

МИКОЛА СКРИПНИК

До питання боротьби за марксо-ленінське мовознавство

Тепер відбуваються великі зрушення на терені цілої низки наукових дисциплін, що починають жити новим життям, де ставлять нові проблеми. В наслідок переходу до реконструктивної доби, відбувається тепер реконструкція настановлень цілої низки наукових дисциплін, що жили досі інертним, не зв'язаним з практичними потребами соціалістичної перебудови країни життям.

Доповідь тов. Сталіна на всесоюзній нараді аграрників - марксистів 1929 поставила у всю височінь питання про нові шляхи наукової роботи, поставила на становлення наукової роботи під ознаку безпосереднього зв'язку з керівними завданнями соціалістичної реконструкції нашої країни. Це й піднесло питання про перевірку настановлень, методів роботи й ув'язання плянів наукової роботи в усіх галузях.

Треба зазначити, що, може, найвідсталішою науковою дисципліною було лінгвістика, мовознавство. Вона досі ще стояла на старих позиціях, що залишилися нам від дореволюційних часів. Нове, що давалося, це був іноді мовний матеріял, що над ним працювали проблематика й тематика, — от і все. Цілеві настановлення мовної роботи, зокрема, були майже незмінні, майже ті самі, що були до революції. Певні зміни ми мали в нашій мовознавчій науці. Мовознавці почали працювати для завдань, що їх висувало життя, — як приклад зазначимо притягнення великого числа мовних робітників до участі в працях союзного комітету над виробленням нового латинського алфавіту для тюркських народів. До цієї роботи залучено досить велике число мовних робітників, що працювали над складанням єдиного латинського алфавіту, а потім нового алфавіту для народів зі складною абеткою. На Україні й Білорусі мовознавців залучено до участі в роботі в словниковій і правописній справі. До такої ж справи залучено мовознавців і в інших республіках, як, наприклад, у Казакстані й Узбекістані.

Але тепер сповна виявилось, що ми мали поміж мовознавцями людей з чужим світоглядом, що провадили свою роботу на базі ідеалістичного розуміння науки, що їм було абсолютно чуже діалектично-матеріалістичне розуміння завдань, обсягу й шляхів мовознавства та ув'язання його з іншими науками. Крім того, як по інших теренах і ділянках в нашому Союзі, так і тут виявилася ціла низка не лише чужих, але й ворожих нам проявів. Ворожі нам класові елементи «СВУ» на Україні цілковито виявила спробу наших класових ворогів, мовних знання, що вони мали, і те, що ми задували їх до участі в нашій роботі над мовними питаннями, — все це використати в інтересах своєї класи, що бореться з нами, щоб провадити й мовну роботу в ворожому нам напрямкові. Так само це виявилось й по інших республіках, — в Білорусі, Казакстані тощо.

І от тепер маємо поворот. Як жива вода, пролилася самокритика над сухим засохлим тереном наукової роботи, й самокритика ця дає себе в знаки й на мовному терені. Дискусії, що відбулися в інституті літератури, мистецтва й мови в Ком-академії, окремі статті, що друкуються їх тепер, все це дає вже свої наслідки.

* Промова на виступі нациститання при УІМЛІ 3/V—1931 р.

У нас на Україні з мовознавчими науками, на мовознавчому терені справи дуже вельми кепсько. Тому треба відзначити постанову на кафедрі націоналістичного реферату, що спробує дати огляд мовних питань, огляд того, як виявлялися там різні протилежні ворожі нам націоналістичні прояви. Треба подбати, щоб мовознавчі доповіді ширше поставили, щоб мовознавці вийшли з обмеженого мовознавства й зацікавились ширшими проблемами класової боротьби на логічному фронті й викликали більшу увагу марксистів, наукових робітників широкого пролетарського загалу до цих питань. Це їхнє завдання. Треба відзначити, що доповідь тов. Кагановича — це перша спроба у нас в цьому напрямку. Тут прагнунки мовознавства бере питання з погляду націоналістичних проявів і тим виходить за вузькі межі своєї дисципліни. Йому довелося спеціально працювати, щоб дати це освітлення, й нам треба в тому розрізі й поцінувати доповідь тов. Кагановича. Було б цікаво послухати загальну доповідь про сучасну боротьбу за діалектично-матеріалістичну методику на терені мовознавства, а це не було темою доповіді тов. Кагановича, і я про це не говоритиму, а тільки висловлю побажання, щоб таку доповідь поставили перед ширшим колом слухачів.

Тема доповіді тов. Кагановича була обмежена. Вона звалась: «Боротьба на фронті з націоналізмом у сучасному мовознавстві». Я думаю, що тов. Каганович звужив це питання, взявши для своєї роботи спеціально українські матеріяли, тим звужив тему лише до українських питань. Однак, на мою думку, майже кожна проблема мовознавства може стати, й справді стає тереном націоналістичної боротьби певного гатунку. Я наведу лише перелік: питання виникнення мови та співжиття мов, проблема співвпливів мов, проблема мовного відділення й сепарації, проблема засвоєння мов, проблема двомовності, проблема розвитку мов та шляхів розвитку мов, проблема відживання й смерги мов, проблема діалектів, проблема життя мов — нівелювання діалектів, проблема творення мов «нових» націоналістичних мов, співвідношення мов великих і малих націй, проблема співвідношення історичних і неісторичних народів. Я тут вирахував лише деякі проблеми мовознавства. Варто було б проаналізувати в кожному з тих питань, як виявлялися націоналістичні збочення й як ці всі питання зв'язані. Варго подивитися на мовознавство різно, а в чому однаково виходять націоналістичні прояви в цих питаннях капіталістичному суспільстві й в нашому СРСР.

Зрозуміло, націоналістичні впливи у мовному питанні мають подібні класові основи, чи в капіталістичних державах, чи в нашій соціалістичній — однак вони мають різне значіння й зокрема цікава проблема, як у всіх моментах, коли можуть виявлятися націоналістичне збочення, тенденції великої буржуазії надають цим збоченням імперіалістичного характеру. От приклад, коли взяти Мейс. Я не згоден з одним з товаришів, що виступали, коли він заявив, що, мовляв, позиція Мейса в питанні української мови нічого оригінального не має й цілковито тотожна з твердженнями російських чорносотенців великодержавників. Це невірно. Тут різні ціліві настановлення. Хоча твердження Мейс, як мовознавець, й твердження чорносотенної великодержавницької політики близькі одні з одними, але в них цілковито різні настановлення.

Для Мейса мовне українське питання постає не лише в мовному значінні, в зв'язі мовної проблеми, в цій частині він ставить питання так, мовляв, українська мова нова й тому чи варто її розвивати й чи є ґрунт до того, коли є на Україні кудишаріша російська мова. Так говорили і наші чорносотенці. Але Мейс всі ці питання ставить в іншому аспекті, в аспекті боротьби різних імперіалістичних груп. Він представляє французьку націю, нації німецькій — але, кажучи про «нації», в дійсності дбає про інтереси імперіалізму. Мейс може правити за приклад, як така думка, як філологія, може бути зброєю імперіалістичної експансії, давати мовно-національний одяг імперіалістичним прагненням. Проводячи далі протиставлення французької й німецької «мов» і поцінуючи саме з цього погляду східні слов'янські мови, Мейс далі міркує так: відділення й розвиток української мови зменшить вплив російської мови й навпаки: невідділення й злиття української мови з російською утворить величезну територію російської мови, яка буде протиставлятися німецькій мові, німецькій культурі, німецькій нації, пекло німецькому імпе-

востану, а в промислову русь кова відомо що
визволення від
Е
л
м
с
л
м
л
р
К
з
Ц
ска
над
бор
тве
на
вий
що
мов
які
хара
ним

Тепер еспанська революція розжевіла національно - революційний рух Еспанії й довела, як необґрунтовані думки Мейс щодо каталонців. Зрада каталонської буржуазії національно - революційного руху вже виявилася, — це безсумнісно. Але каталонці виявили тепер повну життєву енергію. Та не про це зараз мова. Його думки про чеську мову розвиваються так: чеська мова, це мови маложиттєва, але тому, що Чехо - Словаччина — це агент французького імперіалізму, Мейс відводить чеській мові місце на земній кулі для дальшого життя розвитку.

Тепер еспанська революція розжеврила національно-революційний рух Іспанії й довела, як необґрунтовані думки Мейс щодо каталонців. Зрада каталонської буржуазії національно-революційного руху вже виявилася, — це безсумовно. Але каталонці виявили тепер повну життєву енергію. Та не про це зараз справа йде, а про те, як Мейс підпорядковує свої думки французькому імперіалізму. Цієї думки про чеську мову розвиваються так: чеська мова, це мова маложиттєва, але тому, що Чехо-Словацьчина — це агент французького імперіалізму, Мейс відводить чеській мові місце на земній кулі для дальшого життя розвитку.

Коли тов. Каганович свою доповідь заяв у обсязі нашого Союзу, то я мусу сказати, що він оминув ще одне націоналістичне збочення, яке ми тут на катедрі національного питання виявили, констатували й оголосили йому непримиренну боротьбу. А саме: можна посідати правильну позицію, мати ділкового віри твердження і провадити правильну лінію, але обмежити себе націоналістичними матеріалами.

90

ам боротьба йде у загостренішому вигляді. У нас багато з цих питань є великою
ною вже залишки минулого.

Характерно пригадати, як це було в Казакстані, в Туркменістані та в Узбеки-
ні. Там це питання стояло далеко гостріше. Там стояло питання арабізації мови.
Після переборення цієї тенденції — це питання виникло на мовному терені
з питанням про термінологію. Ці народи прийшли до нового індустріального
стадія. Разом із жвавою диференціацією життя, виникла потреба в нових термінах
пропозицій брати старі арабські терміни зі старої навіть релігійної літе-
ратури. Ці тенденції мали відповідний політичний ґрунт. Виявилось, що праців-
ники, які працювали тут на мовному терені, були прихильниками султангазі-
зму. Так само боротьба точилася й у Білорусі. Одним словом, питання
створення мови — це питання не суто українське, з власне кожному
народові нашого Союзу, що підноситься до життя, до розвитку самодіяльності,
мова якого мусить бути розвинена та стати зняряддям соціалістичного
будівництва.

Але лєнінське гасло національна культура за формою й пролетарська, інтернаціональна за суттю ніяк не можна підмінювати формулюванням «мова національна за формою, інтернаціональна за суттю». Як можна в мові відрізнити й протиставити форму й суть мови? Що це значить? Дозвольте, хоч я не мовознавець, мені здається, що це пережиток старих лінгвістичних теорій, що брали мову не як суцільне явище, а лише як біологічне явище, де форма мови є її біологічний одяг, звуколад, а синтакс — це є зміст мови, тобто лад думок, передаваних мовою. Значить, мовляв, звуколад мусить бути як форма національна, а синтакс мусить бути інтернаціональна. Дозвольте мені сказати передовсім, що не може бути нічого національного від цієї думки, бо національнішим у мові є не звуколад, не лексика, а синтакс. Гоголь писав російською мовою, російським звуколадом, але синтакс українською, й тому твори Гоголя, перекладені українською мовою, звучать природніше, аніж той самий його твір російською мовою. Синтакс мови виявляє національну суть мови більш, як лексика й навіть звуколад. Тов. Сталін у своєму виступі на означенні нації бере мову як невід'ємний атрибут, як складову частину поняття нації. Як говорить т. Сталін, без кожної з складових частин поняття нації не може бути нації. Як говорять т. Сталін, а саме не лише без територій, мови, а також без певного психічного складу, що є наслідком історичних умов. Синтакс євизом у мові всього історичного розвитку народу, його психологічного боку. Як же тепер можна після того визначення поняття нації у т. Сталіна, що коли не буде однієї зі складових ознак нації, то не буде й самого складу нації, як же можна після цього одну складову частину поняття нації, психологічний уклад нації протиставити мові, ставлячи питання, що мова має бути інтернаціональна суттю, а національна формою. Це є медіаlecticне протиставлення, це значить ставати на ґрунт відкилого формалістичного класичного погляду мовознавця Гріма. Вам треба знати, що цей погляд

Гріма скритикував Марке у своєму листі до Енгельса. Цього листа Марксові треба вивчити нашим мовознавцям, щоб вони не приставали поперше на погляди сталінського розуміння нації.

Щодо термінології, тут теж стоїть питання про те, яким шляхом іти. Зрозуміло, коли протиставити форму мови її змістові й говорити, що треба брати загальні вживані терміни інтернаціональної літератури, то дехто гадає, що це вже значить товариші, це не так. Маю на увазі одну нараду працівників української радянської енциклопедії. Там так було говорено, що треба залишити українській мові національні форми, але відрізнити форми від інтернаціонального змісту, отже треба підряд замінити українські слова інтернаціональними. Оце, мовляв, і буде інтернаціоналізація мови. З цим ніяк не можна погодитися. Це є просто перекручення. Я був на засіданні Ради Національностей, де говорили про карельську фінську мову. Представник Карелії говорив, що у фінській мові слово «революція» означає: одна частина визначає переворот, а друга владу; друге слово «радянська влада» є новотвір, що теж складається з двох слів, з яких одно є старовинне слово, що означає те саме, що рада. Ці слова у фінській мові привичаїлися цілком, а серед карелів не привичаїлися; відсіля висновували, що тому треба їх замінити. На мою думку, не завжди треба замінити новотвори, коли вони ще не прищепилися.

З другого боку, запровадження інтернаціональних термінів, замість національних, це ще не є інтернаціоналізація мови, бо ці самі терміни це не *інтернаціоналізм*, а *європеїзм*; і нам ніяк не личить хворіти на європейську обмеженість. Існують же сотні мільйонів трудящих китайського, індійського й інших народів, які мають інші терміни, інші згуки й навряд чи ми можемо вимагати, щоб китайська, індійська й інші компартії по-європейському вживали терміни «революція» чи по-російському «советська влада». Для нас більшовицькому терміну «революція» важливо, а важливо те, щоб вони по-більшовицькому, по-комуністичному це не революцію, а не сперечалися, як її звати. Отже, я гадаю, що тут може бути знов таки іноді засмічення мови закордонними словами, буцім то інтернаціональними, чи то хочуть замінити, українізувати тощо такі слова, як термометр, температура, калорія — на «мокrostуї», й т. д. Все це збочення у практиці мовної роботи. Перед нами стоїть завдання намітити правдиву комуністичну лінію й налагодити пролетарську практику мовної роботи й політики, що відповідала б завданням реконструктивної доби. Перед мовознавцями стоїть завдання виявити всі питання практичної мовної роботи, ставити з погляду боротьби за чітке марксо-ленінське розв'язання проблем культурної революції, проблем національно-культурного будівництва.

У питанні щодо синтаксису й щодо простоти мови, то теоретично тов. Каганович прав, коли каже, що в українському мовознавстві є тенденція на аграризацію мовного руху, тенденція застосувати мову лише до потреб селянина й поставити перепону для застосування її до потреб індустріального робітника. Але я не можу погодитися з позицією т. Кагановича про складність мови. Ленін виставляв вимогу писати ясною й чистою мовою. Але простота буває різна, й нам треба виступати проти спрощення думки, проти замкнення мови навколо сільського господарства. Ми проти такої простоти: Я знов таки думаю, що ми кепсько знаємо мовне питання й тому треба нам, працівникам катедри національного питання, поставити загальну доповідь про стан боротьби на сучасному теоретичному мовному терені в питаннях мовної теорії й політики, що стоять в житті й, очевидно, нам треба їх опрацювати. В початку свого виступу я перерахував окремі проблеми, що на них треба звернути окрему увагу. Повторювати не буду, а висловлю побажання, щоб наші мовознавці ширше й глибше розробляли ці питання. Щодо доповіді тов. Кагановича, то я з зацікавленням, як і всі товариші, її вислухав і тому дозволяю й ширше поставити ці питання.

Бойова путь

(До п'ятиріччя ВУСПП'у й «Молодняка»)

В боях міцніла й зростала пролетарська література. Це був процес усвідомлення свого творчого шляху пролетарськими письменниками. І в Росії й на Україні не виникло одразу «готової» пролетлітератури. Створення її є процес. Вона зродилася ще в надрах старої літератури. Елементи її були ще в буржуазній епосі. Потрібні спеціальні розшуки і зокрема в Архіві Революції — унікальних фактів використання українського художнього слова для революційної агітації.

Доба воєнного комунізму в радянській літературі для її пролетарського авангарду на Україні була саме добою виявлення настроїв. Недарма були навіть намагання оголосити імпресіонізм за властивий пролетарський стиль і протиставити його футуризмові й реалізму. Перші поети цього авангарду були власливі поети-агітатори (Лит. Енциклоп. т. I, стаття «Агитацион. література», стор. 45). Коли пропагандист дає багато ідей широкому колові, то агітатор дає тільки одну або кілька ідей, зате розголосить їх куди дужчий. Ідея Комуні була укохана ідеєю поетів-агітаторів часів воєнного комунізму. Тим то їм і закидали клясові вороги, що, мовляв, вузька їх тематика, занадто обмежена їхня клавіатура, що вони навіть не в змозі з природи непоганими ліриками, мусіли себе силувати. Це так збентежило до того, що проголошувалося гасло: «Клавіатуре!..»...Що з того вийшло — пер ясно. Політична поезія послуговується символом і алегорією. Червоні зорі революції зливаються з космосом. Космізм символізму трансформується в революційний, стає головним жанром доби воєнного комунізму. З заліза викувати на ковалді пролетарської революції, розпалити в її горнилі і потім добре загартувати кристалі зброю, — ось укохана ідея Василя Гарту (Еллана). Група гартівців захоплена береться проводити в життя цей заповіт.

Після розвалу Гарту, гартівська периферія починає збирання сил наново. Серед ведуть Київ-Гарт та одеський. Організована в кінці 1923 року київська філія об'єднала майже виключно ще тоді не друкований молодняк, що зібрався на студійної праці. Людський матеріал був іще незагартований: були випадки навіть до «аспанфутів». Декому це здавалося «лівише». Натомість (в кінці 1924 р.) філія вже спромоглася на власний альманах «Київ-Гарт». З цього часу виявляється міцна гартівська група, яка в багеті приймає групу Хвильового і племінні ЦК Гарту, восени 1925 р. Після розкладу гартівського центру в Харкові, київська філія не розпускається, а тримає фронт до кінця року 1926 коли організується «Молдняк» і починається підготовча праця до створення ВУСПП'у.

В Києві буржуазні літературні кола під тиском радянської літератури — Плугу й «Гарту», з первісно — аморфного стану АСПИС'у (Асоціація письменників) переходять до вищого щабля: заходить диференціація — сутобуржуазні «неокласики» і «лівиші» (на той час) Косинка, Підмогильний, Плужник, Сьмачка, Антощенко — Давидович розходяться. Виникає окремо од АСПИС'а

*) Голд, із ревізії «Нагостієвсь». **) Альманах двох (М. Хвильовий та В. Плужник) «Арена», 1922, стор. 9.

група «Ланка». Розколюється і лівоінтелігентський Аспанфут - Комункульт - до попутчиків тяжать і деякі випадкові елементи «Плугу» та «Гарту». З одних «одходів» створюється група МАРС. Сюди увійшли окремі особи з гартованців, плужан, комункультівців, а група ЛАНКА — уся гамуза (вона становила половину цілого МАРС'у — «Майстерні Революційного Стратегічного Літературного Організаційного» (перекладаю, за браком під рукою оригіналу, пролетарської літературної організації):

«Тяжачи до створення пролетарської літератури, маючи це собі за кінцеву (?) мету, Марс в той же час свідомо уникає назвати себе «пролетарською» літературною організацією, вважає, що пролетарської літератури, як класово - кондесованої категорії творчості в наш час нема і не може ще бути через історичні причини соціально - економічного порядку. Сучасна література, по думці Марса, може тільки не мати зародки пролетарської літератури, окремі елементи її, що не дає ще права окремим літературним організаціям використовувати назву «пролетарська» (перекладаю, за браком під рукою оригіналу, з російського перекладу. В. К.).

Отже, це модифікований троцькізм у ставленні до пролетлітератури, виявляється боротьби на літературному фронті. Марсіани слідом за Зеровим «Книгарем» заперечували пролетарську літературу, як «Класово - кондесовану категорію творчості» і припускали тільки «зародки». Отже, ціла творчість, наприклад, Еллана, виходила не виявом комуністичних ідей, не відгуком епопеї робітничо - селянської боротьби на Україні, як це визначив іще року 1923 т. Скрипник («Вісті» від 6 грудня № 279):

«В 1918 році під час гетьманату Блакитний завоює більшість з'їзду українських соціалістів — революціонерів для справи Робітничо - Селянської Радянської влади...

... Блакитний завоює для комуністичних ідей партію боротьбистів і через усі перипетії подій 1919 та 1920 року разом з іншими приводить її до об'єднання з комуністичною партією більшовиків України...

... Героїчні відгуки епопеї робітничо - селянської боротьби на Україні перейшли на художній терен поезії Василя Еллана з новими мотивами й новими словами, надихненні й почуття нових пролетарських сил».

Таке настановлення дав нашій критиці т. Скрипник щодо Еллана, як фундатора найвидатнішого об'єднання пролетарських письменників «Гарту», що зіграв не абияку роль в новій нашій українській літературі і чого ніяк не здатні були збагнути марсіани. Еллан прийшов до дієво - пролетарської ідеології, але це був процес. В 1919 році поет ставав більшовиком і в цьому процесі разом з новим, комуністичним, було чимало й старого. Про це писав т. Хвиля, на рік пізніше, звертаючи увагу саме на помилки Еллана:

«Василь Блакитний, як громадський, літературний робітник, мав на своєму шляху й помилки. Вони були відбитком тих своєрідних метаморфоз, які він переживав шляхом свого політичного розвитку, але одне безперечно, що він увійде в нашу історію як один з дійсних каменів Жовтневої української літератури. Тому масово відкинути теорію Хвильового і деякі думки Пилипенка, який фактично зводить літературне значіння Елланського на нівець» («Вісті» 4 грудня 1926).

Коли Хвильовий і Пилипенко хибно висвітлювали роль Еллана, то марсіани і загалом по троцькістському, як класово - ворожій речинки, заперечували пролетарську літературу того часу, літературу, що була виявом комуністичних ідей, відгуком епопеї робітничо - селянської боротьби. До марсіани перейшов з київських гартованців поет Фальківський, що друкувався в Київ - Гарті, але зійшов на манівці занепадництва. Інші видатніші марсіани — Підмогильний, Тенета, Брасюк, Плужник, Качура, Марія Галич, Ярошенко, Косинка. Для дальшої історії груп цікаво відзначити, хто на той час «ходив у дики»: Васильченко, Івченко, Романович - Ткаченко, Кость Довгань, Фелікс Якубовський, Полторацький, Тась, Борзяк, Марко Вороний, Л. Гребінка, Т. Осьмачка, Могилянський, Лебідь. Строката компанія!

З груп, що претендували на назву пролетарських, у році 1925, були відомі «Молот» і «Жовтень». Обое приймали плятформу «Октября». В «Молоті»

були: Громів, Масенко, Гордієнко, Усенко, Дикий, Кириленко, Момот («Плуганин», 1925, № 2). У «Жовтня» платформа «Октября» зазнала деяких змін. Організація приєдналася до старого напостівства: до резолюції «першої всеукраїнської конференції пролетарських письменників». «Жовтень» готував свій альманах. Працював він в контакт з «Плугом», хоч був створений групою колишніх членів АСКК, що вмістили відповідний відозву про це в київській газеті «Більшовик».

В той же час існували скрізь на провінції по цій Україні різні пролетарські культурні - богданівського типу АПП'и.

Групи здебільша були невеличкі. Ці АПП'и мали безпосередні зв'язки з ВАПП'ом. Подібна група була і в Харкові — «Октябрь». У 1926 р. на чолі Харківського «Октября» стояв Фролов. Актив становили такі особи: Кузьма Бездомний, Б. Цукер, Ганжулевич, Окольніцький, Окрблом, Кручинин, Сударський, Бек та Арський П. (відомий пролетарський письменник з Ленін-Граду). Під тиском «життя» АПП'и на Україні починають утворювати в себе українські секції і врешті приходять до конечности всеукраїнського центру. Прискорило цей процес партійне керівництво: року 1926 оголошені тези ЦК КП(б)У про підсумки українізації. Тут у п. XII - му вказано на потребу енергійної систематичної роботи в справі українізації пролетаріату з особливою увагою до профспілок, що об'єднують українські пролетарські маси, а також на комсомол, зокрема — на комсомольський актив. Соціальне коріння руського шовінізму на Україні вросло в гущу руського міського міщанства (буржуазії та в інтелігентсько - спеціальні прошарування); засуджено національний шовінізм, що прикривається фразами про інтернаціоналізм. Партія звернула увагу на літературні групи: засуджено літгрупи типу неокласиків і курс деяких кіл вищої інтелігенції на задоволення потреб української буржуазії (курс на зв'язок з буржуазною Європою). Так само розгромлено групу, що подала гасло «геть від Москви» — прапор для української дрібної буржуазії, що арестована на ґрунті непу.

На поклик партії активізуються периферійні літературні організації. Відгукуються на заклик оргбюро для скликання всеукраїнського з'їзду пролетарських письменників (оголошення оргбюро надруковано в «Комуністі» 28 грудня 1926 р. З'їзд призначалося на 15 січня 1927 р.). 3 - го січня оргбюро отримує лист од миколаївського АПП'а.

Уважаемые товарищи.

В переписке с ВАПП'ом и украинскими литературными центрами мы неоднократно высказывались за необходимость созыва всеукраинского съезда пролетарских писателей, с тем, чтобы было положено основание украинскому пролетарскому литературному центру.

До сих пор мы, поддерживая товарищескую связь с «Забоем», «Октябрем» и прочими украинскими литературными организациями, не входили ни в одну из них. Мы считали, что на Украине должен быть создан литературный центр, стоящий безусловно на платформе резолюций ЦК ВКП по вопросу о литературе. По сколько такого центра, с ярко выраженной пролетарской линией не было мы предпочитали держать связь непосредственно с московским ВАПП'ом, хотя это и представляет неудобство для нас, как для организации украинской.

Мы приветствуем созыв съезда, полагая, что он, наконец, создаст столь необходимый нам литературный пролетарский центр на Украине.

С товарищеским приветом: Правление МАПП'а. Подписи.

Перший з'їзд ВУСП'у завершив процес об'єднання периферійних організацій, що вже віддавна шукали до цього шляхів. В доповіді «Партія і література» т. Хвиля відзначив, що з'їзд є початок консолідації всіх революційно-письменницьких сил України і зробив огляд перейденого пролетлітературою етапу.

«За часів воєнного комунізму, коли ми були в періоді кипучої громадянської війни, дарма, що дуже мало було таких сил, що власне ці силітільні формувалися, ми можемо, товариші, згадати, як Василь Блакитний починав цю роботу, як починали цю роботу на культурному фронті піонери Жовтня в літературі, але, товариші, за воєнним комунізмом прийшов непу. І тут ми зараз маємо певну кризу. Так само, як прихід непу відповідним способом відбився у настроях окремих членів партії, так само прихід непу не міг не відбитися на настрої окремих письменників, окремих письменницьких організацій, тощо. Сталася криза, криза ця прийшла з деяким запізненням, але

вона, товариші, в сесії своїй має неясність перспективи розвитку літератури Жовтня на Україні. Ця криза відарпає насамперед у ці організації, що, безумовно, повинні були репрезентувати пролетарську літературу України». (Стенографічний звіт 1-го всеукраїнського з'їзду пролетарських письменників. ДНУ, 1927, стор. 15).

Кажучи про неокласиків, зокрема Зерова, Рильського, т. Хвиля звертає увагу на їхню тактику як речників буржуазії — нападати на всіх тих письменників, що хочуть, пробують допомагати пролетаріатові й революційній інтелігенції радянській будувати нову культуру.

«Хіба ми не знаємо, що спадщина старого залишається в кожного з тих, хто приспадщину має в певній мірі. Але ми бачимо тут, в цій критичній, певні політичні тенденції. Ці тенденції розраховані на те, щоб процес розпадання буржуазних літературних сил привинити, щоб завернути українську літературу на той шлях, який буде корисний українській націоналістичній буржуазії». (Стенограма, стор. 23).

Звертаючи увагу на шкідливість писань деяких членів партії, що обороняли неокласиків в першому зошиті «Вопліте», т. Хвиля дав характеристику націоналістичного літературного табору:

«В Києві була організація «Ланка». Вона стояла посередній між попутниками і буржуазними письменниками. Тепер там утворилася організація «Марс». І характеристично, «Марс» — «майстерня революційного слова». Це зрозуміло для нас, бо в сучасній консолідації революційних письменників сил «Марс» становить своєрідну філію «Вопліте». Вони навіть, деякі члени «Марса» з гонором говорять: ми киявське «Вопліте»... Ми повинні знати, що з цього самого «Марсу» частина письменників безумовно відійде до революційної української літератури. Частина може відійти на другий берег. Але у всякому разі, ми повинні прогадати обережно роботу, розраховану на більше стягнення наших українських попутників». (Стен., стор. 31).

Перший з'їзд був етапним вже й з того погляду, що в ньому взяли участь т. т. з Донбасу, з Дніпропетровського, — з індустріальних осередків України. На той час представництво індустріального робітництва в літературі було надто слабе. Щоправда, спроби увійти в літературу робітництво і селянство робило: на конкурсах, розписаний Наркомосом, було надіслано 140 п'єс. Автори їх переважно робітники, селяни. Поміж них жорі конкурсу визнали за безперечно талановитих, але мало освічених десять душ. Це було року 1926. Мені на з'їзді довелося про це нагадувати: «Визнали, що десять товаришів із робітників і селян — справді талановиті й подавали певні надії, і коли з'їзд, маючи на це всі права, запитує організаторів цього конкурсу, членів цього самого жорі: а що ви, товариші любі, зробили з тими талановитими робітниками та селянами, яких ви самі визнали безперечно людьми з хистом, — на це ні один з них, зам. мабуть, і не відповів (з місця, зав. відділу мистецтв — «а що ви зробили»?). А, це ви товаришу Христовий, зав. відділу мистецтв — «а що ви зробили»?). І готова жорі), що ви зробили, питаємо вас від цілого з'їзду?! Отже, товариші, ось ці факти, і драматичні і просто прозаїчні факти нашого життя... Коли говорити взагалі про українську літературу, то тут маємо безперечні факти, що тільки тепер активність читачів робить в цій літературі можливість буйного розвитку. Дуже кепсько те, що представники української літератури не йшли в робітничі бібліотеки, не збирали робітничого читача, щоб побалакати з ним про свою роботу». (стен. стор. 34).

Интересно, що на першому з'їзді боротьба за пролетарську літературу була почасти і боротьбою за тих перших поетів — агітаторів часів воєнного комунізму, що перенесли прапор комуні через цілу свою творчість. Напади на організатора Гарту, — Е л л а н а тривали й за життя, і зараз по смерті поета. На з'їзді черговий напад зробив був Валер'ян Полішук, як представник так званого «Авангарду». Полішук, в розвалі Гарту обвинувачував нікого іншого як саме Блакитного! Провина його була, виходить, в тому, що він не визнавав поліщукowo-авангардівської поезії за пролетарську. Звичайно, Поліщуків було дано належну відповідь у промові т. Микитенка:

«Найбільший вибрик т. Поліщука й записки на кінець. Це його «разоблачение» товариша Блакитного. Полішук хоче знівельовати роль Василя Блакитного, як організатора жовтневої літератури. Ми беремо Блакитного — багаторого співця

Паризької Комуні й радости пролетарської творчості, — а Полішук такого майже не знає, у нього він переважно символіст та й годі. Полішук каже, що товариш Блакитний не сигналізував свого часу небезпечні розвалу літературного фронту й виступу ворожих сил; виходить, що т. Блакитний так чи інак сам спричинився до цього лиха. Це неправда, т. Блакитний сигналізував, тільки передчасна смерть не дала йому можливості запобігти цій небезпечі. Отже, в такий спосіб організувати наш пролетарський літературний фронт, як це робить Полішук, не можна, не організуєш. У самого т. Полішука «лінія», на мою думку, дуже неспівна. Він закликає нас не робити ні з кого божків, натякаючи дуже прозоро на тов. Блакитного. Ми й не робимо. Навпаки, в нас виникає, мабуть, справедлива думка, що сам т. Полішук робить із себе не тільки «божка», а й «бсга»... (Оплески). Стенограма, стор. 109).

Треба сказати, що подібні напади на Еллана робив не один Полішук. Живи і мори на поета - комунара тривали і після першого з'їзду.

І цікаво те, що робилося саме тими, хто так чи інак свого часу проти Еллана боровся, тими, хто сам в той чи той спосіб або виступав проти гартіванців, або збочував на манівці безпринципних бльоків та опортуністичного лібералізму. Полішук, що боровся з Елланом під прапором об'єднання переслідування так званих «заборонених тем», весь час намагався створити свою, хоч поганеньку, хоч мізерну, але свою власну групу і об'єднання в бій на гартіванців. Треба сказати, що коли надійшла смуга занепадництва, Полішуківські гасла відповідний собі ґрунт таки знайшли — викинули так звані «мінористи». На першому з'їзді про це говорив у своїй доповіді тов. Б. Коваленко:

«Ви знаєте, скільки тепер народилося в нашій літературі молодих неокласиків, які пнуть, за зразками своїх учителів у цих самих уславлених сонетах і октавах відбити нашу революційну сучасність. Ви знаєте, як тепер поширюється в українській ліриці так званий мінорний напрям, що в корені своєму має знів'я в шляхетстві, Полішуківські гасла відповідний собі ґрунт таки знайшли — викинули так звані «мінористи». На першому з'їзді про це говорив у своїй доповіді тов. Б. Коваленко:

Очевидячки, зачеплений за живе коваленківським згадуванням про боротьбу Еллана з міноризмом, Полішук і вихватився так ганебно й брутально проти «ам'яті» поета. Справа не в тому, звичайно, що полішуківська поетика заперечує сонети й октави, а в тому, що його філософія ніяк не заперечувала мінора. Для Еллана, як поета - комунара, передовсім важили в літературі і де й ні стимулювати, а не поетика.

Не дарма, отже і маніфест всеукраїнського з'їзду пролетарських письменників, підбиваючи підсумки доз'їздовським боям, закінчувався ствердженням цілковитої солідарності новонародженого пролетарського літературного об'єднання з елланівськими традиціями:

«Спіраючись на підтримку широких пролетарських мас, ми йтимемо до могутнього розцвіту пролетарської культури майбутнього, що буде разом і розцвітом вселюдської культури.

Не зрікаємося традицій перших піонерів життя на Україні, але, не зраджуючи їм, підемо далі вперед, безупинно вперед цим шляхом».

Вихватки різних дрібнобуржуазних літературних груп проти Еллана тривали весь час. Треба відзначити ще вихватку Семенка, заплановану в постанові пленуму ради ВУСПП у справі «Нової Генерачії». В цій постанові є спеціальний 3 пункт:

«Виступ М. Семенка був негідною спробою підмінити собою та цілою попередньою роботою українського футуризму роллю фундаторів пролетарської літератури перших хоробрих — В. Блакитного, В. Чумака, Г. Михайличенка, А. Заливчого, спробою зревізувати вироблений і усталений погляд марксистського літературознавства на початки побовтвеної пролетарської літератури».

Г. Овчаров. «За більшовизацію пролетарської літератури». ДВОУ «Український робітник» 1931, ст. 75.

Про цю постанову пленуму писав тов. Г. Овчаров у своїй брошурі: «Справедливо пленум ради ВУСПП у, розглянувши заяву «Нової Генерачії» визнав

що лише на основі одвертого визнання, повного усвідомлення і категоричного засудження всього дрібнобуржуазного, непролетарського вантажу, що був організації раніш і зберігся до цих часів, — можна розглядати заяву про вступ «Нової Генерації» до ВУСПП'у (Цитована брошура, стор. 33). Розвиток класово боротьби на літературному фронті не ствердив цих прогнозів тов. Овчарова. ВУСПП своїм наступом на дрібнобуржуазні літературні групи призвів до цілковитого їхнього розгрому. Хоч спроби окремих опортуністично настроєних товаришів прийняти до лав ВУСПП'у таких колишніх футуристів, які не виявили особливого бажання складати зброю, а навпаки продовжували їти шляхом збочень, різноманітними манівцями, — такі спроби були й геть пізніше.

На установчому з'їзді ВУСПП'у група плужан на чолі з т. Кириленком оголосила заяву про вихід їх із «Плугу» і бажання вступити до нової пролетарської організації. Заяву було підписано т. т.: І. Кириленком, Антоном Диким, Шмигельським та Забілою. До ВУСПП'у приєдналися і декілька дніпропетровських плужан (Делегати з'їзду з ухвальним голосом були від таких місцевостей: Донбас—забойці, Київ, Одеса, Миколаїв, Дніпропетровське, Полтава, Житомир, Кремінчук, Шостка, Зінов'ївське, Херсон). З'їзд ухвалив статут, що в ньому мета вусвіцької організації визначалася так:

«Всеукраїнська Спілка Пролетарських Письменників має на меті об'єднання пролетарських письменників України незалежно від мови (українських, руських, єврейських та інших), що стремлять до створення єдиної інтернаціональної пролетарської літератури.

Головним завданням Спілки має певне всебічне використання українського художнього слова, як знаряддя соціалістичного будівництва радянської України.

Своїм завданням Спілка також має організацію пролетарської літератури під прапором боротьби з власницькою буржуазною ідеологією, особливо з всілякими націоналістичними тенденціями та їх відображенням у літературі.

В основу своєї праці ВУСПП кладе марксистську ідеологію і програмові постулати комуністичної партії в культурній роботі.

Завданням спілки пролетарських письменників є виробити не лише художньо, але й ідеологічно досконалі твори та войовничу ортодоксальну марксистську критику».

Перший з'їзд ВУСПП'у виправив, заповнив той прорив, що стався на літературному фронті з утворенням в середині «Гарту» групи Хвильового «Урбіно» а потім окремої організації «Випліте». Гартіванський прапор успівці піднесли на нову височину (навіть назва українського органу ВУСПП'у була старіша — «Гарт»). Теневе, що було у ВУСПП'у, полягало насамперед в організації всіх наявних активно бойових сил пролетлітератури України, що послуговувалися в своїй творчості не тільки українською мовою, а й мовами національних меншостей. Декларативно це було і в гартіванців, але не проведено в життя. ВУСПП же від самого початку реалізував це гасло.

В межах між першим і другим з'їздами ВУСПП'у, організація активно бореться, торус собі шлях до майбутньої керівної ролі на літературному фронті. Збирає сили для того, щоб взяти відповідальність на себе за цілий літературний процес на Україні. ВУСПП видає декларацію про утворення єдиного літературного революційного радянського фронту, кидає гасло — Федерації.

«Наша державність та економіка своєчасно опанували нові, складніші форми боротьби. Але більш ускладнено цей процес відбувався на культурному фронті. Одна з причин цього фронту, художня література, особливо боліче відчувала перехід на нові називки для неї рейки, нові форми творчості й боротьби...

...В українській літературі почали розвиватися чужі пролетаріятіві настрої заєднання, індивідуалізму, кастової відокремленості, тенденції протиставити пролетарському інтернаціоналізмові обмежені націоналістичні теорії».

Декларація, згадуючи літературну дискусію, відзначає допомогу партії, що під її керівництвом пролетарський літературний авангард поборював ворожі класові впливи на літературному фронті. Завданням ВУСПП'у було зробитися центром консолідації всіх революційних сил в літературі. Гасло утворення єдиного літературного революційно-радянського фронту практично здійснювалося в певних організаційних формах — Всеукраїнської Федерації революційних радянських письменників. Декларація розгорнула цілу програму

діяльності федерації. Не ламаючи цілості окремих літературних організацій, що увійдуть до її складу, даючи змогу вільного змагання щодо художньої продукції, Федерація повинна сприяти викриванню і побороюванню негативних явищ в літературній творчості, а засобами самої творчості впливати на негативні явища нашої дійсності. Боротьба — проти казенного оптимізму і проти занепадництва і висвітлювання засобами художнього слова величезної роботи соціалістичного будівництва. Декларація ВУСПП'у закликала всі радянські революційні літературні організації приступити до практичного здійснення Федерації на засадах, поданих у декларації.

ВУСПП після першого з'їзду нав'язав щільні зв'язки з братніми пролетарськими літературними організаціями цілого Союзу. В травні 1928 р. відбувся всесоюзний з'їзд пролетарських письменників. Роблячи підсумок роботи з'їзду, т. Микитенко у «Комуністі» писав про ту особливу роллю, що її відіграв на цьому всесоюзному перегляді пролетарських сил ВУСПП. На з'їзді були репрезентовані пролетарські літератури: руська, українська, грузинська, вірменська, єврейська, білоруська, тюрська, узбецька, туркменська, татарська і інші. І ось виникло питання про способи їхнього об'єднання. Це вийшло не так просто! Були спроби розв'язувати його «з кондачка». Українська делегація обстоювала принцип рівноправності всіх пролетарських літератур. Ось що писав про це Микитенко в «Комуністі»:

«Що відкинула делегація ВУСПП, як шкідливі факти? В першу чергу, самий принцип ВАПП (Всесоюзної Асоціації Пролетарських Письменників), за яким до Російської Асоціації ступнево приєднувано асоціації Закавказьку, Туркменську, Узбекістанську, Білоруську, нарешті був намір «приспівати» Всеукраїнський Союз пролетарських письменників ВУСПП. Такий «демократичний централізм» у галузі літератури, на думку ВУСПП, не відповідав партійним директивам, які закликали укреслювати необхідність всебічного вільного розвитку національних культур, зокрема літератур, під проводом комуністичної партії.

ВУСПП виступив проти того, що його преса (російський журнал «Красное Слово» та «Літературна газета») опирилися в діяграмі вапівської преси, і вимагав, щоб було створено РАПП — Російську Асоціацію пролетарських письменників, подібно до того, як існують організації в усіх інших республіках. Це був новий організаційний принцип, що ґрунтувався на послідовно застосованій єврейській національній політиці, од якої ВАПП подекуди збочував. Микитенко в своїй статті пише про виступ на з'їзді т. Б. Коваленка, який загадав про ці помилки ВАПП'у:

«Тов. Коваленко заявив, що на з'їзді в порядку самокритики не доводиться ходити помилко колишнього ВАПП'у, який «розв'язував» національне питання часом дуже «прямолинійно» (наприклад, 1925 р.). Саме на цьому ґрунті були сутічки ВАПП'у зі спілкою пролетарських письменників ГАРТ. Прикрі спроби Балайтиса «влити» ГАРТ'у ВАПП були призвели тільки до розриву між українською та російською пролетарськими літературами. Не буде помилкою «сказати, що ці спроби злиття» спричинилися в деякій мірі і до успіху серед певної частини письменників непевного й версогого нам гасла Хвильового «геть від Москви».

Всесоюзний з'їзд після деякої боротьби пристав на організаційні засади, запропоновані ВУСПП'ом. Так прийшло до створення, замість ВАПП'у, Всесоюзного Об'єднання Асоціації Пролетарських Письменників (ВОАПП'у). Щождо російської пролетлітератури, то вона в складі ВОАПП'у була репрезентована повствореним об'єднанням — російською асоціацією пролетарських письменників (РАПП).

До другого всупівського з'їзду змінюються національні секції ВУСПП'у, а головне — ВУСПП збагачує пролетарську літературу новим доробком. Організація, порядком самокритики, розпочинає боротьбу за художню якість всупівської продукції. Поборюється рештки плякатності першого етапу розвитку пролетарської літератури, схематизм у відтворенні живих типів революційної дійсності. Боротьба йде і проти решток лівоінтелігентських тенденцій, особливо різних модифікацій футуризму (спіралізм, конструктивізм). Гартванська продукція до другого з'їзду росте кількісно і якісно. Робітнича тематика, проблеми

повіді та твори—на першому місці. Тут, крім «Вуркаганів» Микитенка, «Плями на сонці» та «Околиці» Первомайського, «Нові оселі» Смілянського, «Шахтарське» Клочка, «Скрипка» Радченка, «Камінний мірошник» Івана Ле, «Євстрат» Кузьміча. Приходять нові імена Май - Дніпрович (робітнича тематика), і активізується вуспівський молодняк (Дубков, Голованівський). Кулик дає «Чорну епопею», а Доленго — новий цикл так званої есентичної поезії. Ростає вуспівська преса: крім «Гарту», ще орган єврейської секції — «ПРОЛІТ».

Набирає популярності руський журнал «Красное слово», стає бойовим органом вуспівської молоді критики київська «Літературна газета». Ціла організація шукає шляхів до масового робітничого читача і знаходить їх. Це — загальноміські конференції робітничих читачів (перша харківська відбулася ще в квітні 1927 р.), виїзди письменників на підприємства, що їх почав іще ГАРТ, тепер поширюється — подорожі груп вуспівців в Донбас, Криворіжжя і інші індустріальні райони й центри стають звичайною буденною вуспівською громадською працею. Тепер уже робітничий читач знає свого письменника, знає шлях до нього. Організується культ по ход і робітництва з індустріальних районів до столиці республіки і єднання з пролетписьменниками.

Міняється становище і на бібліотечному фронті хоч і тут відбуваються великі бої. Про це писав тов. Хвиля, підводячи підсумок національно - культурного будівництва в 1930 році:

«Цікаво, як поповнюється бібліотеки. Так, за перший семестр одержано літератури українською мовою 29,5%, руською — 70,5%. Далі бачимо, безумовно, певне зростання показників українською мовою, але, проте, констатуємо, що до такої важливої справи відповідно не ставляться, щоб гарантувати нам підготовлення і виховання кадрів в артемівській окрпартшколі» («Більшовик України», 1930, № 13 — 14, А. Хвиля — «Пролетаріат і практичне розгортання культурно - національного будівництва»).

Тов. Хвиля стверджує, навперекір деяким скептикам щодо проведення національної політики на Україні, що український пролетаріат є, що він не тільки не проти українізації, а жадає її. Матеріал дає саме такий для деякого «сумнівний» район, як Донбас. Саме в рік скликання другого з'їзду ВУСПП'у м. Артемівське видало брошуру «В масах і з масами», де зібрано дуже цікаві відомості про культпоходи артемівського робітництва до столиці республіки. В однину від службовців і навіть деяких партійних бюрократів, донбасівський пролетаріат досить виразно засвідчив свої позиції щодо українізації. Забійник узлової копальні Педь, кріпильник Дзюба хочая розмовляти і читати українською мовою. Зате агітпроп партосередку Щербинівки Осеев і агітпроп райкому ЛКСМУ каже: «У нас в Щербинівці українізації немає». Тов. Хвиля ставляє руба питання:

«Чому «Осеевих» не заплямують перед широкою пролетарською суспільністю?» (стор. 45).

Ще подекуди існує так звана плякатна українізація, і інтелігенція ще дозволяє собі отакій «інтернаціоналізм».

«Какая разница, на каком языке я работою, лишь бы я был русский человек», а ось друге: «Я хорошо знаю, что работать придется все равно, зная и не зная украинский язык»... Другий представник з виглядом англійського лорда, який говорить про інтусів, каже про те, що, мовляв, «совершенно безразлично, на каком языке я буду работати». (стор. 55).

Тим часом в Донбасі, в Сталінській окрузі українських трудящих є 53%. Загалом У к р а ї н а

«Не є держава багатонаціональна, вона не є країна різних національностей, вона є країною, яка має переважну, незрівняну, порівняно з іншими державами національну більшість щодо всього населення держави».

Щодо складу пролетаріату України, то тов. Скрипник виявляє в цифрах зміну його на протязі революції:

«Надзвичайним темпом проходить українізація робітничої класи і українізація міст. Коли напочатку революції наше робітництво було лише на малий відсоток українське, а здебільшого російське, чи русифіковане, то вже 1929 року, за переписом профспілок, серед робітників нашої країни маємо 52% всіх членів профспілок українців. Серед металістів 1929 р. було вже 48% українців. Цього року, наприклад, нам потрібні нові сотні тисяч робітників для наших заводів реконструйованої промисловості. З українського села прийдє новий робітник пролетар, принесе свою мову, зукраїнізує завод, зукраїнізує місто» (стор. 35).

Другий з'їзд ВУСПП'у, що відбувся в травні 1929 р. пройшов під гаслом розгорнутого наступу авангарду пролетарської літератури. Вуспівська літературна організація спричинилася до зросту пролетарської літератури. Не треба, звичайно, фетишизувати організаційні форми, але ж хіба не ясно, що творчий колектив з єдиним ідейним настановленням, — визначеною платформою і чіткою службовою позицією, що такий письменницький колектив багато більше важить, ніж розпорошені одинаки — письменники?

За два роки і чотири місяці між обома з'їздами вуспівський колектив зміцнів у повсякчасних боях з різними ворогами, що не гребували часом найганебнішими засобами боротьби від неудобсказуємих брудних анекдотів, цього «фольклору» буржуазних недобитків, до найганебніших, найпідліщих друкованих вихваток. Але тільки загартовувало організацію, робило її міцнішою, оперативною — активною. ВУСПП почав зростати, вкорінятися в грубизну читачівської маси, перерував у повсякчасній з нею єдності. М и к и т е н к о напередодні II з'їзду міг уже посвідчити в «Комуністі», що факт існування ВУСПП'у, його творча праця боротьба ідейна за напостівські засади, — спричинилися до ферментації творчих сил близьких нам ідейно письменників.

«Для цілої української радянської літератури, — зокрема й особливо для пролетарської, настають «золоті часи». Коли ще два — три роки тому українська книжка з великими труднощами знаходила стежку до робітничої бібліотеки, простуючи туди через тисячі бюрократичних перешкод, через невідомість культуробітника й бібліотекаря, а потрапивши на полицю бібліотеки, лежала під густим шаром куряви, нерозрізувана й nereкомендована читачеві від бібліотекаря, то нині нам не вистачає тиражів. Двадцятитисячні тиражі «Українського Робітника» зникають із книжкового ринку протягом двох місяців, а п'ятитисячні тиражі ДВУ взагалі здаються смішними й викликають справедливе незадоволення робітників, що їм доводиться іноді й по два місяці чекати в черзі на книжку улюбленого автора. Так, робітничий читач має вже своїх улюблених авторів, і над їхніми творами влаштовують суди, дискусії, виграє премії кращого рецензента, глибокого читача, а вигравши, наприклад, подоріж, їде по Україні, знайомитися із культурою своєї соціалістичної батьківщини».

Популярні в масах твори такі, як «Вуркагани» Микитенка, «Голубі ешони» Панча, «Без ґрунту» Епіка, «Бур'ян» Головка та Роман «М'ягір'я» вана Ле, що був іще в друці підчас II з'їзду, — вони саме й створили цього нового масового пролетарського читача української книги. Вуспівці загалом тоді дали 25 книжок прози, 20 книжок поезій, 8 кн. теорії та практики, 4 есеї — де-сь близько 60 назов. Це ще не так було й багато і різної якості виробок, але свідало, що йде напружена праця колективу, що шукає, випробовує теоретично й практично в своїй творчій лабораторії стиль доби пролетарської диктатури.

У статті «П р д наступ м» Микитенко наводив, для порівняння, перелік продукції письменників іншого табору, продукції розрахованої на обивательського читача. Тут було таке: «Місто» Підмогильного, «Вальдшнепи» Хвильового, «Гармонія та свинушник» — Тенети, «Під дощ» — Борзяка, «Землі дозволять» — Івченка, «Записки холуя» Сенченка, «Клекіт» Осьмачки...

Вуспівська тематика була вже на той час переважно робітничача: «Шахтарське» Ключі, «Нові оселі» — Смілянського і його ж «Машиністи», «На-гора» Ледеянка, «Камінний мірошник», «Ритми Шахтюрки» вана Ле, «Сергій Коваль» Кириленка, тощо. Протівний табір тоді просто нищувався з робітничої тематики і розводив демагогію, що, мовляв, то тільки інтелігенція хоче знати про життя робітництва, а робітництву нудно про себе читати і що пролетарська література повинна охоплювати цілу складність життя, а не саму тільки побутову сторону робітництва, так, наче хто заперечує, а не саму тільки побутову сторону робітництва, так, наче хто заперечує.

чував і казав, що треба обмежуватися тільки робітничим «побутом». Говорилися про те, що вже навіть Франко зрозумів, що «Героєм наших днів є продуцент робітників», говорилися про неоспіваний пролетаріят. Дальший розвиток літератури призвів до кончності показу героїв п'ятирічки. Догма про те, що мовляв, справа не в темі, а в хисті письменника, не в «шо», а в «як», не в тій пак декому осоружний «лінії», а в «художності насамперед», — цей догмат логічно було доведено до свого самовикриття, до гасла «Мистецтво — лімонад» і тоді всім стало ясно, куди провадить культ голої метафізичної «художності» і які класові сили за їм ховаються. Вороги знушались з боротьби успішніву з такою «лінією» (фактично вороги свою таку «лінію» гнули, бо з класової природи своєї були «загибшиками») з обстоювання в теорії і практиці ВУСПП'у чистоти ідейних засад. У цих кпш нах ворога була своя класова рація, звичайно — це був конкретний вияв класової боротьби на фронті літератури. Так прийшов авангард радянської літератури, її пролетарський загін до третьої доби свого творчого розвитку — доби великих полотен ш. Письменник - мислитель повинен був потребував монументальних літературних гатунків для розгортання проблемного жанру, як складника нового стилю нової доби. Другий успішний з'їзд відбувався під гаслом поглиблення творчості, фронтального наступу на всіх ділянках літератури. Ідейність і художність не можна віде й ніколи відокремлювати. З'їзд підніс гасло вчиття і боротьби за ідеологічну чіткість і водночас за високу художню якість, замість протиставлення, розриву форми й змісту, стверджено їхню єдність діалектичну. Коли на початку створення ВУСПП'у справи суто організаційні дещо застували решту проблем, то це надмірне захоплення організаційними справами впливало з потреби консолідації молодих і ще не випробованих у боях успішних лав, збитих головою з периферійного молодняка. Але вже перші місяці існування ВУСПП'у довели, що є успішська єдностайність, яка не дасть ворогові прорвати фронт. Скільки у успішських лавах визначилася група на чолі з київською «Літературною газетою», що руба ставляла питання про різку, непримиренну боротьбу з націоналістичним бльоком, в якому опинилися і т. з. «справжні», які претендували на назву пролетарських (аджеж і «Валпите» не була хоч і «академія», але «пролетарської літератури»), то представники партійного проводу на з'їзді застерігали від організаційної пихи, нагадували, що не можна визначити ідеології й політичного обличчя письменника за його ставленням до інших, чи іншої організації пролетарських письменників і не можна ставити знаків рівняння між пролетарською літературою й ВУСПП'ом. Треба поборювати ілюзії в продукції пролетарських письменників шляхом соціалістичного змагання. Попутників треба оточити товариською атмосферою, скеровувати їх, якщо мога, виявляючи їхні помилки з усією тактовністю наближаючи їх до пролетарської літератури. Але водночас говорилося й про те, що не можна толерувати упадництво та ідеологічні збочення. ВУСПП є передовий загін борців за пролетарську літературу, але на той час іще не вважалося за можливе казати про його керівну роль. Зате щодо першого з'їзду становився змінливим вже «тільки, що Микитенко, відкриваючи 2-й з'їзд міг сказати, що попутницька дрібнобуржуазна і навіть буржуазна література в часах першого з'їзду посідала чільне місце на літературному фронті, а тепер пролетарські письменники вибили ворога з тих позицій. В своїй промові на з'їзді т. Хвиля відповіла на претензії деяких мінористів зватися пролетписьменниками:

«Письменник не може бути пролетарським, коли він не запалиться ентузіазмом нашої доби, коли він всім єством своїм не зрозуміє історичних завдань пролетаріату і не поставити своєї сумлінної праці на служіння соціалістичній революції... ми повинні напружити всіх зусиль, щоб пролетаріят України в усіх відтинках будівництва нової культури став гегемоном».

Пролетарський письменник не може бути над масами, ані в хвості, він повинен бути разом з масами, і коли вони йдуть до гегемонії, то це зобов'язує і пролетарського письменника боротися на своїй ділянці за справу пролетаріату, за гегемонію його і в літературі. Дійсним проолетарським письменником можна

зробитися, усвідомивши основне: що нове суспільство може прийти лише внаслідок нещадної боротьби зі старим і перевиховання усього того, що виявить здатність до перебудови на всіх ділянках будівництва соціалістичної країни.

Оцінюючи працю з'їзду, столична преса визнала, що в галузі самокритики і вивчення власних хиб всередині пролетарської літературної організації ВУСПП вже міг пишатися певними досягненнями: майже кожен промовець, зупиняючись на питаннях критики та стану радянської літератури взагалі, відзначав певні огріхи та хиб в робот не тільки взагалі, але й конкретно поодиноких письменників. Проблемам творчості оцінки літературного доробку було присвячено дві доповіді і одна — критиці. Боротьба за творчу методу і її конкретизацію була в центрі уваги вуспівського активу. В історичній перспективі видніше й хиб з'їзду: блок з футуристами, що призвів у середині ВУСПП'у до захоплення деяких позицій лівоінтелігентськими елементами і деструктивного впливу лефовщини на вуспівську молодь, що почала створювати лефівські групи «конструктивістів - індустріалістів», «наступістів», тощо

«ВУСПП, як основна організація пролетарської літератури на Україні, мусить докласти всіх зусиль, щоб і на далі здійснювати завдання, покладені на нього в боротьбі за зростання пролетарської літератури:

У боротьбі зміцніла українська пролетарська культура. В цій непримиренній, жорсткій боротьбі, боротьбі проти всяких спроб використовувати українську літературу, як анархія для клясового ворога, наш пролетарський фронт української літератури піднесе її на вищий павільон» («Критика 1930. № 4. стор. 40).

Під прапором творчих групувань відроджувалися деякі богемські порови, що згодом призвело до виключення з ВУСПП'у т. Первомайського. Після другого з'їзду т. Хвиля писав у «Критиці», що пролетарська література виборол собі належне місце в нашому загальному культурному будівництві, зміцніла кількісно і якісно. Лінія партії щодо попунництва в радянській літературі і щодо селянських письменників була в основному додержана. Одночасно треба було пролетписьменникам вести перед у боротьбі проти клясового ворога - української буржуазії та її оборонців різних розборів. Про ВУСПП' було вже сказано, як про основну організацію пролетлітератури.

Про розквіт української літератури казав на XI з'їзді КП(б)У т. Косіор, нагадував про вузькі місця - відставання від темпів соцбудівництва і відзначив, що ВУСПП є найближча до партії організація.

До травневого пленуму (1930) ВУСПП прийшов кількісно збільшений, ніж іншим і аспірантурою УІМЛУ, що станула до теоретичної праці в літературній галузі. Бої тривали і внаслідок їх був кінець «Літературного Ярмарку», цього спадкоємця ваплітовства, і утворення «Пролітфронту», що взяв відразу на кілька тонів нижче від «ЛЯ» і виявив загалом тенденцію наближення до основного, найближчого до партії загону пролетлітератури, але будши організацією дрібно-буржуазною своєю суттю, не міг цю тенденцію послідовно здійснити.

Травневий пленум відзначено, як початок послідовної боротьби пролетлітератури за гегемонію. Призов ударництва згодом став новим поповненням пролетарської літератури, що має реалізувати це гасло, разом з цілим вуспівським активом. Самокритика на пленумі була послідовна: визнано млявість в роботі і дано гасло перебудування лав. Застережено від помилок: від «розводнення» ВУСПП'у, від ухилу до «масовизму» колишнього плужанства і від пролеткультурістської оранжерейності, фабрикування пролетписьменників, одриваючи їх від злободенности заводського життя. Пленум підкреслив потребу щільнішого зв'язку з літгуртками на підприємствах, за створення літконсультатій. Нарешті на пленумі було одверто сказано слово про сууду безпринципним блоком і зроблено з того всі потрібні висновки: відхилено заяву групи «Нова Генерація», що свого часу звернулася до ВУСПП'у з відомою декларацією. Пишучи про пленум, т. Городський слушно зазначив, що футуристи поровили не більшовизуватися у Вуспні, а «оновогенерачити» ВУСПП.

Інтернаціональні позиції вуспівства на пленумі посилюлися—розгорнулася праця російської та єврейської секцій. (Нині є ще й польська та болгарська).

Треба визнати, що далі праця з призовниками, хоч і йшла в столичній організації головне в центральних студіях (рос. і укр.), але не було розгорнено як слід праці на підприємствах, і літконсультація не була налагоджена й після травневого пленуму. Це не є місцеве явище. Перший рік праці з призовниками виявив чимало хиб у роботі: робочельство і безвідповідальне захвалювання ударників.

З 2000 ударників, покликаних ВУСПП'ом, не всіх закріплено як слід і часом не зелена молодь без виробничого стажу. Це свідчить за те, що на міснях призов пройшов не скрізь гаразд. Це й було вже відзначено в пресі і на зборах всеукраїнського секретаріату ВУСПП'у. Призов вже дає поповнення і в критику і в усі ділянки художньої праці вуспівців з тих, що пройшли центральні і заводські студії та літгуртки.

Після травневого торішнього пленуму сталася ще така подія, як листопадова конференція Міжнародного Об'єднання Пролетлітератури в Харкові, в якій ВУСПП, разом з усім ВОАПП, узяв найактивнішу участь бувши, крім того (як член Міжнародного Об'єднання), одним із організаторів цієї конференції, нав'язав живі зв'язки з прависемениками Заходу і Сходу і дав свого представника (т. Микитенка) до секретаріату міжнародного Об'єднання. Подорожі в союзні республіки зміцнили вуспівські зв'язки з братніми пролетлітературами: російською, білоруською, грузинською, вірменською... Так реалізується гасло, кинуте давно, що за доби воєнного комунізму, заокеанським пролетпоемом Тарновським: гасло створення нової літератури під прапором ідеї Все пролетаріату. Коли буржуазна література мала на своїх жовтоблакітних прапорів с е у к р а ї н с ь к у ідею, то радянська література втворювалася й росла під прапором червоного Жовтня - в с е п р о л е т а р с ь к о ї ідеї. Тепер, на новому етапі, ленінському етапі, прискорюється більшовизація вуспівських лав і створення великого більшовицького письменства. 2-й поширений пленум Ради ВУСПП став пленумом розгорненої самокритики і творчої перебудови за вказівками партії.

Хоч у цьому розділі мова йде про організаційні шляхи вуспівського розвитку, але годі відривати теорію від практики, від живого повнокровного життя письменства. Вуспівський загін всесоюзного напостівства брав участь у всесоюзному перегляді напостівських сил на другому пленумі ради ВОАППА в травні 1931 р.

Центральним питанням тут була п р о б л е м а м е т о д и, творчі завдання. В доповіді т. Шупака було конспективно накреслено перебіг боротьби за творчу методу на Україні і сигналізовано небезпеку особливої місцевої літфронтації. Тов. Шупак правильно звернув увагу на теорії вуспівця т. Долєнги про три етапи в розв'язанні творчої методи. Перший — початок розвитку, коли усвідомлюємо нашу ідею, другий — коли філософськи усвідомлюємо методу розв'язання ідеї і третій — сутоформалістичний, коли Долєнгові дозволяється дорватися виключно до тієї пак «специфіки» — технології. Т. Шупак дав одкоша таким тенденціям розривати нашу боротьбу за творчу методу, механістично протиставити технології ідеології (дивись стенограму: «Пролетарская литература СССР на новом этапе» ГИХЛ 1931. Стр. 37). Творча методу потребує спеціального обговорення в зв'язку з історією боротьби вуспівського спільника, другої воапівської організації України — «Молодняка», що становить зміст дальшого розділу.

Г. ОВЧАРОВ

ВУСПП — обличчям до виробництва*

Перед пролетарською літературою в широкому обсязі постоє завдання реконструкції всього літературного руху, перебудови в ієї вуспівської роботи. Ця перебудова, — як це зазначено вже в низці документів керівних партійних органів, має відбуватися з погляду ліквідації відставання літератури від процесів соціалістичного будівництва в напрямкові підвищення ролі літератури в цих процесах, і зокрема в процесах будівництва національної за формою, пролетарською за змістом культури, маючи за програму шість вказівок т. Сталіна. Пролетарський літературний рух має передумови, що сприяють поставити здійснення реконструктивних завдань пролетарської літератури на практичні рейки. Одною з цих важливих передумов є заклик робітників ударників до літератури, зміцнення заводської периферії вуспівських організацій, які щодалі більше набирають величезного значіння й питомої ваги у всій нашій роботі.

Одним з основних завдань перебудови вуспівської роботи й перебудови всього пролетарського літературного фронту є переборення гуртківщини, переборення «кумівства» у ВУСПП і, переборення всіх тих перешкод, які завдавали ВУСПП і, як основному ведущому загонові пролетарської літератури перетворитись на масову організацію великого культурного і громадсько-політичного значіння. В наслідок перебудови ВУСПП має збільшити своє значіння, як ведущої організації всього літературного руху й мистецького життя. Перебудова має забезпечити зростання впливу ВУСПП у на широкі працюючі маси й органічний зв'язок з ними в процесі творення нових цінностей пролетарської літератури. Зокрема перебудова має забезпечити найтісніше співробітництво ВУСПП з комсомолом у боротьбі за лінію партії в літературі.

Таке питання, як завдання вуспівської роботи на виробництві, мусить ставитися у цілій ув'язці зі всіма завданнями нашої перебудовної роботи, зі всіма завданнями, які випливають з доконечности ліквідації відставання література не тільки по лінії загального піднесення творчости, але й по лінії ліквідації відставання в справах організаційного будівництва нашої літератури. Мусимо працювати над тим, щоб з'ясувати лінії, за якими має йти ця перебудова.

Буде б хибно й помилково вбачати передумови, що визначають перебудову, лише у внутрішній еволюції літературного життя. Цим справа не вичерпується, бо головні передумови не тут, — їх треба шукати в широкому процесі соціалістичного будівництва, у розгортанні наступу пролетаріату на всіх ділянках боротьби, співучасниками якої ми є. Тому ми маємо й зріст активності пролетаріату на фронті національно-культурного будівництва, в процесах культурної революції й у процесах цілої перебудови життя. Ось тут є найкардинальніша вирішальна передумова, у світлі якої відбувається перебудова літературного життя й має відбуватися перебудова нашої вуспівської роботи. Саме тому величезне значіння має збільшення ролі літератури в цілому процесі соціалістичного будівництва, і в процесі національно-культурного будівництва. Тепер це збільшення ролі

* Доповідь на поширеному секретаріаті.
Харків. — ВУСПП, листопад 1931 р.

літератури є наочним фактом, з якого ми мусимо виходити у всій нашій роботі. Це збільшення ролі літератури йде поруч з тим, що в процесах національного культурного будівництва на Україні і цілому СРСР питома вага літературного життя змінюється. Про це не один раз зазначав у своїх виступах т. Скрипник. Цю тезу треба правдиво зрозуміти. Мова йде не про те, що питома вага літератури, як культурного чинника, зменшується в цих процесах, мова йде про те, що порівнюючи з попереднім, література вже не виступає такою ділянкою, що покриває собою все в боротьбі за українську пролетарську культуру. Українську пролетарську культуру складає не лише література, і не в першу чергу література, але в ній література як така, є один з важливих чинників впливу на маси й організації їх, і саме в цьому ролі пролетарської літератури збільшується, і це збільшення є одним з завдань і одною з передумов успішності перебудови цілого літературного процесу. Воднораз ми маємо велику увагу партії до літературного життя, посилення безпосереднього повсякденного керівництва творенням нової української пролетарської літератури. Тому й від таких організацій, як профспілки, комсомол, ми маємо надзвичайну увагу до літератури, й це саме є важливою передумовою й великою допомогою у розгорненні нашого літературного будівництва. Це треба належною мірою оцінити й належно врахувати задля того, щоб ще більше поглибити літературний рух, поширити засоби боротьби за могутнє зростання пролетарської літератури.

Найістотнішим завданням нашого розвитку є—поставити літературу на боротьбу за піднесення соціалістичного будівництва, піднести її значіння як активного чинника цього будівництва, що відіграє не останню роллю на пліддармі соціалістичних боїв. Безперечно, виконання цього завдання великою мірою залежить від того, наскільки ми зможемо самий літературний процес і процес творення художнього слова наблизити до того місця, де відбуваються вирішальні бої, за побудову нового соціалістичного суспільства, себто до виробництва, до заводу, до когоспсу й т. д. і т. д. Тому проблема наближення літературного руху до виробництва, до його повсякденних потреб і його героїки, таке завдання перед нами встає у світлі накреслення ліній перебудови літературного фронту.

Здійснення цього загального настановлення, за яким на сьогодні вже йде й за яким надалі мусить розвиватися літературний процес, можливе лише такою мірою, оскільки ВУСПП зуміє повернути всю свою роботу обличчям до виробництва. Такий поворот всієї вусппівської роботи не лише в організаційних ділянках і не лише в загальному керівництві, але й у лінії творчої роботи стає доконечністю, яку треба здійснити, напруживши всі сили й увагу всієї організації та окремих її працівників. Першочерговим завданням тому й стає активізація виробничої вусппівської організації у громадському, політичному, мистецькому житті та у всій вусппівській роботі.

Лінії перебудови вусппівської роботи мусимо намічувати в такий спосіб, щоб питома вага виробничої вусппівської організації, щодалі більше зростала й всередині ВУСПП'у, й поза ВУСПП'ом на загальному фронті культурного будівництва.

У зв'язку з цим маємо подбати про те, щоб заводський вусппівський гурток, виробничий осередок ВУСПП'у став справді опорою основною всієї нашої вусппівської роботи. Щоб він став справді опорою будівництва й розгортання пролетарської літератури. Щоб це відбувалося не лише у вигляді формальної постанови, а й у вигляді дійсного оперття вусппівської роботи на виробництво, концентруючи її навколо проблем виробничого заводського життя.

Виробничий вусппівський осередок мусить зараз стати опірною ділянкою всієї вусппівської роботи.

У цьому світлі заклик робітників - ударників до літератури є також базою, на якій відбувається перебудова всієї нашої вусппівської роботи, він створює для цього належні передумови, без яких нам важко було б розгорнути цю роботу. В той же час він є одним з найвирішальніших чинників у здійсненні всього повороту вусппівської роботи обличчям до виробництва, так само як стає одним з складових чинників перебудови всієї вусппівської роботи на реконструктивних засадах.

Було б надзвичайно хибно, коли б ми, намічуючи чинники перебудови літературного життя, зупинялися лише на організаційних і літературно-політичних передумовах, не відзначаючи доконечности здійснити таку перебудову по лінії творчих настановлень, по лінії реконструктивної перебудови творчости, художньої продукції. Вона має посісти почесне місце у всій перебудовній роботі. Ця перебудова має йти і по лінії реконструкції тематики художньої творчости, відповідно збагачуючи її, ставлячи в центрі її процеси соціалістичного будівництва, проблеми героїчної боротьби пролетаріату. Робота має йти в напрямкові поглиблення наших теоретичних творчих засад і розроблення нових у світі підсилення боротьби за генеральну лінію партії, дбаючи про те, щоб у всій діяльності нашого руху:

«чітко переводилась боротьба за лєнінізм в літературі, за те, щоб літературна творчість заснована була на виробленні марксистсько-лєнінського світогляду».
«Празда», 19/IV — 1931 р.).

В нашій теоретичній творчій роботі маємо більшою мірою використовувати і керуватися величезною теоретичною спадщиною Лєніна, опановуючи той рівень теоретичної думки, що його досягла комуністична партія в різних ділянках в наслідок боротьби за лєнінський етап, на підставі вказівок тов. Сталіна. У світлі засад переглядаючи всі наші творчі настановлення, маємо боротися за просякнення нашої літературно-політичної, всієї масової виховної діяльності і творчости партійними настановленнями, партійними завданнями, боротьбою за здійснення, за перемогу генеральної лінії партії.

У зв'язку з цим загострюється потреба актуалізації літературної творчости відповідно до тих завдань, які ставить перед нами доба соціалістичної реконструкції. Цю актуалізацію не можна здійснити, коли ми не зможемо піднести якості нашої художньої літератури, якості художніх творів, світоглядного, ідейного їх рівня, відповідно тим потенціям, які властиві робітничій класі, що їх творить, відповідно можливостям, які відкриває пролетаріат для розвитку художнього слова, для піднесення літератури.

І от така реконструкція всієї нашої творчости, усього літературного життя мусить бути засадою, з якої ми маємо виходити в нашій роботі. Безперечно, здійснити це неможливо, не мобілізуючи уваги всієї вуспівської організації до питань перебудови нашого руху на виробничих засадах. Без цього здійснити цю роботу ні в якому разі неможливо, бо тільки така мобілізація забезпечить нам успіх і перемогу.

Перед кожним вуспівцем, перед всією організацією, особливо відзначається потреба так збудувати плян своєї творчої роботи, щоб виробництво стало справді центром у цій роботі, щоб воно посіло центральне місце у наших плянах, керівництві і практичній роботі. Задля цього треба особливо увагу приділити оформленню нашої заводської організації, розгортанню вуспівського руху на виробництві з тим, щоб це більше практично підсилити і поглибити роботу провідників заклику робітників - ударників до літератури, пам'ятаючи, що успішність цього заклику допоможе нам у розгортанні нашої роботи на виробництві, у проникненні у всі пори виробничого життя, виробничих процесів.

З усією гостротою перед нами стоїть завдання зробити літературу ще більше могутнім чинником громадсько-політичного виховання, соціалістичного перевиховання широких трудящих мас в напрямкові активізації їх в процесах соціалістичного бідівництва. Задля цього потрібно, щоб перебудова нашої роботи на нових засадах сприяла ще більшій активізації робітничої класи в літературному житті.

Зараз уже робітнича класа виступає не лише свідком зростання літератури, а й активним співробітником і активним творцем літератури. Треба, щоб перебудова і розгортання нашої роботи на виробництві сприяли ще більшому втягненню до літературного життя широких мас пролетаріату, ще більшій їх активізації в ньому, щоб література ставала ще важливішим знаряддям партії в тій перевиховній роботі, яку вона провадить серед трудящих мас, організуючи їх на соціалістичне будівництво.

Наша боротьба за дальше зростання літератури, за дальше творення літератури мусить розгортатись, як боротьба за справжню масову літературу, мусить бути оперта на виробництво. Лише розгортаючи в такому вигляді роботу нашої організації, як організації масової, побудованої на широкому втягненню до літератури і піднесенню активності трудящих мас і в першу чергу передового їх загону—пролетаріату,—лише на таких засадах ми зуміємо успішно розвивати нашу роботу і тому ми мусимо орієнтуватися не на виявлення й виховання одиниць, хоча б і талановитих, хоча б і геніяльних, вишукуючи їх і тепличним порядком вирощуючи.

Нашим завданням є забезпечити піднесення широких мас до рівня активних учасників і творців літературного процесу. Це ставить питання про те, щоб ВУСПП, відмовляючись від системи літературних гуртків, перебудувати на таку організацію, що являла б собою широко розгорнений літературний рух, спертий на виробництві.

Одним з гасел, за якими має йти наша перебудова, є: *від літературного гуртка до заводської успішської організації, до заводського успішського осередку*, що мусить стати основним осередком зростання художньої літератури, в якому мусять концентруватися головні наші сили. Зростання успішських кадрів мусить бути в центрі нашої уваги і керівництва літературного процесу.

Цей розгорнений заводський успішський рух мусить виступати складовою частиною громадсько-політичної та виробничої роботи заводу, відбуватися під керівництвом комуністичної партії. Ми мусимо, через розгортання заводського успішського літературного руху, включитися у систему тої всьденної роботи, що її провадить робітнича класа, борючись за соціалізм. Тут літературна наша діяльність мусить бути складовою частиною тієї загальної роботи, яку провадить пролетаріат під керівництвом партії.

В світлі цих загальних настановлень і спрямовань у нашій роботі заклик робітників-ударників до літератури, набирає особливого значення. Він є одним з важливіших чинників перебудови всього літературного життя, ліквідації відставання літератури від процесів соціалістичного будівництва і перебудови всієї успішської роботи. Значіння його зростає тим більше, що він є і одним із важливіших чинників піднесення активності робітничої класи в національно-культурному будівництві, в процесах культурної революції. Перебудовуючи роботу нашої успішської організації на виробничих засадах, ми мусимо розглядати проведення заклику робітників-ударників до літератури та роботу з ними як важливіше завдання, важливішу частину роботи успішських заводських організацій, заводських успішських осередків, розглядаючи його і як найкращу форму притягнення широчезних робітничих кіл до творення літератури.

Заклик робітників-ударників до літератури по новому ставить питання про структуру і характер літературного руху. У свій час «Плуг» зняв проблему масового руху, проблему «масовизму». Але за своєю соціальною природою і за умовами тої доби, коли це гасло було висунене, «Плуг» не зміг його здійснити, не зміг перетворити літературний рух в такий, що мобілізував би широкі маси трудящих до творення літератури. Це сталося не випадково, бо лише пролетаріат, як провідна і вирішальна сила соціалістичного будівництва може цю перебудову, це широке розгортання масового пролетарського літературного руху здійснити.

Масовий пролетарський літературний рух є справді явище реконструктивної доби. Це є справді предмет і настановлення реконструктивної перебудови всієї літературної роботи і успішської роботи. Наше розгортання масового пролетарського літературного руху виходить з тої засади, що основою творення літератури в нашу добу в умовах диктатури пролетаріату є не відокремлена одиниця, що творить літературу можуть не відокремлені одиниці, а мільйони. Тому стоїть завдання так організувати літературний рух, щоб мільйони могли стати справді активними учасниками цієї перебудови.

Ліквідація гуртківщини, групової замкненості та широке розгортання творчої дискусії пролетарської літератури, поруч з застосуванням більшовицької самокритики в ВУСПП'ї, є важливішою передумовою розгортання справжньої

Перед нами стоїть завдання [всіляко] сприяти і організовувати той найвищий широкий потяг пролетаріату до літератури, забезпечувати можливість його реалізації, турбуючись одночасово про те, щоб забезпечити відповідний його мистецький та ідеологічний рівень.

У зв'язку з цим маємо розробити широку систему заходів і форм такої організації вуспівської роботи, що забезпечувала б можливість найкращого виявлення і реалізації активності робітничої класи, її потягу до творення літератури.

Треба різко й критично виступити та засуджувати тих, що суті представників правоопортуністичних настановлень у розгортанні літературного руху, що посилюються на будь-які «об'єктивні причини», так чи інакше ставили б перепони на шляху розгортання такого широкого масового руху під керівництвом ВУСПП'у, що бореться за лінію партії в напрямкові творення пролетарської літератури. Будь-яке стримування цього руху є проявом опортуністичної недооцінки можливостей тих культурних потенцій, які має у собі робітнича класа.

Стоїть питання про те, наскільки ми зможемо розгорнути це охоплення активності робітничої класи, тут нема жодних «об'єктивних причин» для стримування цієї активності. Це бо залежить від нас самих, залежить від того, наскільки ми найповніше і найраціональніше використаємо ті сили, які є в нашому розпорядженні, наскільки ми ці сили повернемо на піднесення цієї активності на фронті творення пролетарської літератури, змобілізувати всі ті сили, які зможуть взяти участь у процесі підвищення й оформлення активності робітничих мас на фронті творення пролетарської літератури, змобілізувати всі ті сили, що могли б обслуговувати широкий літературний масовий рух і брати участь у керівництві ним. Такими силами є насамперед профспілка, комсомол і самодіяльні організації робітничої класи на виробництві.

Мусимо скористати і той великий досвід у перевихованні та організації активності робітничих мас, що його мають партії і той ентузіазм і комуністичний запал та вміння боротись за лінію партії, що є в комсомолі, у того робітничого активу, що на сьогодні бере активну участь у громадському житті, в процесах національно-культурного будівництва.

Коли, враховуючи все це, говорити про межі масовості такої, як ми собі уявляємо, то стає ясным, що ці межі не є щось наперед визначене, не є щось стале, а залежать вони від нашої активності та вміння зрушити ці широкі громадські сили на організацію та обслуговування пролетарського літературного руху.

Треба сказати, що і по лінії ВУСПП'у, і по лінії інших організацій ті можливості, що у нас є, ми надзвичайно мало використовуємо. Тут ми мусимо більше працювати. Ми можемо дати значно більше, ніж досі. Треба обрахувати ці сили для того, щоб справді використати їх як слід.

Основну ставку ми мусимо робити на розвиток самодіяльності, проти того, щоб підмінювати літературний процес керівництвом зверху, а на те, щоб виявляти сили та ініціативу безпосередніх учасників низових вуспівських літературних гуртків і на основі їхньої самодіяльності забезпечити дальше зростання цих гуртків. Розгортання самодіяльності мусить іти так, щоб не зменшити значіння й уваги літературній учбї, що є одною з передумов, що забезпечує зростання нашого руху.

Не можна також применшувати уваги до справи літературної пропаганди та агітації, що перед широкими масами висвітлювала б потребу та шляхи активного їх втручання в літературний процес. Проблема пропаганди літератури і висвітлення її ролі у суспільному житті стає перед нами у всю широчінь.

Нове, що вносить заклик робітників - ударників до літератури, полягає в тому, що він відкриває нам нові межі поширення масовості нашого руху. Робітник-ударник, закликаний до літератури, сам стає тою силою, яка за нашим керівництвом, за нашою допомогою зможе винести на собі це розгортання масового літературного вуспівського руху на виробництві, і тому ми, працюючи над закликом робітників - ударників до літератури, визначаючи завдання та форми роботи у цій ділянці, мусимо мати це завдання перед собою.

Коли поглянути, що ми зробили в справі розгортання літературного заклику, в справі висунення робітника - ударника до активної участі в літературному успішницькому житті, до тих завдань, які стоять перед нами відповідно можливостей, що їх маємо, то треба сказати, що ми зробили надзвичайно мало. Ми сьогодні ледве-ледве впоралися з тим, щоб не по всьому Харкову, не по всіх великих підприємствах, а лише по деяких з них оформити той стихійний потяг до літератури, який виявився зараз серед робітників.

Стати справжніми ініціаторами й організаторами нових сил, що приходять до літератури, нових шарів робітників, не зачеплених літературним рухом, ми не змогли. Тому перед нами стоїть завдання — заклик робітників - ударників до літератури піднести на новий шабель, щоб ми були не лише людьми, що нотують стихійне розгортання потягу робітників до літератури, а організацією, що виявляє нові сили, що забезпечує виявлення потенцій робітничої класи до літературного життя і дає їм належне скеровання.

Дальше розгортання заклику робітників - ударників до літератури на наших заводах мусить йти в такому напрямкові. Треба перейти від охоплення окремих виробництв, (а ми охопили на сьогодні дуже невелику кількість) — до охоплення пролетарських загонів цілого Харкова і до охоплення всього пролетаріату Харківщини й ін. промислових центрів.

Коли ми поглянемо на те, що ми вже охопили нашим літературним гуртками і нашим закликом на кожному окремому заводі, то ми ще далеко не охопили всі шари робітників - ударників, які б могли на сьогодні охопити. Наш ударницький рух на заводі це є переважно рух молоді. Старі кадровики виробничники, робітники від варстата, ударники на сьогодні нами ще дуже мало охоплені. Однак відомо, що у старих робітників інтерес до літератури і бажання творити літературу є дуже великі. Тут перед нами відкривається великі можливості, тим паче, що цей старий робітник є носієм великого досвіду робітничої класи, тим паче, великих боїв на широкій історичній смузі.

Зараз партія показала нам на ту форму, що дає можливість використати цей великий досвід робітничої класи для літератури, використати його, як засіб для виховання дальших поколінь. Такою формою і таким засобом є справа творення історії заводів, що її поставив, як наше завдання, ЦК ВК(б) за ініціативою Горького. Зняти справу побудови історії заводів, не втягнувши в літературу старих робітників - кадровиків, дуже важко. Отже, широко розгортаючи далі наш заклик робітників - ударників до літератури, мусимо подбати про те, щоб і кадровиків - робітників втягнути до літератури, щоб старий робітник став не гостем в нашому літературному житті, а став постійним його співучасником, поруч молодих кадрів робітничої класи.

Наближається п'ятиріччя ВУСПП'у, яке має пройти, як згляд підсумків нашої роботи, як перевірка і намічення дальших її шляхів. Наше готування до цього п'ятиріччя має ставити у центрі заклик робітників - ударників до літератури. Завдання, що стоїть перед нами, полягає в тому, щоб закріпити ті досягнення, що маємо вже в охопленні кадрів робітників - ударників і створити умови для дальшого розгортання призову, мобілізуючи всі сили на його обслуговування. 5 - річчя ВУСПП'у мусить стати новим поштовхом у розгортанні заклику робітників - ударників до літератури.

Коли порівняти те, що об'єднуємо ми в нашій організації, з тим, що зуміла охопити Російська асоціація пролетарських письменників, то треба визнати, що ми в цьому надзвичайно відстаємо. Коли ми лічимо заклик робітників - ударників до літератури сотнями, то РАПП лічить їх тисячами. Ми на Україні, і в Харкові зокрема, маємо цілковиту можливість перейти до широкого охоплення робітників - ударників, призваних до літератури. В зв'язку з 5 - річчям ВУСПП'у, ми мусимо забезпечити повністю заклик робітників - ударників до літературного руху. Тут знову маємо поставити питання про участь у цій справі профспілок і комсомолу, які до сьогодні не зробили того, що вони могли дати для зміцнення заклику робітників - ударників до літератури і до його дальшого розгортання.

У дальшому розгортанню заклик робітників - ударників до літератури Карківська організація ВУСПП'у, що працює в Харкові, у великому індустріальному центрі, столиці України, ведущому місті у партійному і загально - політичному житті всієї України, — мусить вести перед, ми мусимо подбати про це і відповідно скеровувати її роботу.

І в галузі перебудови нашої організації, і в галузі роботи з робітниками, закликаними до літератури, перед нами стоять такі великі завдання, що годі сподіватися, що здійснити їх ми зможемо, не мобілізуючи уваги, не напружуючи всіх сил до боротьби з опором класового ворога, зі всякими опортуністичними тенденціями, що так чи так відхиляють нас від нашого основного великого завдання. Боротьба з проявами опортунізму в справі перебудови успішської роботи, в праві розгортання заклик робітників - ударників до літератури, які у всій успішській роботі мусять набирати нових форм все активніших і поглиблених. Перед нами стоїть завдання перебороти праві й ліві збочення у нашому руху. Перед нами стоїть завдання нанести вирішального удару будь - якому примиренському ставленню до цих збочень, пам'ятаючи, що права небезпека і в нашому руху, і в питаннях перебудови нашої роботи, і в боротьбі за масовість нашого руху є основною й головною.

Ми надзвичайно мало посунули б уперед справу боротьби з опортунізмом, коли б зупинилися на загальному твердженні про потребу боротьби з опортуністичними ухилами, не конкретизуючи ліній боротьби і шляхів, якими має йти боротьба, не виявляючи форм, в яких ці опортуністичні збочення виступають. Мусимо активніше працювати над виявленням корінь, форм, конкретних проявів носіїв опортуністичної небезпеки в літературному руху.

Коли переходить до конкретизації цього питання, перед нами розгортаються такі форми виявлення збочень у питанні перебудови нашої організації на широких засадах виробничого масового руху. Поперше. Недооцінка ведучої ролі у всьому успішському житті виробничих організацій, змазування їхньої ролі в нашому успішському житті, це є конкретний вияв правоопортуністичного ухилу в нашому успішському житті. Ця недооцінка пов'язується з цілою низкою конкретних форм, які треба показати. Зокрема тут є намагання розглядати нашу організацію на заводі лише як літературний гурток, який має до діла з невеликою кількістю людей, охоплених цими гуртками, і тому недостатньо зв'язується з цілим виробничим життям. Намагання затримати наш літературний рух на виробничій настанові гуртка літературної учоби — є форма виявлення правоопортуністичного ухилу у успішському русі і по цьому треба категорично й нещадно бити, щоб переборувати його.

Подруге. Недооцінка заклик робітників - ударників до літератури, як форми культурно - політичної активності робітничої класи та як чинника піднесення на вищий шабель пролетарського літературного руху, є проявом правого ухилу в нашій практиці. Ми мусимо більшою мірою мобілізувати сили на боротьбу за те, щоб громадсько - політична, громадсько - політична загостреність літературного руху не знижувалась і не змазувалась будь - якими формулюваннями. Правоопортуністичне ставлення до літературного руху може йти і йде у деяких місцях під гаслом покривання всього літературного руху учбою, підмінювання боротьби за масовий пролетарський літературний рух вузько - зрозумілим завданням учби, бо справжня учба немислима поза активною участю у всьому літературному житті.

Потретє. Затримування робітника - ударника, закликаного до літератури, лише на обслуговування заводської преси, не відкриваючи йому дороги до т. зв. великої літератури, іде по лінії правоопортуністичної недооцінки тих можливостей і тих сил, які на сьогодні вже є у робітників - ударників, закликаних до літератури. Хибною є і недооцінка малих літературних форм, в яких може виявлятися літературна активність робітника - ударника, закликаного до літератури.

Почетверте. Уявлення про те, що співвідносини між старим успішцем та новим заводським письменником виступають лише у формі співвідносин учня й учителя, а не у формі їхнього співробітництва на засадах взаємної учоби і взаємної допомоги. Це також є одною з форм конкретного виявлення правого збочення. До цієї ж категорії належить і формальне ставлення до виробничої роботи, до

роботи з робітником - ударником, яке в будь-якій мірі проявляється в лавах нашої організації від членів нашої організації.

Поп'яте. Так само по лінії правоопортуністичної недооцінки ролі робітника - ударника в літературі і можливостей, які має в собі робітнича класа, є змагання затримати робітника - ударника, закликаного до літератури, на становищі «спідготовішки», на становищі піонерчика, який має, мовляв, з захопленням схилитися перед досвідом тих «дядів», до яких він іде на науку. Теорія, що розглядає заклик робітників - ударників до літератури, як зміну, яка ставить перед літературним рухом лише завдання виховання тієї зміни, забуваючи, що ударник в пролетарській літературі є разом з тим активною дієвою силою, є правоопортуністична та йде по лінії недооцінки тої ролі, яку на сьогодні посідає й мусить посідати робітник - ударник, закликаний до літератури. Цю теорію треба повною мірою георетично розшифрувати і рішуче перебороти, бо вона є одною з форм стримування зростання робітника - ударника, закликаного до літератури, який має посісти становище основної фігури літературного виробничого руху. Саме в цьому напрямкові мусять рости робітник - ударник, закликаний до літератури, і кваліфікація його як «зміни» перешкоджає його зростанню. Небезпелка такої георії в тому, що вона поєднується з уявленням про те, що хтось мінюється, хтось відходить під наступом робітників, що приходять до літератури. Можливість такої трактовки цієї тези про зміну є, і тому тим паче треба ту тезу відкинути, бо заклик робітників - ударників до літератури жодною мірою не означає, що хтось відходить на упокой, що хтось складає зброю. Навпаки, для призову характерним є те, що нове робітниче поповнення, що приходять до літератури з заводу, дає старому вуспівському письменникові можливості ще більшого розгортання своєї творчої і громадської роботи. Тому теорію «зміни», взятую в цій площині, треба відкинути, бо вона шкідлива і політично.

Так само робітник - ударник, закликаний до літератури, не є на становищі людини, що закликана до того, щоб зараз лише учитися, щоб лише згодом втрутитися в літературне життя, бо вже на сьогодні він є активною силою нашого руху. Ми не можемо ствердити низкою конкретних фактів з практики Харківської організації ВУСПП, низкою виступів ударників з художніми творами, які, попри всі хиби й недоліки, є помітними явищами літератури, справжніми досягненнями української пролетарської літератури. Ці факти безсумнівні і тому уявлення про робітника - ударника, як про зміну цілком невірне, не відповідне, і тому хибне навіть, коли б хто захотів порівнювати співвідношення між вуспівцями і закликаними до літератури робітниками - ударниками, як співвідношення партії і комсомолу, то це було б порівняння невірне, бо співвідношення робітників - ударників, закликаних до літератури, з «старими» вуспівськими кадрами не є таке, як співвідношення партії і комсомолу. Заклик робітників - ударників до літератури є втягнення робітників непосредньо у літературний рух і у ВУСПП, при чому з самого початку робітник, закликаний у літературу, виступає як складова частина цього руху і ВУСПП'у. Заклик це є більшовицьке поповнення наших лав, а не зміна. Я звертаю увагу на цю невірну теорію, на те, щоб, з'ясувавши її хибність для літературного руху, її перебороти в процесі нашої георетичної і практичної роботи. Існують спроби змазати історичне й політичне значіння заклику робітників - ударників до літератури в той спосіб, що, мовляв, ВУСПП і РАПП почали заклик і розгортають його лише тепер, а є такі організації, що з самого початку свого існування будувались і всю роботу проводили на засадах заклику робітників до літератури, театру, мистецтва. Тому для нас, мовляв, заклик не новина, ми почали з цього, а ви, спізнившись, тепер це наганяєте. З такою тезою виступав один з керівників тромівського руху в РСФРР т. Чічеров у статті «За боевой союз РАПП'а и ТРАМ'а» в ч. 1, 1931 р. журналу «За агитпроп бригаду и ТРАМ». У цій статті т. Чічеров пише так:

«Перестройка РАПП'а в связи с призывом ударников в литературу еще больше сближает нас, так как трамтовское движение с самого начала развивалось, как форма призыва комсомольских рабочих ударников в искусство. Почти все трамтовики — ударники партии средствами искусства и тогда, когда трамовец стоит у своего станка и когда он борется и строит новый быт».

Виходить, що тромівська організація, що існує досить давно, з самого початку здійснювала заклик робітників до літератури. Чи відповідає це правдивому явленню про те, чим є заклик робітників - ударників до літератури? Абсолютно відповідає, бо йде по лінії правоопортуністичного змазування самої суті заклик робітників - ударників до літератури. Чи можна стверджувати, що заклик робітників - ударників до літератури був можливий на будь-якому ступні розвитку нашого культурного будівництва і нашого літературного руху дотепер? Безперечно неможливо. Призов робітників - ударників до літератури є явище підготовлене історичними умовами розвитку пролетаріату за умов диктатури пролетаріату і явище реконструктивної доби. Саме розгортання наступу пролетаріату цілим фронтом, в тому числі і в діяльності мистецтва і літератури, будучи пов'язаним з ростом робітничих мас і було обумовило можливість постави питання про заклик робітників - ударників до літератури та його проведення. Тому тов. Чічеров, який вважає за можливе кваліфікувати всяку участь робітників у створенні літератури й мистецтва, як заклик робітників - ударників до літератури, іде по лінії нехтування цих історичних передумов, іде по лінії стирання історичного значіння, по лінії змазування значіння призову, як явища реконструктивної доби. Коли б так розуміти заклик робітників - ударників до літератури, то і пролетарський, богданівський рух міг би претендувати на першість, застрілюючи культурний, богданівський рух, хоч він і мав опору на виробничу діяльність, своєю суттю мав інше політичне значіння, ніж заклик робітників - ударників до літератури. Заклик робітників - ударників до літератури, це є форма історичного виявлення на реконструктивному етапі нашого будівництва активності робітничої класи в галузі національно - курьтурного будівництва, в протиставлення культурної революції, отже за інших умов цього не могло бути. З цією метою, з якою виступив тов. Чічеров, ми мусимо боротися, як з одною з форм виявлення правоопортуністичного збочення в питаннях будівництва пролетарської культури.

Зрозуміло, цією характеристикою, що тут подано, жодною мірою не вичерпуються форми виявлень правоопортуністичного збочення, що трапляються. Наше віддання полягало лише в тому, щоб показати на ті, що вже виявилися і на можливі форми збочень з тим, щоб змобілізувати увагу на потребу дальшої поглибленої роботи в цьому напрямкові. Звичайно, це не відкидає, і навпаки посилює потребу поглиблення роботи над критичним викриттям конкретних виявів збочень і загострює увагу нашої організації, до їх переборення.

Ліва небезпека в літературному русі, яка за своїм соціальним корінням і політичними тенденціями змикається з правою небезпекою, вимагає від нас рішучої і загостреної боротьби. Вияви лівих збочень у питаннях перебудови літературного життя на реконструктивних засадах мають різноманітні форми.

Поперше. Одною з таких форм є відрив заводських вуспівських організацій від загальних проблем вуспівського життя. (Голос з місця: «А може навпаки?»). Коли навпаки, то це було б виявом правоопортуністичного збочення, тобто відрив вуспівського життя від заводського руху, а відрив вуспівського керівництва від заводського руху, це є проявом правого опортунізму. В той час, коли відрив заводських організацій від загальних проблем пролетарського літературного руху, відрив їх від життя цілого ВУСПГу є формою виявлення лівого збочення, замиканням у своїй шкаралупі і т.д. Елементи махайщини у ставленні до письменників не робітників є однією з форм лівої небезпеки, проти якої ми мусимо боротися, хоча й тут знову ж можна дискутувати, в якій мірі це є ліве і в якій мірі праве збочення, це більшою мірою залежить від конкретних умов його виникнення та форм виявлення. Але є фактом, що може бути таке збочення, на боротьбу з яким ми мусимо мобілізувати увагу нашої організації. Проявом лівацького збочення є розглядання старого вуспівця, як «спеця» і ставлення робітників - ударників, чи заводських організацій до старого вуспівця, що, мовляв, цього вуспівця «спеця» треба використати, знання його треба взяти, не розглядаючи не ставлячись до нього, як до рівноправного співробітника й співучасника соці-

лістичного наступу на літературному фронті. Такі уявлення трапляються іноді, бо них треба нешадно вдарити, вони бо гальмують боротьбу за єдність нашого руху.

Подруге. Елементи заводчанства, або ставлення над все заводськості вустівської організації, це є прояв лівої небезпеки, лівого закрутництва. По цих лініях іде небезпека відновлення в нашій системі елементів пролеткультівства його настановлень і його тенденцій. Пролеткультівство теоретично розшифроване і переборене, але рецидиви його в нашому рухові є, іноді воно виступає як уявлення про те, що творення літератури можливе лише силами робітничого класу, тільки робітники і нікого більше.

Потретьє. По лінії лівого закрутництва йде закреслення всієї літератури всієї художньої продукції, всіх літературних здобутків, які має наша організація ВУСПП, крім ударницької літератури, крім літератури заводської. Тут, не зважаючи на надзвичайне збільшення питомої ваги в процесах соціалістичного будівництва заводської літератури й заводської тематики літератури ударників, проти лінії на закреслювання всього того, що йде не від виробництва, не від заводів, треба рішуче й категорично боротися.

Почетверте. Так само лівим закрутницьким настановленням є та думка, ніби вся та робота, яку на протязі чотирьох чи п'ятьох років свого існування провадить ВУСПП і пролетарська література, що вся ця робота провадилася лише за думкою, щоб найкраще забезпечити заклик робітників-ударників до літератури. Ця теорія іде по лінії створення такої концепції, що літературний рух існував до того, щоб раптом перескочити до заклику робітників-ударників до літератури, який стирає собою все й вся попереднє. Така концепція суцього шкідлива та йде по лінії лівацької переоцінки і лівацького закреслення закликом робітників-ударників до літератури всього попереднього нашого розвитку. Такі теорії мають виявлення і з ними треба боротися.

Поп'яте. Нехтування глибокої учоби, нехтування боротьби за підвищення письменницької кваліфікації, за піднесення мистецької якості, за підвищення мистецької техніки та вміння, нехтування боротьби за марксо-ленінський світогляд у творчості, яке могло б виявлятися в робітників-ударників, закликаючи до літератури, що, надіючись на власні сили, про все це забували, бо, так само було виявом небезпеки лівого закрутництва. Мусимо її викрикнути й проти не боротися, бо воно веде до приниження ролі робітника - ударника, як активного співробітника й творця мистецького процесу. Не володіючи марксо-ленінським світоглядом, світоглядом пролетаріату на високому теоретичному рівні, не засвоївши діалектичної методи, не опанувавши мистецької техніки, не можна дати тих цінностей, які справді відповідають завданням пролетаріату, які може й мусить творити пролетаріат — будівник соціалізму.

Погляд, що у всьому вивезе робітниче нутро, що вже сама заводська тематика може забезпечити художню якість, такий погляд є невірний, шкідливий й проти його треба боротися. Я натрапив на такий погляд у розгортанні тромівського руху; там така теза, що робітнича природа тромів гарантує їх від ухилів виявлених не лише у виступах окремих товаришів, а навіть у окремих офіційних документах і керівних органів цієї організації. Виявлення таких поглядів у літературі теж можливе й воно є, і проти них треба боротися.

Поміште. Підміна справжньої виховної роботи та літературно-політичної діяльності заводських вустівських організацій літературно-організаційною та політичною метушнею, є також проявом лівого закрутництва й тому ми мусимо всіляко застерігати наші молоді вустівські осередки, щоб вони не стали на цей шлях і цим самим не зірвали всієї своєї роботи. Надто небезпечною неприпустимою є підміна поглибленого художнього осмисленого реагування на події словесною тріскотнею. Таким проявом було б переказування політичних гасел римування рядками, без піднесення їх на відповідну художню якість. Таке римування дає малу користь. Ми мусимо боротися за партійне мистецтво високого художнього рівня. Політична тріскотня, хоч вона й виявляється в художніх формах, це є ліве закрутництво, проти якого треба боротися.

Посьоме. Так саме, стирання грані між літературною — виробничою організацією й організаціями громадсько-політичного характеру, як комсомол,

профспілки, що буває в практиці наших організацій, і ще могло б чи інакше виявлятися, є проявом лівого закрутництва. Наш літературний рух є певно визначена ділянка зі своїми специфічними виробничими формами життя в громадському житті й ми мусимо дбати, щоб піднесення громадської активності мав відбуватися й в специфічній формі, якою є література й літературний рух. Копіюючи їх форми й методи праці профспілок і комсомолу, ми перестали б бути літературною організацією. Ті ж завдання, що їх виконує комсомол і профспілки, ми мусимо виконувати літературними засобами, відходити від літературної специфіки, працюючи над розв'язанням загально-пролетарських проблем, ми не можемо й не повинні.

Коли б ми застигли на становищі, що кадри робітників - ударників, закликаних до літератури, поповнюється молоддю й не змогли б витягнути в пролетарську літературу ширші кола робітничої класи, в тім числі старого кадрового робітника, коли б ми йшли шляхом підкреслювання й розвивання молодженого шаттардизму, то це було б одною з небезпек лівацтва в нашому рухові, проти яких треба попереджати й боротися.

Коли недооцінка малих літературних форм є виявом правого збочення, то з другого боку видавання малих літературних форм за єдину можливу й за найбільш цільнішу форму літературної творчості є проявом лівого закрутництва, яке само йде всупереч наших настановлень і боротьби за велике мистецтво більшовизму. Тут не можна вдаватися ні в цю, ні в другу крайність. Захвалювання нових кадрів теж іде по лінії лівацького закрутництва.

Форми конкретних виявів опортуністичних збочень в нашому літературному рухові, які є й будуть перешкоджати нашій реконструктивній перебудові, різноманітні, вони, звичайно, не вичерпуються тут наведеним. Лише переборюючи ці збочення, лише зосередивши увагу нашої організації на виявленні кожного окремого випадку, де це збочення виявляється й переборюючи його, на засадах боротьби на два фронти за партійну лінію в літературі, ми зможемо успішно посувати вперед і забезпечити заклик робітників - ударників до літератури.

(Закінчення буде)

В. ПРОКОПОВИЧ

Кузня героїв

Одним із найяскравіших виявів переможного соціалістичного наступу у фронті в нашій країні є закінчення Харківського велетня — Тракторного заводу. Водночас із закінченням Тракторобуду, робітники-ударники працюють над створенням літературного альманаху про героїв п'ятирічки на будівництві. Цей факт набирає величезного літературно-політичного значіння у світлі творчих завдань, що їх висуває перед пролетарською літературою доба соціалістичної реконструкції.

«Кузня героїв» — документ глибинної перебудови української пролетарської літератури в напрямку максимального наближення до конкретних потреб і вимог доби соціалістичної реконструкції країни, доби народження нової людини-героя соціалізму та ударництва, героя соціалістичних темпів.

В боротьбі за переборення відставання художньої літератури від темпів соціалістичного будівництва — вирішальною ланкою, що забезпечить успішність і плідність перебудови літератури, є реалізація гасла про висвітлення героїв п'ятирічки, про створення позитивного типу сучасності.

Немає й не може бути справді великої високохудожньої літератури на темі сьогодинського дня по-за відтворенням образу кращої людини сучасності — робітника-ударника.

Привов до літератури і висвітлення героїв п'ятирічки, був двомісячний процес досі небаченої активізації робітничої класової літератури, потреба негайного творчого переозброєння, насамперед через глибоке оволодіння марксо-ленінським, по-пролетарському загартованим, світоглядом.

Всі попередні творчі настановлення сьогодні перевірятимуться в гарті боротьби за створення більшовицьких зразків літературної творчості про героїв п'ятирічки, про практику соціалістичної перебудови світу.

Розгортання й поглиблення творчої дискусії, що має основним своїм завданням в найближчий історичний термін ліквідувати відставання пролетлітератури від завдань доби — повинно йти під знаком загострення уваги на творчій продукції привовників до літератури. Ми повсякчас маємо пам'ятати про величезну роль цих зразків справді більшовицької творчості, що є вже в сьогодиншій художній продукції привовників.

Основні тематичні спрямування творчості привовників до літератури ідуть по лінії висвітлення героїв п'ятирічки, висвітлення зразків комуністичного ставлення до праці. Ця тема є генеральною темою всієї пролетарської літератури на сьогодиншньому етапі її розвитку. Тому то творчість привовників вимагає максимально уважного до себе ставлення від марксистської критики, вміння знайти в них ще художньо не завжди досконалих зразках — елементи нового ставлення до дійсності, вміння побачити в цій бурхливій дійсності провідні лінії її революційного становлення.

Жорстокою самокритикою ми повинні знищити в критичних лавах знеособлену в критичній аналізі літературного доробку привовників.

Досягти цього можна лише шляхом індивідуального підходу до кожного привовника, через урахування всіх специфічних для кожного ударника зокрема, рис.

Сьогодні призовник вимагає не традиційних статтів — оглядів з нагоди коду якогось альманаху чи кількох книжок призовників до літератури, а серйозних глибоких статтів, що без жодних захвалювань, але й без опортуністичної самооцінки ударницької творчості — аналізували б творчість кожного ударника окрема, беручи його, звичайно, як представника ударного колективу пролетарського поповнення лав безпосередніх творців пролетарської художньої літератури.

Та водночас не треба забувати, що своїодішні художні твори призовників лише першими спробами і аж ніяк не можуть претендувати на повну і всебічну презентацію художньої творчості літературного призову. Ця б творчість має значно більші перспективи ідейно — художнього розвитку, і було б грубою помилкою, політично шкідливою справою вважати сьогоднішні зразки ударницької творчості за викінчену більшовицьку художність.

Як і вся пролетлітература, художня практика літературного призову перебуває в стані безперервного діалектичного становлення справді більшовицької художньої літератури пролетаріату.

* * *

Зміст альманаху «Кузня героїв» складається з художніх нарисів та поезій. Матичним стрижнем всього альманаху, незалежно від жанрових особливостей, будівництво Тракторного велетня.

Спробуємо схарактеризувати основні особливості вміщених в альманахові нарисів, викризи всі збочення від основних принципів діалектично — матеріалістичної методи літературної творчості.

Нарис Миколи Бурного «Підойми чекають» присвячено надзвичайно актуальній темі — опанування робітництвом техніки в процесі будівництва Тракторного заводу. На жаль, певний схематизм в розгортанні нарису завадив М. Буйного цілком реалізувати тему. До того ж, конфлікт між старим майстром Шворінем і молодим підручним, комсомольцем Іваном, подано ізольовано від загального процесу розгортання технічного походу робітництва на будівництві. Схематичність виявилась тут насамперед в неглибокій вмотивованості корінного зламу в погляді Шворіня на потребу оволодіти тасмницею технічного процесу.

«Нам треба технічно підкуватися технікою» — з таким гаслом виступив Іван, бачаче закликаючи товаришів до технічної учоби. Протилежних поглядів дотримується майстер Шворінь. Практика, практичний досвід — далі цього він не йде. Твердо переконаний в незламній авторитетності свого практичного досвіду. Перекід такої твердої переконаності в своїх поглядах в зовсім протилежну якість — Буйний схематизував, тим самим знецінивши до деякої міри художність нарису.

Хороший другий нарис Миколи Бурного — «Вогні гофманок» з реалістичним розгортанням подій. Сюжетність нарису тут виступає лише як один з художніх компонентів твору, що цілком підлягає законам реалістичного відтворення напруженої роботи комсомольської бригади на цегельні, одній з дільниць Тракторобуду.

Ця художня реалістичність у Миколи Бурного пронизує найскладніші літературні компоненти твору. Насамперед це стосується насиченості нарису виробничими образами з конкретним змістом.

Нова хвиля соцзмагання й ударництва, що здійснюється на Гофманських печач Тракторобуду в наслідок зразкової роботи комсомольської бригади на четвертій дільниці — є виявом невичерпаних джерел ентузіязму в лавах робітничої класи — творця соціалістичного будівництва.

Наростання цієї хвилі автор нариса подав досить вправно, довівши своє вміння реалістично подавати конкретні малюнки виробничого процесу.

Третій нарис Буйного — «Прорив» значно слабший. Тут автор звів усі прийоми прориву на цегельні виключно до шкідництва. Художність нариса знецінено повною відсутністю конкретних образів членів виробничої бригади робітників, наприклад, геть єдиною конкретною ознакою вагоновізниць та відкатників — їхні червоні хустки. Роботу бригади подано статично. Постає окремих членів цієї бригади Буйний подав тут не в плані конкретної роботи, а лише в розмовах.

Над нарисом Ів. Холлова «До вартату» ще тяжить емпіризм неусвідомлених і тому художньо мало типізованих фактів. Це позначилось також на композиції нарису. Не довівши до кінця складної лінії про змагання двох бригад чорпирів, що працювали на водонасосній канаві, Холлов перескочив, а не органічно перейшов до теми про прагнення молодих ударників з цих бригад до сталої кваліфікації, до роботи біля вартату.

Викриттю безпосереднього шкідництва розкуркулених, що позатесували на будівництво тракторного заводу, присвятив свого нариса «За трактор» Дмитро Бобриків. Але, «об'єктивістське» ставлення до відтворених фактів спричинило ускладнено. Спрошеність нарису не дозволила авторові піднятися до більш художніх узагальнень, зокрема до конкретної характеристики окремих колгоспників з надісланої від Крупоярівського колгоспу бригади. Також не досить конкретизовано в цьому нарисі постаті куркулів - шкідників.

Так само хибус на примітивізм другий його нарис «На штурм». В основному читач дізнається про думку, що лежить в основі нарису. Але вся справа в тому, що Дмитро Бобриків не зумів конкретно показати ударної роботи Дмитра Дукіна на бетонуванні. Він лише інформує читача про наслідки ударної роботи, не показавши процесу виборення цих наслідків. Загалом нарис справляє враження недороблених нотаток про дві постаті робітників на Тракторобуді, — ударника Дукіна й рвача Мурдіна. Прикро вражає нерозвинутість окремих моментів, мають характеризувати ставлення цих робітників до соціалізація й ударництва, як воно виявляється в їхній поведінці на роботі.

Елементи механічного ізолювання героя ударної праці від пролетарського колективу — це тяжає над творчістю призовників. Це пояснюється насамперед неповним оволодінням діалектично - матеріалістичної методи. Тут бракує самодіалектики, вміння відтворити образ ударника у всій складності його взаємодії з пролетарським колективом, що суттю є творцем ударництва, героєм соціалістичного змагання.

Нарис В. С. — «Аркадія Мікуніс» — це спроба подати літературний портрет справжнього ударника - комсомольця Аркадія Мікуніса, що був мобілізований на будівництво Тракторного заводу Київським міськомом комсомолу.

В основному автор із своїм завданням упорався. Мікуніс виступає в нарисі в процесі становлення героя виробництва — ударника з звичайного рядового комсомольця. Варто відзначити, що в нарисі досить вдало сформульовано момент раціоналізації виробничого процесу як вирішальний засновок перемоги ударної роботи. Коли б Мікуніс не загартував себе упертим запровадженням максимальної економії рухів, коли б він не поєднав пролетарського ентузіазму з більшовицькою впевненістю у справі оволодіння технікою виробничого процесу для її систематичного удосконалення — він не став би кращим ударником Тракторобуду, не встановив би світових рекордів у муруванні. Але слаб в нарисі показано соціально - політичну спрямованість ударної роботи Мікуніса. З нарису важко дізнатись наскільки він усвідомлює класовий зміст змагання в роботі, класовий зміст виробничих рекордів. Безумовно, така аполітичність не притаманна робітникові - ударникові, що зміє бачити за сьогоднішніми деталями виробничих змагань загальні перспективи соціалістичного наступу. І коли ми не знаходимо цього в даному творі, то це лише внаслідок неповного усвідомлення від автора нарису класової спрямованості соціалістичного змагання й ударництва на нашому виробництві.

Мавши завданням подати ударну роботу Мікуніса, як члена певного колективу в зв'язку з цим колективом, відтворити всі форми цього зв'язку, взаємодіяння колективу і особи, бригадира й бригадника, автор всеж не спромігся повною на таку річ і тому вдався до найлегшого засобу — «від себе» розповів, до того ж мовою газетних рядків, про те, що Мікуніс працював у товариському контакті зі своєю бригадою, своєю ударною роботою сприяючи підвищенню продуктивності праці всієї бригади мулярів, а не показав цього художніми засобами.

До загальних хиб, що притаманні більшості нарисів цього збірника, можна віднести певну недиференційованість пролетарського колективу при відтворенні

о в динаміці ударної роботи. Це можна проілюструвати такими, приміром, епітатами: «Залізобетоною впертістю застигли обличчя молодих ударників» (стор. 46); або «Вигукували завзяті комсомольці», чи «Відповідали завзяті комсомольці» і т. д. (стор. 89).

В процесі оволодіння діалектично-матеріалістичної методи літературної творчості призовники багато зусиль спрямовують на насиченість своїх творів конкретними художніми образами виробничого походження.

Здебільша ця уперта робота позначається конкретними наслідками, як це ми бачили, аналізуючи один із нарисів Миколи Буйного. Але й щодо цього в окремих випадках трапляються зриви. Ми тут наведемо найяскравіший приклад: в того ж таки М. Буйного на 51 стор. альманаху маємо такий «виробничий образ»:

«А цегла, яку багато тисячоліть годували пишні груди українських степів, ховаючи в своїх глибинах від людського ока,— тепер ця цегла, віддаючи всю живність, всю соковитість свого тіла, палає у обіймах у свого коханого й горіла в поспішках його розпечених губів».

Така біологічна натуралізація виробничого процесу має своїм корінням неартованість творчої методи М. Буйного і яскраво підкреслює ті труднощі, які постають перед новим загоном творців пролетарської літератури у справі порення цілої системи пролетарських художніх засобів, глибокої ідейної насиченості кожного художнього компонента літературного твору.

* * *

Значно цікавіша поетична продукція альманаху «Рузня героїв». Характеристичною рисою поезій *Вадима Собка*, що відрізняє його від більшості вміщених альманахові віршів, є їхня сюжетність, вірніші моменти сюжетності. Можна також визначити певну художню викінченість тактичних рядків, окремих образів.

На кожному ударному будівництві є герої темпів, але є й ледарі, шкурники. Перемоги виробничих штурмів народжуються в упертій боротьбі авангарду будівничої класи — передових бійців за соціалізм — ударників — з прогульщиками, псевдоударниками і всіма тими, що своєю відсталістю, породженою ще перебореними впливами селянської дрібно-буржуазної стихії, затримують скорення темпів соціалістичного будівництва.

Ця боротьба потребує свого втілення в художній літературі, зокрема в поезії — образами реалістичного змалювання чітко окреслених типів сьогодиньного будівництва. Правдиве змалювання робітничого колективу вимагає від письменника такого диференційного підходу при відтворенні окремих членів колективу, через вираження яких автор досягає завдання відтворити цілий колектив.

У вірші «Про містера», як і в інших, *Собко* віршовою технікою володіє вже майже вправно, хоча, звичайно, ще недостатньо. Думку свою він формулює вже майже чітко, характерної для початківців надуманості поетичних образів у нього немає.

Але образ закордонного спеціаліста, чи навіть капіталіста, що є центральним образом вірші, робиться вже досить графаретним «ценителем» успіхів соціалістичного будівництва, що лише через введення його автор може усвідомити ці успіхи. Автор більше приділяє уваги постаті «містера», що приїхав на будівлю з «Хмаро-ного міста», ніж тисячам робітників, що штурмом наступали на прорив. Ця картина виробничого штурму тисяч вийшла у *Собка* схематичною без жодної конкретної постаті:

«Але люди
помалу залили котлован,
у місячнім сніві
мерехтіли лопати,
бігали тіні
чорно-лапаті.
Помалу місяць
по небу котився,
стоїнала земля
від ударів тисяч».

(Стор. 98).

Найбільш вправним із трьох віршів Собка слід визнати вірш «Мета». Він динамічно, без зайвих розтягнень оповідається про напружену роботу пролетарського колективу хеміків, що одержали бойове, невідкладне завдання — винайти метан, що його досі доводилось з - за кордону довозити. Пролетарська упертість перемагає всі часткові невдачі, всі труднощі. Напруженість творчих шукань вершується перемогою:

«В дзвіні скла,
в переливах рур,
Хемік склав
газів гру.
Газ на металъ,
металь розтав,
Знайдено газ.
Закордон бережись.
Енергію в нас
не вкладем
в береги».

(Стор. 121).

Деяка сюжетність «Віршу про роботу» надає йому напруженості, що правдоподібно, бо тут вона ще не впливає з органічного розгортання психологічного напруження героя віршу.

Напруженість ударної роботи пролетарського колективу, що перемогла переборює всі труднощі — така загальна тема всіх трьох віршів Собка. Перспектива дотермінового закінчення будівництва — ось мета, що захоплює ентузіазмом ударні бригади, ставить їх в шерги соціалістичного змагання, примушує стійко переборювати жорстокі морози, не зважати на холодний вітер, що гостримілезми «шкіру з обличчя шматочками видер».

Патос колективної праці хотів оспівати Санько Вербій у вірші «Сьогодні». Але заваджає автору неконкретність підходу до відтворення художніми засобами поезії творців ударного будівництва, героїв ударних бригад:

«І кожна істота —
невпинний борець,
що вперто вперед
іде сміло.
І кожна істота
завзятий творець
нового, великого діла».

(Стор. 36).

Звичайно, такі рядки мало допомагають висвітленню в художній літературі героїв п'ятирічки. Оперування терміном «істота» свідчить про те, що т. Вербій покищо в цьому вірші стоїть ще на дуже низькому ідейно - художньому рівні.

Органічним висновком з неглибокого засвоєння основ діалектично - матеріалістичної творчої методи є так яскраво окреслене в цьому ж вірші, оперування загальними фразами, що мають характеризувати мету пролетарської боротьби на фронтах соціалістичного будівництва.

Взагалі в жодному з трьох віршів Санько Вербій ще не спромігся на конкретну художню характеристику постатей ударників, на відтворення героїв п'ятирічки. В нього, покищо, переважають патетичні рядки про будівництво взагалі, про «завзятих борців нового, великого діла».

Зокрема художньо мало переконливий є вірш «Зима на будівлі», що в ньому автор шляхом патетичного звертання до «злодейки зими», яка цього року вже не гулятиме просторами вільного степу, бо там:

«Тепер за домом
вирастає дім,
тепер за цехом
вирастає цех блискучий», —

хоче переконати когось в непереможній силі нового будівництва.

Конкретний малюнок ударної роботи більше переконав би читача в соціальному змісті нашого будівництва, міцніше вплинув би на емоції робітника — рця Тракторобудів.

«Лист до села». Тут трактор не виступає знаряддям соціалістичної перебудови сучасного села. За автором, функція «трактора з нового заводу» у колісній лише в тому, що він:

«Оживить (?), не допустить
до лиха і сніз,
Що лилися.
Мов дощ в непогоду,
Тракторобуд,—
Твоє щастя,
О, рідний мій край,
Тракторобуд
Тобі стане в пригоді» і т. д.

Фактор — фактор класової боротьби, знаряддя ліквідації куркульства як класу основи сучасної колективізації — на жаль, не знайшов у . . Вербія свого співця. «Листі до села» Вербій ще не підноситься над рівень свідомості селянського опція (навіть не сьогоднішнього молодого колгоспника-комсомольця), що сприймає різницю між селом і будівництвом нового заводу лише у зовнішніх рисах, що всім не характеризують класової суті будівництва і його творців.

Автор звертається до села з проханням:

«Не журися,
Що скинув
Косарські штани,
Полотняні, товсті
і широкі...»

Він тепер вже ходить в довгій хвартусі і на ногах має лапті з лики. Зовсім не личить молодому ударникові так сентиментально звертатися до свого села, як це робить Вербій, вживаючи заялжених вже десятками дрібно-буржуазних націоналістичних поетиків, виразів:

«О, рідний мій краю».
«О, рідне село». і т. інше.

Загальний тон «Лист до села» може характеризувати такий уривок з початку листа, що повторюється наприкінці:

«Не журися ж,
О, рідне село
Що тебе я
Надовго покинув;
де дитинство цвіло,
не журися.
Я ще не загинув».

(Стор. 87).

Особливо незрозумілою є згадка про те, що «я ще не загинув». Цікаво, від чого це має загинути молодий ударник, що недавно прийшов із села і працює на будівництві великого заводу!

Тов. Вербієві слід основну увагу звернути на засвоєння марксо-ленінської теорії, щоб визволитись з полону дрібно-буржуазних уявлень про колгоспно-радгоспне будівництво, чітко усвідомити класовий характер індустріалізації сільського господарства, що перебудовується в напрямку соціалістичного будівництва.

Водночас це забезпечить правильне розуміння того, що основною рушійною силою на будівництві індустріальних велетнів, його творцем виступав під проводом партії пролетаріат, що в процесі ударного будівництва народжує героїв соціалістичної праці. Відтворити художніми засобами цих героїв пролетаріату — основне завдання кожного пролетарського письменника, зокрема і особливо призовника до літератури.

Константин Чеканов у вірші «За Харьковский тракторный» по бойово закликає до ударної роботи на будівництві тракторного велетня. Але тут теж має конкретності у відтворенні самого процесу будівництва. Чеканову загрожує безпека заміни конкретної поезії голою декламацією на зразок таких примірів:

«Прогульщикова — к чорту,
Изгоним мы ложь
Нам тракторы
К сроку
Колхозам
Дашь».

(Стор. 56)

Другий його вірш «Завод в срок» залишаючи той же, що і в попередньому вірші пролетарський бойовізм, має вже більшу конкретність, подаючи процес будівництва, закликаючи до закінчення Тракторного заводу в термін.

Перемоги будівництва не даються самопливом, вони здобуваються в упертій боротьбі з прогулами, з недбальським ставленням до роботи.

«Но опоздания,
И прогулы,
И небрежность
В работе своей, —
Над стройкой
Всплыли
Их мрачные
тулы
И бандой вселились
В разгаре дней».

(Стор. 107).

Все ж певна схематичність позначилась і на цьому вірші. Заклик до переборення «банди недоладностей» тут ще не пов'язано з художнім відтворенням конкретних прикладів ударної праці, що були б тією непереможною силою прикладу, яка зараз рухає мільйонами.

На окремих ділянках переможного соціалістичного наступу трапляються прориви, що розгортаються, можуть затримати все будівництво. В такі хвилини на зміну цеховій замкненості приходить висока класова свідомість, почуття відповідальності за все будівництво, за весь процес соціалістичного наступу.

«Мы склоняты не привыкли знамена
Перед барьером помех —
И уверенные колонны
Затопили
Отставший цех».

(Г. Иванцев «Штурм»)

Непереможна сила натиску робітничого колективу, що примушує машини працювати по новому, перемагає, й прорив ліквідовано. «Отставший цех» волею цілого колективу став в шерги передових.

Г. Иванцев досяг віршем «Штурм» вміння подати наростання революційного натиску пролетарського колективу в процесі ліквідації прориву.

Далі справа за опануванням процесів колективної праці в усій її конкретності для відтворення художніми засобами пролетарської поезії героїв соціалістичного наступу.

Г. Иванцову слід уникати надмірного захоплення виробничою термінологією, що знайшла своє яскраве виявлення у віршові «Цех». Цей вірш значно слабший від попереднього. Тут немає не тільки конкретних постатей ударників, а і взагалі про людей сказано лише, що вони «поклались окончить монтаж и руки точней рычагов машин с металлом веселый вели разговор». Тому мало переконує кінцівка, що в ній автор повідомляє про здивовання закордонного спеціаліста з наслідків днів виробничих перемог ударного колективу.

Загалом правильна настанова М. Ковшика у великому вірші «Тракторстрой» висвітлення героїки ударного будівництва може характеризуватись його ж власними словами:

«Каждый участок Тракторстрой
Героикой, борьбой об'ят,
И я пришел сюда для боя,
В ряды ударные бригад».

Але не повне ще усвідомлення цієї настанови з усіма належними висновками з віршів, призводить до часткових зривів, до моментів об'єктивістського розуміння літературного письменника, що виявилось в таких ось рядках:

«День, как конь быстрого, бежит
По степи, где туман закурился.
Я читаю чудесную книгу «Жизнь»
И вдруг остановился».

(Стор. 100)

Але споглядаючи «чтение книги жизни», а активна безпосередня участь у класовій боротьбі, що рухає весь процес соціалістичного наступу до всіх перемог, — ось позиція сьогодиньного пролетарського письменника взагалі, призовника - ударника зокрема.

Є в цій напівпоемі «Тракторстрой» окремі позитивні мотиви. Особливо цінним моментом треба відзначити спробу філософського узагальнення життєвої практики.

На нудьгування молодого землекопа за покинутою десь на цукроварному заводі дівчиною, бригадир відповідає досить категорично і конкретно:

«— Вот так штука,
Ищет счастье, что - ж извесь —
Протянул ему он руку.
На руке сухой мозоль».

(Стор. 104)

Але М. Ковшик також ще не спромігся на відтворення в «Тракторстрое» конкретних робітників будівництва, не зважаючи на всі спроби в цьому напрямку. Це згадувана постать молодого землекопа аж ніяк не може претендувати на конкретну характеристику. «Мельком» згадує автор про вразкового каменяря Марусю Митову, але далі трьох слів привіту на її адресу — не пішов.

Вірш М. Слободського «Симфонія доби» є очевидно однією з перших спроб естетичної творчості. Поверховість і схематизм — така основна небезпека стоїть перед Слобідським на шляху подальшого творчого зросту. Глибше засвоюючи основні вимоги, що їх висуває перед пролетарською поезією сьогоднішня боротьба пролетаріату на фронтах соціалістичної перебудови країни, Слободський повинен часамперед відштовхнутись від примітивних рядків на кшталт:

«Сьогодні батько радий мій
В комуні орав лан,
Куркуль і піп в агонії
Останній втратив плян...
А брату — скільки радости:
Завод новий димить,
Брат міцно в руках премію
Ударника держить».

(Стор. 68).

В житті ці процеси відбуваються в значно складніших формах, й тому то неправильно, навіть шкідливо було б їх схематизувати в художній літературі.

Цей же схематизм ми знайдемо і у «Гіганті» Йосипа Шутька. Вірно здеклямувавши, що історія знайме тисячі молодих героїв, що героїчно борються на ударних ділянках сьогоднішніх будівництв, Шутько всеж не зумів поки що допомагати історії в цій справі. Він сказав лише, що, взявши про прорив, —

«Вийшли на штурм
Сімсот чоловік
З пісню дружною,
Ніби на свято,
Щоб працювати
Всю ніч».

(Стор. 70)

але про цю саму штурму зовсім не показано, про що немає навіть згадки.
Бадьорій весні, що незабаром заповнить країну, присвятив свого вірша *Борис Котляр*. Весна в його свідомості не поділена пов'язана з святом закінчення Тракторного заводу. Але вдались до моралізування з нагоди будівництва заводу Котляр не піднісся понад такі антихудожні рядки:

«Счастье. Какое счастье;
Строить его суждено нам.
Счастье. Какое счастье.
Возведены нашим участием
Сотни колон бетонных,
Потом всходящее счастье
Пьем миг из собственной чаши,
Гордо вздымая знамена».

(Стор. 122)

Частина авторів вмістила до альманаху лише по одному віршові. Це звичайно обмежує наші висновки щодо остаточної характеристики творчого обличчя цих товаришів.

Завдання ліквідації художньої знеосібки у відтворенні ударної роботи пролетарських колективів соціалістичного виробництва — на всю широчінь стоїть перед авторами альманаху.

Назва альманаху «*Кузня героїв*» з цього погляду вірно орієнтує його учасників на висвітлення героїв соціалістичного будівництва.

Наше завдання допомогти колективу призовників до літератури вибороти найпевніші шляхи до оволодіння методи діалектичного матеріалізму, що забезпечить успішну реалізацію у високохудожніх зразках партійного заклику пролетарській літературі — показати країні її героїв.

Зробити це можна лише на основі конкретної аналізи художнього матеріалу альманаху «*Кузня героїв*», застереження від усіх припущених в творчій практиці помилок, чітка орієнтація на вірні і в даному разі вирішальні тенденції до оволодіння пролетарською методою художньої творчості.

Про чергові завдання перебудови РАПП

(З резолюції на доповідь т. Л. Авербаха на пленумі РАПП)

1. Вступ країни в період соціалізму поставив перед усіма організаціями робітничої класи завдання перебудувати форми і методи їх роботи. Перебудова РАПП відбувалася і відбувається неодноразово. Вказівки партії про недовільне розгортання самокритики в РАПП, про наявність елементарного ліквідування в роботі, про ігнорування на практиці того основного положення, що РАПП є ліквідування в роботі, про недовільного адміністративна організація, вказівки про потребу вижити всі ці буржуазно-виховні, а не державно-адміністративні темпи, не завжди послідовно, з багатьма помилками. Але, запроваджено в життя незадовільними темпами, не завжди послідовно, з багатьма помилками. Але, запроваджено в життя незадовільними темпами, не завжди послідовно, з багатьма помилками. Але, запроваджено в життя незадовільними темпами, не завжди послідовно, з багатьма помилками.

Така перебудова РАПГ була і є одною з найважливіших умов перемоги пролетарських письменників від завдань, що їх перед ними ставить сучасний етап класової боротьби пролетариату, що закінчує в обставині зростаючого піднесення світового революційного руху побудову фундаменту соціалістичної економіки СРСР, що квив СРСР мережу нових соціалістичних підприємств і гігантів, що з країни дрібного і роздробленого приватно - власницького господарства села - прив країну великого соціалістичного землеробства. Така перебудова РАПГ була і є одною з найважливіших умов боротьби за переборення відставання мистецтва від зростаючих вимог читачів, вимог культурного будівництва, яке зростає у зв'язку з велетенними темпами культурної революції, в зв'язку з переможною боротьбою за матеріялізм у всіх галузях знання.

2. З погляду виробничих завдань РАПП, як організація, що має забезпечувати всі умови для розвитку пролетарських письменників, що має налагодити творче змагання між ними, їхнє навчання і самопомогу, що має плекуватися про виховання і вивчення нових літературних кадрів (насамперед з робітничої класи) має перелічити всі форми і методи і увесь зміст роботи РАПП. Виробниче будівництво РАПП повинно охопити не тільки питання організаційного порядку, питання структури РАПП тощо, але й всі питання її творчої теоретичної і літературної - політичної роботи на рівні найширшої демократії, як безперечної умови перебудовування. Це стосується, звичайно, не тільки до РАПП, але й до всіх інших літературних організацій (особливо до організації пролетарських письменників), що в них демократика розвинута цілком недостатньо і становить з перебудовою їх цілком нездоладливе.

[illegible]

Один з основних висновків з дискусії має бути рішучий поворот усієї РАПП лицем до ленінського комсомолу і налагодження справжньої, дружньої спільної роботи між комсомолом і РАПП.

4. Радянська література своєю ідейною насиченістю є найзначніша література, яка досягла перемоги над усіма попередніми літературами. Радянська література, що має стати «кроком вперед в художньому розвитку цілого людства» і «літературою майбутнього», що перед нею стоять лише за умови упертої боротьби за підвищення рівня ленінського світогляду пролетарських письменників, значно послідовнішої і критичної роботи пролетарських письменників коло засвоєння досвіду всього літературного минулого, а також усвідомлення і свого творчого досвіду, і революційної практики, збільшення справжньої і щоденної участі пролетарських письменників у практиці соціалістичного будівництва. РАПД повинна послибити боротьбу проти елементів компіані, небажання вчитися, «зазнайства» проти «лівацького» вульгаризаторства. Не поглиблюючи такої боротьби, не можна до кінця добити голову — праву — небезпеку, але з сьогоднішніми тільки в запереченні потреби або можливості розвитку пролетарської літератури, але з намірами спрямувати її розвиток шляхом відбудування, реставраторства, недооцінки якісно особливих завдань пролетарської літератури порівняно з літературою всіх колишніх класів. Гасло, що його

хала партія — «за Магистобуд літератури» — орієнтує пролетарських письменників на боротьбу правими, і з «лівиими» капітуляціями, що в різній формі однаково заперечують курс на створення більшовицького мистецтва пролетаріату, мистецтва більшовицького, мистецтва, що стоїть на височині ідей Маркса — Леніна — Сталіна.

5. Зростання пролетарської літератури призводить до виникнення різних творчих угруповань, що виявляють різні прагнення пролетарських письменників до опанування диалектично-матеріалістичної художньої методи, різні творчі напрями, різні тенденції до сформування творчих течій. Повертання до творчих питань, створення творчих угруповань, розгортання творчого замігання й огляду, поглиблення творчої дискусії — всім цим варто перевіряти виробничу перебудову РАПП з погляду збільшення бойової ролі літератури на службі практиці робітничої класи, що нею керує комуністична партія.

Керівництво РАПП повинно не пасивно реєструвати нові творчі угруповання, але всіляко сприяти їх виникненню на основі загальних творчих настанов РАПП за різними принципами об'єднування (спільність творчих поглядів, розроблення тієї чи іншої галузі тематики тощо), не вимагаючи від них форм і перевіряючи їхню роботу насамперед їхньою творчою продукцією. Творча дискусія вимагає вишого теоретичного усвідомлення і узагальнення досвіду всіх пролетарських письменників усіх їх напрямків, усіх їх течій. Не посилюючи теоретичної роботи, творча дискусія не може бути плодом методу, системного виховання, основним змістом роботи РАПП зверху донизу. В зв'язку з цим плем'ю засуджує висунуту Ленінградською групою «Закал» ліфтофронтістську теорію «двох струмин» (якої потім ця група відмовилась).

6. Теоретичні настанови РАПП, нерозривні з літературно-політичною лінією РАПП, записані в статтях і в основному себе виправдали. Проте, не зважаючи на те, що в своїй роботі РАПП, виходячи з ленінської науки про культурну революцію під керівництвом партії, боролась за неї проти шквоту Бухаріна і Деборіна в цих питаннях, не зважаючи на величезний теоретичний зміст боротьби РАПП з хвильцями, проти богданівщини, троцькізму, вороніщини, переверзевщини, ліфтофронтізму, не зважаючи на загальноправильну теоретичну роботу РАПП — в ній було багато помилок, помилкових впливів Деборінської школи і з нею досить критичним ставленням до літературної спадщини Плеханова. Лист т. Сталіна до редакції «Пролетарская Революция» «О некоторых вопросах истории большевизма» є зразок більшовицької ідейної нетерпимості, він зобов'язує РАПП і всіх його робітників до перегляду своїх теоретичних робіт з погляду боротьби за ленінську партійність теоретично з опанування ленінської філософської спадщини, як нового ступня в розвитку марксизму, за підтвердженням теорії вимоги практики і успішністю боротьби з ідеологічним ворогом і його впливами на фронт літературної теорії.

Пленум вважає, що суворий і послідовний самокритика, очищення правильної теоретичної лінії РАПП від будь-яких великих і дрібних помилок, є безперечною умовою поступу. Вважаючи, що жодна помилка не повинна залишатись нерозробленою і незаперченою, пленум зобов'язує майбутню нараду пролетарських критиків, що має розробити програму подальшої теоретичної роботи РАПП, — особливу увагу віддати викриттю всіх помилок, що були як у роботах основних робітників РАПП і насамперед зводились до відомих деборінських впливів, до некритичного ставлення до Плеханівської спадщини до неповного переборення впливу вороніщини (Авербах, Фалеев, Лібеданський, Єрмілов, Афіногенів, Селівановський, Сутирин, Дінамов та інші), так і в роботі РАПП в цілому (наприклад помилкове гасло «одемп'якування», помилкове формулювання в дискусії з Переверзевим «за плеханівську ортодоксію» тощо).

7. Пленум вважає, що найважливіше завдання перебудови роботи РАПП в галузі теорії є: а) розвантаження кадрів для серйозної теоретичної роботи. б) Боротьба з навчальництвом і небажанням вивчати факти і матеріали, що часто підмінюється вульгарним «цитатництвом». в) Більше планування теоретичної роботи раппівців і тісніше поєднання її з інститутом Літературної Академії на основі вивчення практичних завдань, що їх дають творчість пролетарських письменників і цілої роботи РАПП.

г) Тісніший зв'язок з іншими пролетарськими загонами на ідеологічному фронті, насамперед з ОВМД, боротьба з цеховим відокремленням в колі питань мистецтвознавства, поширення кола теоретичних вимог раппівського активу.

д) Посилення самокритики, як умови і передумови колективізму в роботі. е) Посилення конкретної критики, підвищення її якості, усунення з неї елементів випадковості поверховості, пригодишливості підчас непримиренної боротьби з критикою необ'єктивної, протидіюваною груповими міркуваннями.

Ця перебудова повинна відбуватися під гаслом «за партійність, за ленінську літературну теорію». 8. Вважаючи лист секретаріату РАПП про розгортання творчої дискусії, резолюцію секретаріату РАПП про промову тов. Сталіна і завдання пролетарської літератури і ухвалу про показ героїв за важливіші документи творчої лінії РАПП, пленум доручає секретаріатові почати виробляти шлях до творчої платформи РАПП, як базу творчої дискусії, основу для роботи і зростання творчих угруповань, розвитку і конкретизації гасла: «За Магистобуд літератури». Пленум вважає, що це гасло є найбільшій і далі розгортаючи основні теоретичні гасла руху, підтверджує правильність боротьби РАПП проти ліквідації мистецтва з правого боку і з «лівого», як проти всіх і всіляких виявів ідеалістичних настанов «Перевалу» і його куркульського гуманізму, так і проти ліфтофронтізму (що поєднала і праві, і «ліві» помилки), проти всіляких форм і відмін «ліфтофронтізму» вульгаризаторства. Гасло «За Магистобуд літератури» вимагає від пролетарських письменників неухильної боротьби за підвищення художньої якості і спрямоване проти забобів панства, проти теорії «тупого шовінізму», що протиставляє темні і якості, проти найменшого відриву від практики робітничої класи.

підлячого, ангібіальшовицького опоганення і припущення поняття практики. Гасло «За Магнетоду літератури» зобов'язує пролетарських письменників посилити боротьбу за тематику періоду соціалістичної реконструкції, за виконання ухвал РАПП, за поставленим партією завданнями показати робіт комуністичної праці, за справжнє усвідомлення, глибоке узагальнення й ідеї чужості, не миряться з непереробними до кінця впливами в теорії й наявністю в творчій практиці рідного споглядання, ідеалістичної теорії безперсередніх вражень, схематичного раціоналізму, арбітрського суб'єктивізму, літфронтівщини, емпіризму тощо. Розроблення питань творчої методи мусить відбуватися під гаслом боротьби «За лєнінську партійність творчої методи» і з погляду виконання завдання створити «Магнетоду літератури».

10. Найважливіші моменти в перебудові літературно - політичної роботи РАПП це 1) Проведення окремих робітниками, а всією організацією, 2) збільшення ідейно - творчої літературно - політичної ролі виховання рапівських кадрів, 3) збільшення ідейно - творчої літературно - політичної ролі ОСП і передача ФОСП профспілкам багатьох функцій, не поєднаних з ідейно - виховними завданнями літературних організацій, 3) створення кількох добровільних організацій за типом ЛОЧАФ для посилення участі письменників у соціалістичному будівництві з погляду дальшого ламання старого писемництва, 4) жорсткої перегляд журналів і видавництва з погляду виконання від них завдань з писемництва і справжнього перетворення їх на центри писемницької громадськості, 5) роботи з писемниками і справжнього перетворення їх на центри писемницької громадськості, 6) роботи на ділі всієї РАПП і всіма її робітниками того положення, що літературно - політична робота повинна бути підпорядкована керівництву, безпосередньої творчої допомоги, індивідуалізованою до кожного питання художнього керівництва, безпосередньої творчої допомоги, індивідуалізованого до кожного питання художнього керівництва, безпосередньої творчої допомоги, індивідуалізованого до кожного питання художнього керівництва.

[illegible]

Схвалюючи доповідь тов. Авербаха, пленум висловлює довір'я керівництву РАПП, бути твердо переконаний, що за вказівками партії, під її керівництвом і на основі більшовицької самокритичності виправити припущені помилки і забезпечити більшовицький зміст і більшовицькі темпи перебування РАПП.

Виставка робіт Василя Касіяна

До 14-ти річчя Жовтневої революції МУМ* організував двомісячну (листопад - грудень) ретроспективну виставку робіт художника Василя Касіяна, ім'я якого останніми роками поступово набуває делаті більшої популярності не тільки в нас на Україні і в СРСР, а й за кордоном. До відкриття виставки видавництво «Рух» опублікувало окремою книжкою невеличку, присвячену художникові монографію, яка досить вдало заповнила прогалину, що до того була в нашій літературі.

Організацію цієї виставки, що дає змогу ознайомитися з оригіналах якщо і не зі всією повною серією робіт В. Касіяна (відсутня досить значна частина переважно ранніх його гравюр і зовсім не показано рисунків та малювання), то у всякому разі з основною її частиною, слід вітати як дуже вчасну. Творчий шлях В. Касіяна, систематично показаний широким масам глядачів столиці України саме в даний момент є не тільки показовим, а й повчальним. Стожачи за Касіяном по стежках і подорожжях його шукань, слід зазначити, як молодий талановитий художник - початківець, що спершу захоплювався емоційно - ліричними та ентографічними темами, поданими в сфумованій, просякнутий ще більше чи менше явними відображеннями студії старих майстрів і видатних сучасників, поступово у процесі зростання класової свідомості, відходить від буржуазного мистецтва, щоб нарешті стати цілком рішучо, на другий бік барикад.

В. Касіяна, як натура в своїй основі суцільна і глибоко захоплена творчими шуканнями, являє собою, за небагатьма і незначними винятками в окремих роботах, наявність зорового псєднання форми й змісту.

Саме ця свідомість соціально творчого процесу - наближає майстра до табору активних працівників нового пролетарського мистецтва. З того часу, коли ще в учнівські роки в Празі В. Касіяна рішучо повернувся до робітничої тематики, у його працях одночасно помічається і шукання нових способів відображення.

Як завісиди, раптове ламання не відбувається в нього гладенько — невдачі і удачі пліч-о-пліч, але удач більше, вони міцніють, і майстер, ще за часів свого перебування в Чехословаччині, знаходить свою мову, зрозумілу й близьку пролетаріатові. В основному цей період можна схарактеризувати як відображення пролетаріату в країнах капіталістичних — важка запаморочлива праця, трагедія безробіття, моменти страйкової боротьби.

Від «типів», що наближаються до гравюр німецького ренесансу та інших зразків минулого (напр. «Бідняцька родина», 1924), а потім і новіших формою (напр. «Робітничка родина» 1925 р., «Сон родини» того ж року) і психологічних жаврів різного ґатунку художник уже здухає підністи до узагальнюваних побудов, проте просякнутих живою конкретною реальністю безпосередніх спостережень. Знаменно, що найкапітальнішим твором цього періоду є «Страйк» 1926 р. — що очевидно вже тоді найбільш захопив художника темою, для виображення якої використано всі знання й досвід.

Цей псорот у творчості до пролетаріату, уважне і напружене студіювання своїх нових тем (для В. Касіяна характерне повертання до своїх же тем і типів для перероблення їх, що говорить не про використання з готових образів, а саме про намагання всебічно опрацюувувати матеріял), аж ніяк не зовнішнім. Продуманість і прочутність — ширість творів цього періоду, — характерна їх ознака.

Походячи з бідняцьких шарів західно - українського селянства, пройшовши суверу життя в школу, та ще навдодачу бувши свідком і учасником світової війни (спершу життя в прифронтовім селі, потім мобілізація, фронт, полон у концентраційному таборі), В. Касіяна і в тих обставинах, що для нього склалися, вступ до пражської академії мистецтв, успіхи в ній і на виставках) не спокушається кар'єрою буржуазного художника, — «Радянська Україна привертає до себе увагу молодого митця: спочатку він стає членом громади студентів - радянців, а в 1923 — 24 році приймає громадянство СРСР».

Шлях творчих шукань і досягнень, що його пройшов молодий громадянин Радянської України в Чехословаччині, не залишається непоміченим у його новій соціалістичній батьківщині — в момент коли пражський період дав цілу серію дорізків робіт 1926 р. В. Касіяна «радо приймає посаду викладача в Київському Художньому Інституті і в лютому 1927 р. переїздить до Союзу».

Тут він, захоплений новим життям, виявляє різноманітну діяльність — у Києві, а пікіш у Харкові В. Касіяна тільки художник, що намагається йти в ногу з добою реконструктивного періоду не тільки виконую «ударні завдання мистецької практики», а й стає одним із організаторів «молодо-радянської образотворчої культури» і громадським робітником.

Як і передніше, основну увагу він віддає пролетаріатові, але тематика й засоби виконання мінються дуже радикально. Попервах художника найбільше привабляє минуле громадянської війни. Але воно показано в зовсім в інших аспектах, не подібних до графетарних традицій «батьківського» малярства. Того ж 1927 року творить він гравюру, що виєбражають бійців Арсеналу й Перекопу, дає трагічний, що плямає ворожий світ «Погром».

* Музей Українського Мистецтва в Харкові.

і «Арсенал» (і варіант) з його ліричними елементами, і просякнутий сумом «Погром» ще дуже близькі до гравюр прازкого періоду. Інакше вже виконано «Перекоп», динамічний і сильний своєю експресивністю; домінують раніш жанрові ознаки поступаються місцем плякатним і монументальним; художник ще далі відходить від раніш властивих йому настроїв і пасивного відображення явищ і в активну волюву настанову. Звичайно, у своїй побіжній короткій замітці, я спиняюся лише на найбільш важливих етапних працях, обминаючи багато вартих уваги гравюр того ж періоду; проте слід згадати, що тепер майстер, що раніш давав портрети майже самих діячів культури (Шевченко, Франко, Драгоманів, Тичина, автопортрети) гравірує багато портретів політичних діячів (Арте́м, Бош, Котовський та інші.), виконаних іншою манерою, вільною від пасивістичних (Драгоманів, Франко, в середніх «жакх») або імпресіоністичних елементів.

Останній період — ще не завершений — характеризується в основному опрацюванням циклів. Вони становлять не тільки ілюстрації до літературних творів, що були у В. Касіяна і раніш, але й спеціальні серії: «Донбас - будівництво» та «В країні Рад». В обох серіях художник, идучи пліч-пліч із черговими темами, висовуваними практикою та темпами соціалістичного будівництва, дає більшість речей повних руху та експресії, речей, що вирішують творчою метою нові завдання, які поставило перед ним життя. В. Касіян намагається стати художником мас, звертається до багатоміліонного глядача — звідси й постають характерні риси важливіших праць останніх років: виразна ідеологічна спрямованість, ясне й наочне опрацювання тематики з узагальненими, але реальними та конкретними образами, що передані простими, часто монументальними формами виконані передовою та можливості вдосконаленою технікою.

Виставка ця — дозволяє вже зробити певні підсумки. Але роблячи їх, всякий глядач, що уважно ознайомився з експонатами, відчуває, що підсумки ці тут попередні — так багато розмаху і поривань майбутній робочій напруженості майстра, що тепер пробуває ще в розквіті сил, дозволяє сподіватися на багате досягненнями майбутнє.

Д.

ХРОНІКА

ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ

Другий поширений пленум ВУСПП.

Наприкінці грудня (з 20 до 23) в Харкові відбувся другий поширений пленум Всеукраїнської спілки пролетарських письменників ВУСПП.

До почесної президії пленуму було обрано Політбюро ЦК ВКП(б), Політбюро ЦК КП(б)У, Голову ЦК ВКП(б) тов. Рудзутак, Голову ЦК КП(б)У тов. Затонського, редакції «Правди» і «Комуніста» та генеральні секретарі ЦК ВЛКСМ і ЛКСМУ — т.т. Косарев та Бойченко.

Відкриваючи пленум, тов. Кириленко зазначив, що центральний орган КП(б)У «Комуніст» як і «Комсомолец України», цілком правильно відзначили відставання ВУСПП від завдань, що стоять перед пролетарською літературою на теперішньому етапі розгорнутого соціалістичного будівництва. Пролетарська література ще не задовольняє цілком чимдалі більших вимог робітничої класи, зокрема робітничої молоді. Це відставання сталося певною мірою тому, що керівництво ВУСПП не зважало вчасно нових умов соціалістичного будівництва і збільшених вимог широкої пролетарської громадськості. Неправильно зрозуміло керівництво ВУСПП і втручання до літературних справ багатомільйонного ленинського комсомолу, що особливо гостро відчув відставання пролетарського літературного фронту від загального фронту соціалістичного будівництва. Пленум має накреслити шляхи рішучого зламу в темпах і змісті перебудови пролетарської літератури. Комсомол подав ВУСПП соціалістичний рахунок — його треба не тільки прийняти, а й якнайшвидше та якнайкраще реалізувати. Партія поставила перед пролетарськими письменниками завдання *дати Магнетобуду літератури* і це завдання повинно стати провідним у всій дальшій роботі ВУСПП.

Найголовніший засадовок, що забезпечив успішну реалізацію вказівок партії — це *розгортання самокритики* в лавах пролетарських письменників. ВУСПП, що з невеличких гуртків зріс на велику провідну літературну організацію на Україні і є складова частина всесоюзного пролетарського літературного руху, мусить виконати історичні завдання, що їх ставить перед пролетарською літературою доба розгорнутого соціалістичного будівництва. Щозавістиме боротися за створення великого більшовицького мистецтва пролетаріату, який переможно буде соціалізм ося завдання, що його має поставити собі кожний пролетарський письменник.

Представник Всесоюзного об'єднання асоційованих пролетарських письменників — ВОАПП т. Б. Коваленко, у своїй доповіді про стан на літературному фронті СРСР, підкреслив конче потребу пролетарському письменникові опанувати марксо-ленинську науку і зробити її гостро зброєю в боротьбі проти класово-ворожих буржуазних та дрібнобуржуазних впливів у літературі й проти опортуністичного примиренського ставлення до них. Лист тов. Сталіна до редакції журналу «Пролетарская революция» стосується і художньої літератури, що є складовою частиною всього ідеологічного фронту пролетаріату. Ми мусимо боротися за більшовицьку партійність пролетарської літератури, трохишми не тільки за полегшення буржуазних, класово-ворожих тенденцій та ідей у нашій літературі, а також і гнилих лібералів з партійними квитками, що звольють цим тенденціям з'являтися на сторінках наших видань.

З великою доповіддю про стан і перебування роботи ВУСПП виступив тов. Ів. Микитенко. Гостро розкритикувавши помилки, що були в керівництві ВУСПП, і в творчості ряду авторів, тов. Микитенко зазначив, що ВУСПП повинен перевірити всі ділянки своєї роботи на більшовицькому вкритті свої пам'ятки і, спираючись на постанови партії, керуючись її вказівками та з її допомогою, почати рішучий похід на вирівняння пролетарського літературного фронту, який мусить стати справді дієвою активною ділянкою загального фронту соціалістичного будівництва.

В наступні дні робіт пленуму відбулися шість дискусій на доповіді т. т. Коваленка і Микитенка. Після цього пленум схвалив відповідні резолюції, накресливши шлях і давши директиви щодо рішучого зламу в темпах і змісті перебудови пролетарської літератури, щодо вирівняння пролетарського-літературного фронту та активізації цієї ділянки загального фронту соціалістичного будівництва.

* У Всеукр. Спільці Пролетарських письменників На поширеному засіданні секретаріату ВУСПП м. р. було розглянуто низку важливих питань.

При обговоренні питання: «Створення історичних фабрик та заводів» виявлено, що над цією справою на Україні зараз працює багато організацій, але ця робота, не зважаючи на заклики, що їй було оголошено в пресі, від ім'я ВУРПС, ВУСПП та вид-ва «Укр. Роб.» не лише кволо реалізується, а навіть не має певного методологічного

Окремий відділ посідають оригінали гасел, епіграм, плякатів, художніх афішок, що їх писали письменники під час досвідної мобілізації.

Серед численних плякатів, що відбивають різні ділянки роботи в справі оборони країни ТСО, Автодор, УЧХ тощо) заслуговує на увагу художньо виконаний плякатний відділ МОДР'у, де яскраво відзеркалено поліцейський режим і класову боротьбу в найбільших імперіалістичних державах світу: Німеччина, Англія, Італія, Японія, Польща та інші.

Виставка демонструє також вже військову літературу українською мовою.

* Ударницький №-р журналу «Металеві дні». В жовтні м.р. вийшов №9 журналу «Металеві дні» складений виключно з творів ударників.

В журналі маємо: Поезії — Вол. Цимбала (ударник Київської штапмундальної фабрики), П. Юнака (студент - ударник індустріального робітфаку), Мільштейна (червоноармієць ударник

№ полку), П. Ємєнь (робітник - ударник вироб. ім. Сталіна).

Проза — М. Галицька (робітниця др. карні) — «З історії однієї фабрики», оповідання Г. Серєда (червонофлотець міноносця «Фрунзе» «У морі» нарис; Ст. Майстеренко (літтурток Ст. невої виробі) — «Рационалізатор Фелікс» нарис; Мих. Григор'єв (літтурток заводу А. Марг. «Ударний начальник ударного цеху» нарис Ф. Вороб'їов (робітник заводу ім. Марти) — «Невідзначений герой» нарис Фельдман (ударник січнєвої виробі) — «Бригада» нарис; Л. Кораз (робітник Жовтнєвої виробі) — «Перемога за нами» нарис.

Статті — Н. Троян «Соціалістичне змагання як показник нової суті пролетаріату»; Ін. Р. Манченко «На вищий щабель».

Рецензії і хроніка.

Нумер журналу відкрито передовою «Широкою дорогою ударникам до літератури» — М. Капан

МУЗИКА І ТЕАТР

* Грузинська опера на українській сцені. 18-го жовтня в столичній державній опері була виставлена опера відомого грузинського композитора Паляшвілі «Абесалом і Етері».

Ставити оперу до Харкова приїздив відомий грузинський режисер Пагава. Ескізи костюмів та оформлення так саме було зроблено за проектом грузинського художника С. Надарейшвілі. Це забезпечило правильність трактування грузинських характерів та подій, поданих в опері.

Опера «Абесалом і Етері» в грузинській му-

зичній літературі — виняткове явище. Фактично цей твір можна назвати народною оперою, бо автор його, відомий майстер, композитор Паляшвілі на 95% використав народні пісні, подавши їх у відповідній обробці та доклавши до них своєї високої музичної техніки. Ці пісні композитор протягом багатьох років збирав по цілій Грузії згодом втілює їх у живі образи свого високого мистецького твору «Абесалом і Етері». Такі тільки пісні. Чимало хореографічного матеріалу знайшло собі місце в «Абесаломі». Ціла друга дія — весілля Абесалома і Етері — це народні танки, ні в чому не змінені.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

* IV-а всеукраїнська художня виставка. 1-го листопада в приміщенні музею ім. Сковороди відбулося урочисте відкриття IV-ї Всеукраїнської художньої виставки НКО.

* Закордонні виставки на Україні. Заходами Всеукраїнського товариства культурного зв'язку з закордоном протягом місяців листопада, грудня і січня на Україні відбулася низка закордонних виставок:

— Виставка сучасної австрійської графіки. Це колекція з 200 творів сучасних австрійських кращих художників, переважно експресіоністів. Подібрана музеєм «Альбертіна» у Відні в обмін на граюри радянських художників.

Виставка надзвичайно яскраво ілюструє капіталістичну кризу і творчий безвихід буржуазного мистецтва.

Виставка відвідає Харків, Київ, Одесу і Дніпропетровське.

— Виставка сучасної архітектури «Баугавз». Експонати підібрав Ганс Майер — колишній директор «Баугавз».

Тут головним чином репрезентовано роботу

архітектора Ганеса Майера та зразки меблів, текстилю, шпалер тощо «Баугавз».

— Виставка сучасної англійської графіки. На виставці має бути представлено близько 300 творів англійських майстрів на чолі з Бренгайном.

Виставка буде в Харкові, Києві і Одесі.

— Виставка сучасної революційної американської графіки. Націй виставці буде подано 150 рисунків, літографій і гравюр американських художників об'єднаних при клубі Джона Ріда (Нью-Йорк).

Виставка відбиває акцію американських революційних художників, що виступають проти пануючого капіталістичного ладу.

До експонатів, зважаючи на їхню політичну актуальність, виготовлено анотації Комкадемією та американською секцією Комінтерна.

— Виставка сучасної російської графіки. Виставку укомплектовує «Музей прекрасного мистецтва» в Москві. Колекція матиме близько 500 творів кращих російських художників.

Виставка буде в Харкові, Києві і Одесі.

НАУКОВА ХРОНІКА

* Цінні архівні матеріали. На здійснення постанови ЦКК про використання в роботі пляново-господарських установ архівних матеріалів, останнім часом виявлено багато

матеріалу, що має тепер велику практичну вагу. Зокрема в Дніпропетровському історичному архіві виявлено доповідь двох німецьких хеміків кінця XVIII ст. про глинясті породи в районі

ол. Катеринослава. Як визнали професори дніпропетровського гірничого інституту, доповідь має велику практичну цінність.

* До вивчення стамбульського архіву. Академія наук СРСР разом з українськими вченими організувала вивчення Стамбульського архіву, що складається з ряду цінних неопублікованих матеріалів з питань політичних і економічних відносин між кол. Росією та Туреччиною.

* Музей Степової України. Музей Степової України (Одеса), що досі був пере-

важно етнографічний, тепер, у зв'язку з реорганізацією музейної справи і утворенням єдиного історично-музейного комбінату, перетворено на музей, що відбиває у своїх експонатах розвиток капіталізму на Україні.

Експозицію музею цілком змінено і надано класової витриманості і чіткості.

Музей Степової України відбиває у своїх експонатах зростання на селі кріпацьких мануфактур, диференціацію селянства, зумовлену бурхливим розвитком капіталізму на Україні після реформи 1861 року.

РІЗНЕ

* Всеукраїнський колгоспівський університет. В Одесі відкрито Всеукраїнський колгоспівський університет. Університет має бути організаційно-методичним центром всієї країни і системи колгоспів України.

До цієї системи входить 30 колгоспівських шкіл на 3.000 студентів. Окрім того, при самому університеті організується школа на 300 чоловіків.

Далекосхідній Крайвиконком і промислові організації звертаються до УСРР з проханням допомогти перевести українців і ідісти культурний рівень української трудящої людності Далекого Сходу, взявши шефство над українськими районами Краю.

Секретаріат ВУЦВК ухвалив прийняти шефство над українськими районами Далекого Сходу.

В цій справі видано спеціальну постанову.

* Газетно-книжковий технікум у Харкові. Технікум готує робітників редакцій середньої кваліфікації, а саме: керівників масової роботи, робітників редакцій, літробітників редакцій, випускових, техредакторів і секретарів.

В технікумі викладається загальноосвітні, соціально-економічні та спеціальні дисципліни в обсязі середньої школи.

Технікум почав працювати 1-го жовтня 1930 р. Наименсектор — 10-го счня 1931 р.

В наименсекторі є 5 нац. груп: молдавська, єврейська, німецька, болгарська і польська.

ПО РЕСПУБЛІКАХ СРСР

АЗЕРБАЙДЖАН

* Бакинський тюркський ролітичний театр, що мин. року святкував свій десятилітній ювілей, має великі досягнення у якій театр нагороджено червоним трудовим рапортом і надано ім'я «Червонопрапорний тюркський робітничий театр».

З цього сезону театр перейшов у відання бакинської міської ради.

Сезон ц. р. театр відкрив 15-го жовтня. В репертуарі такі п'єси: «Садаф» — Мамед-

Сеїд Ордусаді; «Далум» — С. Рустама; «Колгосп» — Сеїд Гусейна; «Ерлар» — Назарлі; «Нафта Гахриманларі» — Асад Гахірова; «Ташама» — Нурієва. Всі названі п'єси написані пролетарськими письменниками.

З старого репертуару поновлять: «Янгін», «Інга», «Севіль», «Інд кізі» і «Канлі сахра».

Головний режисер Тавридал і Габіб Ісмаїл Алієв, що закінчив московський театральний технікум.

БУРЯТ — МОНГОЛІЯ

* З культурного фронту. Успіхи на фронті перебудови всього народного господарства Бурят-Монголії є успіхами і на фронті культурної революції.

Так, ліквідовано неписьменність серед дорослого населення на 80%, запроваджено загальне обов'язкове навчання дітей, прийнято і впроваджується замість старої феодально-теократичної — архаїчної абетки нова латинізована, значно поширено мережу політико-освітніх установ, і нарешті протягом одного року організовано 3 нових середніх шкіл — технікумів.

На основі цих заходів культурно-політичний рівень трудящих Бурят-Монголії значно підвищився. Створено потрібні умови для подальшого ширшого розгортання культурної революції в Бурят-Монголії.

Розгорнуте соціалістичне будівництво в Бурят-Монголії на даному історичному етапі свого розвитку невідступно вимагає прискореного роз-

горнення мистецтва за формою національного, за змістом пролетарського, що є також найвищою зброєю соціалістичного будівництва.

Зважаючи на це, Обласний Комітет партії зробив низку важливих постанов у справі розгорнення масово-художньої роботи в республіці.

У виконання постанов Обкома партії Раднаарком ухвалив реорганізувати національну студію мистецтв на технікум.

На сьогодні це переведено в життя; студію реорганізовано на технікум мистецтв і він працює.

За своєю структурою технікум становить об'єднання чотирьох спеціальностей мистецтва: музика, театр, образотворче мистецтво і література і має чотири відділи дотично цих спеціальностей. Працюють покищо два відділи — музичний та театральний. Два останні відділи мають відкрити доточного року.

Настановлення цього нового закладу — теоретична та практична підготовка професійних робітників середньої кваліфікації з усіх видів мистецтва, переважно робітників — масовиків, організаторів, комплексників масово-художньої роботи в центрі та в опірних районах, у великих когоспівських будинках самодіяльного мистецтва, педагогів для масових початкових шкіл, ШКМ, семірічок, а також робітників для укомплектування запроєктованого Бурят-Монгольського національного театру.

Поточного шкільного року до технікуму прийнято 70 чоловіка, з них 30 чол. на підготовні курси музичного відділу, 30 чол. на 1 курс театрального відділу і 10 чол. на решту курсів обох відділів.

Крім учбово-виробничої роботи в частині підготовки кадрів майбутніх робітників — масовиків і фахівців з усіх ділянок мистецтва, техніку мистецтва має ще великі і значні завдання, полягають у створенні кадрів для національного мистецтва, кадрів, які б забезпечили марксистські методи роботи, поборюючи всілякі спроби европеїзації, дадаїзму та паймонголізму, впливати на бурят-монгольське мистецтво, що наближується.

* Вестник інституту культури Інституту культури Бурят-Монголії випустив у світ перший номер журналу «Вестник інституту культури» загальним тиражем 750 примірників.

ГРУЗІЯ

* В ГрузАПП'ї. У вересні в Тифлісі відбувся Пленум Правління Асоціації. Пролетарських Письменників Грузії. З доповідями виступили Беніто Буачидзе («Питання літературної політики і завдання пролетарського літературного руху в Грузії») і С. Цверева (Привод удавників у літературу).

В зв'язку з переходом т. Буачидзе на роботу до ВОАПП'у на секретаря, Пленум звільнив його від обов'язків відповідального секретаря ГрузАПП'у.

Пленум обрав на секретаря ГрузАПП'у т. Ш. Радіані (1-й секретар) і В. Луарсамідзе (2-й секретар), на членів секретаріату: Сулава, Цверева, Еулі, Долідзе, Вартанян. Аг.

На відповідального редактора журналу «Пролетарулі Мцрлоба» Пленум затвердив т. Б. Луарсамідзе. Членами редколегії: Радіані Ш., Машавілі А., Чхиквадзе П., Сулава А., Натрошвілі Г. і Лортквіланідзе К.

* По театрах Грузії. Театр ім. Руставелі. Театр поточного сезону поставив 10 п'єс, з яких 4 поновлено («Ангор», «Розлом», «Самні» і «Гангаши»).

В репертуарі театру масо такі п'єси: А. Машавілі — «Нафта», І. Вакелі — «Герань», К. Каналдзе — «Шахти», Ш. Дадіані — «Тетнулд», П. Какабадзе — «Бахтріоні», і «Індустріалізація» — Хозіка, комедія Микитенка, Афіногенова «Страх», М. Куліша — «Патетична соната».

Для зв'язку театру з літературно-художніми організаціями театр ім. Руставелі організував у себе літературний відділ, що має за мету утворення об'єднання драматургів для опрацювання разом із активом театру актуальних тем. Окрім того, відділ має встановити зв'язки з літературними гуртками фабзавкомів, залучаючи до роботи театру початківців письменників-робітників.

До відкриття сезону видано книгу-альбом історії розвитку і зростання театру Руставелі протягом п'ятиліття.

* Грузинська Державна драма. До репертуару поточного сезону заведено з оригінальних п'єс:

Ал. Яшвілі — «Старий ентузіаст», К. Келадзе — «Дім на березі Кури», Н. Трахнішвілі — «Дві високості», Талаквалдзе — «На Хришатику», Гогіяшвілі — «Мбрунаві гумелі». Поновлюється: «Уріель Акоста», «Хліб», «Поєма про сокиру», «Рого», «Кваркваре тутабери», «Ове-ча криниця», «Рейси гудуть». З нових перекла-

дених п'єс: Микитенка «Світліть нам зірками» («Карди») і Нікітіна — «Лінія вогню».

П'єса «Старий ентузіаст» — вийшла з-під пера робітника-друкаря; п'єса відображає реконструкцію сільського господарства на селі.

«Дві високості» — п'єса молодого пролетарського поета. Тло п'єси — оновлена Хевсурія.

«Дім на березі Кури» — ставить проблеми інтелігенції.

На «Хришатику» — героїчна боротьба робітників і селян часів панування меншовиків у Грузії.

«Мбрунаві гумелі» — присвячена калпській виробничій і героїчній боротьбі за виконання промфіплану.

Театр замовив ряд п'єс кільком відомим пролетарським письменникам.

На прикінці сезону передбачається гастрольна подорож театру по Грузії.

Державний театр опери і балету влітку. Тифліський театр опери і балету вкрив сезон 1931 — 32 року значно раніше ніж попередніх років.

Питома вага грузинських опер поточного сезону зростає. З 23 постанов — 5 грузинських. Окрім того, грузинською мовою підуть «Тарас Бульба», «Алмат» і «Кармен». Заплановано поточного сезону поставити опери «Отелло» і «Паяці» також грузинською мовою.

Дирекція театру уклала договори з рядом молодих грузинських композиторів і письменників, яким дано завдання написати опери, співзвучні нашій епосі. Таким шляхом театр сподівається дістати кілька оригінальних оперових творів молодих грузинських композиторів.

В репертуар цього сезону заведені нові опери, поновлюється також уже віддана не ставленню.

Ставлять: «Тарас Бульба», «Вільгельм Тель», «Льонетрін», «Казки Гофмана», «Корнелівські дзвони», «Алмат», «Дон Пасквале» тощо.

Нові і поновлені опери підуть в постанові режисерів Марджанішвілі, Ахметелі, Лоскього, Цунунаві.

* Реорганізація Закавказького історично-археологічного інституту Академії СРСР. Згідно до постанови загальних зборів Академії наук СРСР від 6-го жовтня м. р. колишній Закавказький історично-археологічний інститут Академії наук СРСР реорганізовано на Науково-дослідний інститут Кавказознавства Академії наук СРСР.

Інститут Кавказознавства має за мету наукову роботу методом діалектичного матеріалізму кавказознавчих проблем у загальнокавказькому історичному обсязі (разом з республіками ФРР, Північного Кавказу і Дагестану).

Інститут складається з двох відділів — громадського і природничого — і керується від академіка Н. Я. Марра.
(Адреса Інституту: Грузія. Тифліс, Лермонтовська, 1).

КАЗАКСТАН

* Культобслуговування трудящих українців у Казакстані. Цього року майже рік братерського договору Наркомату України й Казакстану про культурне співробітництво. В культурному обслуговуванні 1,5 мільйонів українців у Казакстані зроблено великий крок вперед. В 14 районах Казакстану організовано десять українських шкіл, три педтехникуми, розгорнуто готування українських педагогів, організовано крайову українську радіостанцію, при бібліотеці Казакстану, організовано спеціальний український відділ політичної й художньої літератури тощо.

Нешодавно Президія Казакстанського ЦВК, заслухавши доповідь про культспівробітництво, визнала, що, ці заходи за недостатні й запропонувала проводити заходи щодо культурного обслуговування українців у Казакстані. Серед конкретних заходів у районах з більшістю української населеності запропоновано протягом місяця намістити ряд українських сілрад і перевести там роботу на українську мову. Остаточний термін

українізації їхньої роботи визначено 1 серпня 1932 року. У Хлорівському районі (кол. Кустейської округи) запропоновано протягом місяця забезпечити цілковиту українізацію газети «За суцільну колективізацію».

Представник України в Казакстані склав аналогічний договір про культурний зв'язок і обслуговування 100.000 українців, що живуть у Кіргізістані.

* На допомогу дослідження вивчення життя й творчості Шевченка на території Казакстану. Представник уряду Казакстанської республіки т. Горб з доручення уряду Казакстану звернувся з проханням до культурних інституцій УСРР допомогти виконати постанову Казакстанського уряду про дослідження головних етапів життя й творчості Тараса Шевченка під час перебування на території Казакстану. Народний комісаріят освіти УСРР ухвалив взяти участь у цій важливій роботі, яку починають з ініціативи уряду Казакстану.

КАЛМИКІЯ

* «Десятиліття Автономної Калмицької країни. Наприкінці минулого року вийшло 300 літ від того часу, як калмики Джунгарії — Західної Монголії — прийшли до Волги, і 10 років Радянської Калмикиї.

Ще півтора століття тому калмики пробували в «привільних степів», до Хіни. Дві третини тих, що тікали, загинули в степу. Решта, що залишилася цілком випадково, саме через повідь на Волзі, не змогли б пригадати ніяких хвилин за всі півтора століття свого перебування під гнітом царату.

Жовтнева революція застала їх вимираючим народом.

Степом, неосяжними просторами десять років тому кочувало кілька десятків тисяч буд. Двадцять років буд становили хотон, хотони об'єднувалися в аймаки (родова громада), а останні — улуси (райони).

Зайсанги (правителі аймаків), найони (князівські улуси), хлібороби — куркулі, будицькі ламы, елєнги, націоналістична інтелігенція втігли калмиків у громадянську війну на руках землі, затуркані, некультурні калмики в руках цих пройдовців, авантюристів, були засобом зарплатного зиску і експлуатації.

Тільки з Жовтневої революції прийшла можливість знищити віковичну експлуатацію трудящих калмиків. Десять років тому була створена автономна країна калмицького трудового народу.

Десять років тому почалася нова історія Калмикиї.

Народне господарство Калмикиї — не скотарство. Радянський владі довелося перемогти холосальні труднощі на шляху піднесення й зміцнення скотарського господарства Калмикиї. Завдяки постійній, упертій творчій роботі

в будівництві тваринницьких радгоспів і колгоспів під правильним більшовицьким керівництвом партії Калмикиї до свого десятиліття ювілею прийшла з корінними змінами, прийшла з показниками, що ставлять Калмикию в ряд з іншими країнами і республіками. Калмикиї має значні досягнення в радгоспно-колгоспному будівництві. На 15 вересня колективізовано батрацько-бідняцьких і середняцьких господарств тваринницьких і різних на 67%.

Цього року Калмикиї зняла вперше врожай зернових культур з 61.213 га, що дали 25 тисяч тонн товарного зерна. На площі в 56.000 га організовано зерновий радгосп, а оце і конярський радгосп — гігант.

Серед вікових піщаних степів іде соціалістичне будівництво.

В центрі Калмикиї виросло місто столиця — Еліста. Розрісся Калмицький базар, зріс Яшкуль, Улан і інші центри улусів. В них зароджується промисловість.

Еліста і інші райони центри — Калмицький Базар, Яшкуль тощо — електрифікується.

За десять років своєму здійсненню ленінської національної політики і постійної допомоги з боку радянського уряду і краю, зміцніла щодо господарчого і культурного стану.

До революції, 1913 року Калмикиї на 500.000 населення мала лише 31 школу, де навчалось 679 чоловік. Загальний відсоток письменності дорівнював 2,3. 1931 року країна має вже 220 шкіл з кількістю учнів — 17.536 чоловік, а загальний відсоток письменності в країні вимірюється цифрою 77.

Крім початкових шкіл, Калмикиї має технікуми — педагогічний, сільсько-господарський кооперативний. Країна має ще — 7 ШКСМ, одну

раднаршколу, 1 профшколу; в Саратівській Комуністичній вищій школі в спеціальний національний відділ. Аналогічно ж відділи є на робітфаку імені Леніна, С.-Г. Інституті тощо. Разом у всіх названих технікумах навчається калмицької молоді понад 2.000 чоловіків. Окрім цього країна має ще мережу політично-освітніх установ.

Найбільшим досягненням країни за останній рік треба вважати утворення калмицького національного театру, що має величезний успіх

не тільки в самій Калмикії, а і в усьому Нижньому волзькому краї.

Величезні успіхи Калмикії за минулі 10 років промовляють за гігантський ріст її народного господарства, промовляють про її культурні досягнення.

Нищаться старі підмурки країни, народжається нова соціалістична Калмикія вся в прагненніх наздогнати в своєму розвитку передові народи і наздогнати в найкоротший революційний термін.

КАРЕЛІЯ

* Залучення ударників в літературі. Секретаріатом Карельської Асоціації Пролетарських Письменників КАПП видано редакційну колегію для видання збірника віршів, віршів і оповідань робітників-ударників.

У збірнику будуть репрезентовані ударники з лісорубів, плотарів, робітників, тартаків, радгоспів, колгоспів, гірників і паперників. Збірник незабаром вийде.

— Творча робота КАПП. Порівнюючи з попереднім, цей рік більш плідний в розумінні творчої роботи членів КАПП.

Йогансен О. здав до друку повість і три м'ятячі книжки.

Русско Р. видав повість «Лапуаскі» здав до друку роман для молоді.

Віртанен Я. видає другу книгу віршів і дитячу книжку.

Нелю видає другу книгу віршів.

Лейно і ГАМФ випустили книгу віршів — «З дороги».

Юссіло К. видав п'єсу «Персмога».

Крім того вийшло з друку: Збірник творчості членів КАПП під назвою «Сигнальні вогні», збірник «Весняний потік», останнього випустили спільно з фінською секцією Ленінградської Асоціації Пролетарських Письменників.

КРИМСЬКА ССРР

* Державний драматичний театр. Кримський Державний Драматичний Театр (КДДТ) підвів підсумки за минулий сезон. Найцінніше в роботі театру — завоювання організованого глядача. Всього поставлено 143 закритих спектаклі, які одвідало близько 150 тисяч чоловіків; 38 відкритих спектаклів, одвідало 30 тисяч чоловіків.

В наявності піднесення ідеологічної якості репертуару.

Театр виїздив на заводи, до радгоспів і колгоспів.

Цього сезону поліпшено якість постанов, збільшено труппу та приділено належну увагу обслуговуванню юного глядача.

Татарський сектор має 24 чоловіків акторів-професіоналів, замість 9 чол. минулого сезону. Коли минулого сезону театр ставив переважно перекладні п'єси, то цього сезону театр перейшов на національний репертуар, ставить п'єси з життя кримських татар.

* Нові знахідки експедиції

Акад. Гріневича. Недалеко від Севастополя експедиція на чолі з акад. Гріневичем, працює над дослідженням затопленого міста Херсонеса, в 70 кілометрах від берега, біля Херсонеського маяка на глибині 16 метрів в останній час відкрила нову стіну, башти, будівлі тощо.

* Нові матеріали про Нечая і Льва Толстого. Кримський центральний архів збагатився двома цінними знахідками.

У архівному фонді проф. Голубєва знайдено рукопис Серебрянникова про відомого революційного діяча Сергія Нечая.

В складі другого архівного фонду знайдено велике листування жандармерії про Льва Толстого за 1903 рік. «Дело» розповідає про системні заходи, накреслені охоронниками на випадок смерті письменника (як відомо, Толстой в той час лікувався в Криму).

Центральне архівне управління має видати повний текст цих документів.

МОЛДАВІЯ

* Сімроків автономної радянської Молдавії. За 7 років існування Молдавії, як автономної радянської соціалістичної республіки, промисловість Молдавії зростає немислимими темпами. Гуртова продукція Молдавії становить тепер 94.167 тис. крб. проти 27.700 тис. 1928-29 р. Отже, прирісток із промисловості дорівнює 52% балансу прибутку всього народного господарства радянської Молдавії. Капіталовкладки в промисловість. МАСРР зрости до 9.267 тис. крб., а 1928-29 р. вони становили лише 1.044 тис. крб. Число робітників, що працюють у промисловості, зросло на 290%

ударництвом охоплено 65% робітників основних підприємств Молдавії. Отже, Молдавія з країни аграрної перетворюється на країну індустріально-аграрну.

Щоб схарактеризувати зростання національно-культурного будівництва Молдавії, досить навести такі цифри: 1925 р. республіка мала 294 школи, з них молдавських 82. Тепер є 590 шкіл, з них молдавських 163, що цілком охопили навчанням дітей шкільного віку. Цього року в Молдавії цілком ліквідовано неписьменність серед проти 1928-29 р. Соціалістичним змаганням та

від 15 до 40 років. Видатки на народну освіту зросли з 2.900.000 крб. (1928-29 р.) до 9.336.700 крб. Зростає і молдавська преса. 1928-29 р. була одна молдавська газета та молдавський журнал, а тепер ми маємо 4 молдавських газети з тиражем 18 тис. та 2 журнали. Видасться 3 українських газети з тиражем 12 тис. примірників. Тираж наукової та масової літе-

ратури молдавською мовою дорівнює тепер 1.292.000 книж., а 1928-29 р. він становив 130.500. Охоплення дітей інших національностей навчанням рідною мовою характеризується такими даними: болгарською — на 97,9%, німецькою — 95,5%, російською — 84,7%, єврейською — 67%.

РСФРР

* В секції латиських пролетарських письменників ленінградської АПП. З невеликої кількості літераторів п'ять років тому подала латиська секція Ленінградської Асоціації пролетарських письменників (ЛАПП). Утворився ряд низових літературних і літературно-кореспондентських гуртків як у Ленінграді, так і в цій області. Значно зросло і творчо зміцніли самі письменники. За не промовляють імена таких письменників, як А. Кадітс-Грозний, Едм. Бурневіц, В. Зосе, М. Канінь і інші.

Велику роботу перевела секція з пропаганди пролетарської і революційної літератури, ставшуючи як у Ленінграді, так і в області літературні вечори, скликаючи конференції читачів, ставлячи доповіді тощо.

З метою міжнародного зближення народів секція видає російською мовою понад двадцять книг латиських пролетарських і революційних письменників, перекладено на латиську мову окремі твори російських пролетарських письменників, відносячи їх до міжнародних вечорів тощо.

У всій своїй роботі латиська секція ЛАПП'у стоїть на позиціях напівостаточності.

Проте поряд з досягненнями в роботі секції були й хибі. За основні були — недостатнє керівництво і допомога низовим гурткам. Не були забезпечені низові гуртки також і навчальними програмами.

Привод ударників кол. червоноармійців і червоних партизанів у літературу переводиться тільки за браком друкарських можливостей.

Кволо проходить і самонавчання.

20-го жовтня м. р. відбулася 1-ша ленінградська краєва конференція латиських письменників. На порядку денному конференції стояло два основних питання: 1) нові завдання пролетарської літератури 2) перешикування рядів латиських пролетарських письменників.

В обговоренні першого питання конференція спинилася на взаємовідносинах ленінградських і московських латиських пролетарських письменників і розв'язала ту розбіжність, що існувала з питань роботи в самому РАПП'і та в галузі літературної політики щодо різних літературних груповок Латвії — між латвійською секцією ЛАПП'у і т. зв. центральним бюро латиських пролетарських письменників (в Москві).

Треба сказати, що коли латвійська секція ОЛАПП'у цілком і без застережень визнає і активно береться до життя програму РАПП'у і МОРП'у (Міжнародний Орг. Рев. Письменників), то латиське ЦБ, наприклад у питанні про перевезення дотримується тої практичної

діяльності, що перечить постанові РАПП'у та партії. Орган ЦБ латиських пролетарських письменників «Целтне» (відп. редактор Б. Вікне) не тільки «Питання про школу Переверзева вважає за дискусійне питання», але й на сьогодні широко відводить свої сторінки епігонам Переверзева: К. Кеңіс-Шабрак, Я. Брастиньш, Я. Брасткольніс і Вона (Ю. Яскель) для застосування на практиці теорії свого вчителя. «Целтне» нападає на латиську секцію ЛАПП'у і пролетарських письменників Латвії лише за те, що вони стійко борються і тримаються генеральної лінії МОРП'у і РАПП'у.

Крім цих основних питань конференція розглянула і розв'язала низку організаційних і поточних питань — реорганізація секцій в поточному частину ЛАПП'у, диференціація її на секцію пролетарських і колгоспівських письменників тощо.

* Товариство митців плякату. Минулого року в Москві організувалося нове Товариство митців плякату.

Нове товариство працює в контакт з «ІЗО ГІЗМО». Товариство має організувати масовий рух навколо плякату, притягаючи до праці над плякатом ударників-робітників, що працюють в галузі самодіяльного образотворчого мистецтва.

Одне з головних завдань товариства — це піднесення теоретичного і політичного рівня митців плякату.

Товариство має свою управу.

* Національна академія комуністичного виховання. Згідно до ухвали колегії Народного комісаріату освіти РСФРР, 1932 року в Москві буде відкрито Національну академію комуністичного виховання для підготовки кадрів народної освіти серед національностей.

Академія матиме відділи: педагогічний, дошкільний, організаційно-інспекторський, історичний і філософський.

Академія комплектується з трудящих Сходу. Для робітників колгоспників, батраків-націоналів при академії будуть організовані річні підготовчі курси.

Першого року до Академії буде прийнято 310 чоловік.

* Пам'ятник декабристам. В Ленінграді розпочинають будівництво пам'ятника декабристам. Пам'ятник буде споруджено на Острові Декабристів, саме там, де зараз тимчасовий обеліск.

До комітету побудування пам'ятника притягнуто представників ряду громадських, наукових і мистецьких організацій.

ЗАКОРДОННА ХРОНІКА

АМЕРИКА

* Аптон Сінклер опублікував роман «Римське свято», що є зіставлення сучасної американської цивілізації і Римської імперії часів занепаду.

Тепер Сінклер закінчує книгу про заборону алькоголю в Америці.

* Присудження премії Хармона. 1931 року премію Хармона дістав революційний негритянський поет Ленгстон Х'юз за роман «Не без сміху».

Премію Хармона присуджується щороку за кращі досягнення в царині негритянської літератури, мистецтва, науки.

* Новий тримісячник. З березня 1931 року в Нью-Йорку виходить новий тримісячник «The Left» орган американських революційних письменників і художників. Журнал присвячено питанням революційної літератури, критики, мистецтва, кіно. До складу редакційної колегії входять — Кальвертон, Меклеод, Калар.

* «New Masses» (Нові Маси) липень 1931, т. 7, № 2, містить два репортажі про страйк вуглекопів, який обіймає стеги Пенсильванії, Огайо і Вірджинію: «Кров на вугіллі» — Верна Сміта і «В шерегах пикетчиків» — Мері Пейджа.

Ед. Фальковські — «Темпи п'ятилітки» подає коротенькі нарис про бистрий темп праці та ентузіастичні настрої в Радянському Союзі.

Джозефіна Гербст в репортажі «Законне лічуння» торкається справи вісьмох негрів, засуджених на кару смерті в стеги Алябама, висвітлює расовий антагонізм в Америці та відзначає, що справжнім оборонцем рівноправності негра є пролетарські організації.

Майкл Голд у статті «За революційну американську культуру» по короткій характеристиці буржуазної культури вказує на могутній розвиток пролетарської культури у Радянському Союзі і Німеччині, і розказує про заснування «Робітничої Федерації Культури».

Джон Герман — «Революційні» письменники в Європі дає короткий огляд пролетарської літератури в Німеччині, Угорщині і Англії.

* «New Masses» (Нові маси), серпень 1931, т. 7 № 3. Номер відкриває передова «Остання війна і майбутня війна», в якій говориться про причини теперішньої економічної кризи й на підставі промов визначних осіб американської армії та гарячкового озброєння доводить, що Америка готується до війни проти Радянського Союзу.

Репортаж Нормана Меклеода — «Вугіль жевріє червоно» подає нудженне життя американських шахтарів.

В дописі — «Небезпечні думки в Китаю» пролетарський, китайський письменник Лі Чанг подає картину переслідування вільної думки нан-

кінським урядом. Урядова партія Гоміндан організовує напади на книгарні й видавництва, як продають марксистські книжки. Нищить всяку поступову літературу, закриває видавництва тощо.

Приватні особи, що мають книжки Маркса або Енгельса в цілях наукових, уважаються за комуністів і підлягають жорстким переслідуванням. Навіть така книжка, як пацифістська Ремарка «На заході без змін» вважається за комуністичну й тому недозволена.

Під заголовком «Мистецтво це зброя» Робітничої Федерації культури містить широкую програму своєї майбутньої діяльності. Організація стоїть на платформі діалектичного матеріалізму, науки Маркса, Енгельса і Леніна.

* Друкований орган єврейських пролетарсько-революційних письменників. Спілка єврейської революційно-пролетарських письменників, що існує в Сполучених Штатах з 1929 року, з листопаду минулого року випускає місячник (Hamer) «Молот».

Журнал має за мету подавати на своїх сторінках марксо-ленінську аналіз політичного та господарського життя Америки, знайомити читача з міжнародним робітничим рухом і життям Радянського Союзу. Журнал має також всіляко сприяти розвитку пролетарської культури пролетарсько-революційної літератури.

* Нагніт на робітничу пресу. Нагніт на робітничу пресу продовжується. Найновішою жертвою цього наступу став теоретичний місячний журнал, видаваний Фінською федерацією, «Viesti» в якого відіяно почтові привілеї другої класи.

Журнал виходив у Ворчестер Масочузі, але оце недавно його перенесено до Нью-Йорку. Коли місячник перейшов до Нью-Йорку, видавці подали до Почтового Департаменту прохання надати тих привілеїв, яких мав журнал у Ворчестері. По довгій часі Почтовий Департамент повідомив, що він відбирає від журналу привілеї другої класи.

«Viesti» не є одиноким жертвою фашистського наступу на робітничу пресу. Перед тим відібрані почтові привілеї від «Young Worker», «Pioneer», «Sportland Play» від еспанського тижневика «Vida Obrera» та від італійського тижневика «Il Lavoratore».

Тепер прийшла черга на «Viesti».

Журнал цей пояснював соціальні проблеми в світлі марксизму — ленінізму.

Відбираючи від робітничої класи почтові привілеї, капіталісти звичайно покликаються на якісь технічні причини, але в справі «Viesti» навіть і цього не зроблено. Сказано тільки, що «Viesti» друковані в Нью-Йорку мають інший характер, ніж той, що був у Ворчестері.

НІМЕЧЧИНА

* З Книжкових новин. Накладом видавництва Malik — Verlag (Berlin) — в останній час вийшли з друку: Вальтер Бауер — «Голос заводу Леуна» (Walter Bauer. — «Stimme aus dem Leuna - Werk») книжка прози і віршів

письменника — робітника; Мюлер — «Коли ми 1918...» роман утопія; Ернст Отвальт — «Бо знають вони, що роблять» (Ernst Ottwalt. — «Denn sie wissen, was sie tun»), роман.

* П'єси Фрідріха Вольфа на радянській сцені. Відомий німецький пролетарський письменник драматург — Фрідріх Вольф, автор «Ціянкалі», що недавно перебував у СРСР, передав театрові пролеткульту право на постанови своєї нової п'єси «Матроси в Каттаро». Ця п'єса має також піти в окремих українських театрах.

Нині Фрідріх Вольф працює над новою п'єсою, є поклад показати, як під впливом останніх німецьких подій, звичайні німецькі робітники починають звільнятися від впливу соціалдемократії та переходити на бік комуністичної партії.

* Революційний театр в Німеччині рік-у-рік набирає більше ваги суспільному і мистецькому житті. Фундатор його Ервін Піскатор і тепер посідає центральне місце серед діячів революційного театру, що працює у парі з революційним пролетаріатом країни. Театр Піскатора працює в одному з найменших театральних приміщень Берліну, про-

те вплив його й значення вже тепер більше за великі театри.

Театр виставляє п'єси, центром яких є боротьба між капіталізмом і соціалізмом, а фоном — суспільне життя. Так, з недавнього минулого маємо п'єси з повстання матросів Толлера, Пів'є й Вольфа.

Найсильніша з них п'єса Вольфа «Матроси в Каттаро»; сюжет — повстання австрійських матросів 1918 року. З п'єс, що торкаються болілих питань побуту, найбільшим успіхом тишилася відома і на Україні «Ціянкалі» того ж Вольфа. Великого успіху мав також і «Бунт в виховальному домі» Лямпеля; ця п'єса не сходить з кону «Театра молодих акторів» у Берліні. Одна з останніх п'єс, що йшла в театрі Піскатора — «Тай-Янг пробуджується» — Вольфа з життя хінських кулі. Ця п'єса оригінальна своєю побудовою; тут велику роль відіграють фото-світлинні і афіші.

ПОЛЬЩА

* Довколо арештування пролетарських письменників у Варшаві. В зв'язку з арештуванням польських пролетарських письменників у Варшаві, краківський консервативний «CZAS» (ЧАС), № 210 вид. 13 — IX ц. р.) помістив характеристику журналу «Miesiecznik Literacki».

Про арештованих письменників у Варшаві автор пише: «Митці високої класи, добрі публіцисти й знамениті агітатори».

«Переглядаючи сторінки «Miesiecznika Literackiego» видно було одно, чого звичайно не знаходимо в нашій пресі. Видно було, що ми в огні протії й війни. Кожне написане там слово, ново людей-митців, було боевою кампанією, було жаром у капіталістичний світ. Можна було вчитися з цих сторінок, чим є небезпаса скерована проти нас, як виглядає мобілізація суспільності до боротьби за новий лад».

* «Miesiecznik Literacki» ч. 20 серпень 1931. З віршів уміщених тут Ст. Вигольського «Баллада про німецьку родину» М. Бук і — «Імперіялізм».

З репортажів Ст. Бічисько («Фронт») дає картину шкільного виховання сучасної польської літчини; Ю. Град («Тартак») змальовує мовний праці в одному з західно-українських тартаків.

Відділ статей відкрито статтю А. Луна-рського про М. Горького («Письменник політик»); А. Ставар («У Плеханівській школі») піддає ревізії засади плеханівської естетики, стверджуючи її нормативний характер; Л. Шиманський пише про «ідеологію пе-

лесівської культурно-освітньої праці», викриваючи на прикладі ТУР'а (Т-ва робітничих університетів) її співпрацю з буржуазією; Г. Рудницький у статті «Суспільна структура молоді загалом — громадських шкіл» викладає цифрами систему класового шкільництва, що сприяє доступу до науки тільки дітям заможних.

Крім наведеного в номері вміщено промову Бернарда Шоуа, виголошену в Москві.

Б. Казьмерчак дав цікаву статтю про дискусію в російській пролетарській літературі.

У відділі рецензій дано оцінку книжки про Радянський Союз С. Мацкевича «Думка в клітках». За цим: «Мимходом» і новозапровадженій відділ «За журналами».

* Бібліографія польської літератури. Вийшла з друку «Бібліографія польської літератури» за 1929 рік, укладена Петром Іжегорчиком («Bibliografia literatury polskiej za rok 1929». Varsovie, 1930. ст. 92) Це видання становить собою поширену відбитку щомісячних бібліографічних оглядів обсягу польського літературознавства, вміщених у журналі «Ruck Literacki».

* Театральна криза в Польщі. Криза в польському буржуазному театрі призвела до закриття багатьох міських та приватних театрів. Переговори між акторами та підприємцями, ведені наприкінці минулого сезону, не дали ніяких вислідів.

Провід над варшавськими міськими театрами віддано реакційному драматургові Кишчовському.

УГОРЩИНА

* Література угорської революції. Після того, як імперіалістичним державам пощастило тимчасово затопити в крові молододу угорську революцію, слідом за цим зараз же линув потік чорносотенної літератури, що всіляко старалася знеславити всю революцію і її діячів. Але ця наклепницька література не мала успіху. Навіть прославлений роман відомої чорносотенної письменниці Цецілії Тормай

«Побіжна книжка», перекладений на всі європейські мови, давно вже забутий.

Надзвичайно характерно, що хоча від часів радянської Угорщини нас віддає вже 12 років, все ж за весь цей час буржуазні письменники, не спромоглися бодяй на спробу дати дещо цінного. Лише зрідка трапляються описи «Кривавих осіб»: Бели Куна або Самуелі. І це все... Мовчать і соціал-демократи. Про

причини цього мовчання легко дізнатися з будь-якого твору угорського пролетарського письменника.

Перша повість про угорську революцію «Червоні і білі» небіжчика Йоганна Лека (Джонсон Лассен), що вийшла 1920 року, була винуванням проти нечуваного зрадництва соціал-демократів.

По трьох роках з'явилася оповідання Йоганна Гетвайя «Один день», де автор барвисто списує богузтво і мізерність пануючої класи Угорщини.

Окрім цього, про період білого терору є ще щоденник комсомольця Петера Моора «Не сон, а дійсність».

Лекай, що замолоду помер, організатор угорського комсомолу і один з фундаторів КІМ, пробрався потім до Америки, де в завзятій боротьбі з Ку-Клукс-Кланом став собі смертельну хворобу. Він був справжній революціонер — професіонал, і для письменницької роботи мав дуже мало часу. Цим і пояснюються деяка зовнішня грубість форми і художня недоробленість його писань, від якої йому пощастило звільнитися тільки в його пізнішій творчості з американського життя «Раби і пани».

Моор, хоч і мав деякий успіх, але для нього характерні тематична обмеженість і недосконалість обробки матеріалу, за журналістичної схематичної трактовки.

Тільки з появою Анатолія Гідаша угорська пролетарська література знайшла потужний потік свіжості і зростає до дійсної цілеспрямованості й ударності політичного фактора. Його перша збірка віршів «В таборі контрреволюції» це — крутий поворот в пролетарській літературі Угорщини. Це невеличка книжечка написана цілком новою мовою, з нечуваним від часів Петерфі-розмахом і силою впливу на маси.

Перший роман про угорську революцію побачив світ лише 1929 року російською мовою і, тільки через рік вийшов угорською. Мовиться про перший том «Тисса Палада» Бели Ілеша (1930 року вийшов українською мовою у виданні ДВУ). Це — пролетарський реалістичний твір

угорської літератури. Тут автор подає марксистську аналіз подій з 1918 — 1919 роки в середній Європі. Вперше з'являються в літературі правдиві, живі більшовицькі «не російського походження». У другому томі описується наслідок Угорської революції в інтернаціональному розрізі і розгортається широка картина героїчної боротьби робітників і селян Чехо-Словаччини за часів радянсько-польської війни. Особливу увагу Бели Ілеш приділив боротьбі за організацію й зміцнення чехословацької комуністичної партії.

Другий прозаїк Мате Залка працює тепер над романом з життя угорських військово-полонених, що відгукнувся на заклик Жовтневої революції і організували пам'ятні інтернаціональні частини Червоної армії часів громадянської війни.

«39 бригада» — Карикаша (збірка оповідань), не дивлячись на деяку скуписть сюжету тішить читача свіжістю мси і уважним підходом до описування своїх героїв. Його «Янош Корбей», так саме як кілька сильних оповідань Емілія Мадараса, мають велике літературне політичне значення. Поет Мадарас небагато написав. Але всі його поезії добрі, пролетарські, на сцені («Чепель»).

Наприкінці 1930 року вийшов у світ ще один цікавий роман про Угорську революцію «Героїчний район» робітника Лайоша Кіша. Його правдиве списування подій, багатий матеріал, комуністичний світогляд, не дивлячись на деяку розтягнутість, заслуговують на увагу.

Мозеш Кахана, пише по румунськи і віддає багато часу і уваги боротьбі за визволення робітничої класи Угорщини.

Аладар Комят, поет пореволюційної угорської пролетарської літератури, Шандер Барта, Янош Балог, Іван Дьендеш, Елізабет Савета, Уйярі, Шандер Шараш і інші — ось ціла плеяда письменників, що кожен по своїй здатності, таланту, сприяють тріумфу пролетарської революції і перемозі над угорською буржуазією.

UKRAİNICA

* Польський часопис про ілюстрований «Кобзар», у № 35 (400) польського буржуазно-інтелігентського тижневика літератури «Wiadomości Literackie» знаходимо нотатку про ілюстрований «Кобзар» Шевченка.

Цю нотатку вміщено на сторінці «Коломна російська».

* Гоголь італійською мовою. За останні роки питає вага перекладної літератури в загальній книжковій продукції Італії значно зростає. Зріст цей відбувається коштом оригінальної італійської літератури. Перекладають і видають переважно художню літературу різних країн. І чи не перше місце тут посідає художня література СРСР (класиків і сучасних письменників; перші переважають щодо кількості).

З видавничих бюлетенів Італії довідуємося, що вийшов італійською мовою Гоголь; 1929 року видано «Вечори на хуторі під Диканкою» в перекладі з примітками В. В. Долгіна — Ба-

доліо, а 1930 року — «Тарас Бульба» в перекладі Б. Яковенка.

Gogol N. «Le zvdclie olla fattoria presso Dihaomka». iacconti, vers. integrale con note di V. V. Dolghin. — Baddclio. «Slavia», Torino, 929, 1320 p.

Godol N. «Taras Bulba. Romanzo. Trad. id B. jakovenko. Morreale, Milano, 1930, 720 p.

* Українські письменники на сторінках польських журналів. У львівському журналі «Nowa Kronika» видруковано: в ч. 1 статтю К. Ярана «Ситуація сучасної західної української літератури»; в ч. 2 статтю того ж автора «Література Радянської України».

* Вірш Тичини в російському альманахові. В російському літературному альманахові «Удар за удар» вміщено вірш Павла Тичини — «Н. Подвойському» (стор. 96). («Удар за удар». Удар второй. Литературный альманах под ред. А. Безыменского. ГИЗ. 1930. Стр. 346. Ц. 3 р.).

* Українські поети на сто-
рінках грузинського двохиж-
невика. Грузинський двохижневик «Дроша»
(Прапор, виходить в Тифлісі) у № 13 — 14 за цей
рік присвятив сторінку українській поезії.

На цій сторінці, що має загальний заголовок
«Українська поезія» знаходимо вірші Тичини
«Вітер з України» і Володимира Сосюри «Ешало-
ни»; обидва вірші на грузинську переклав Шаль-
ва Абхаїдзе.

В цьому ж числі на сторінці фотохроніка
вміщено три світлин української виставки, що
відбулася м. р. в Тифлісі під час декадника
української культури.

* «Арсенал» в Америці. Влітку м. р. в
кіно-театрах Сполучених Штатів висвітлювали
«Арсенал»; виріб ВУФКУ.

* Успіх радянської книги на
міжнародній виставці книг.
Цього літа в Парижі відбулася Міжнародна
виставка книги. Радянський Союз мав свій від-
діл, що репрезентував книжкову продукцію ви-
давництва республік і автономних країн СРСР.
Україна була представлена у відділі СРСР само-
стійно.

Експонати відділу СРСР тішилися великим
успіхом.

Закордонна преса присвятила багато уваги
виставці і подавала широкі і добрі відгуки про
радянський відділ.

Літературний додаток до часопису «Times»

за 25 червня м. р. — «Literary Supplement» на
своїх сторінках виставив спеціальну статтю про
Радянський відділ виставки книжки. В цій статті
зазначено, що жоден відділ виставки не подає
з такою силою і яскравістю завдання книги, як
радянський. Далі згадується що РСФРР репре-
зентована 122 іменами на чолі з «найбільшим
сучасним гравером Вл. Фаворським», Україна —
22, Татарстан — 8 тощо. Тут же згадується імена
Гончарова, Касіяна, Алексєєва.

* Національний склад Підкар-
патської Руси. За відомостями поданими
в чеському журналі «Slovansky Prehled», 2, 1931 —
перепис населення Підкарпатської Руси дав такі
наслідки щодо національного складу: на 725 тис.
населення — українців (русинів) 450, мад'ярів —
120, чехів і словаків 36, євреїв — 100, німців
20. А в самій столиці краю Ужгороді з 26.646
населення 18% чехів, 15,5% словаків, 24% укра-
їнців (русин), 22% євреїв, 17% мад'ярів, 1,8%
німців.

* Рецензія на книжку Петра
Панча. Літературно-художній і громадсько-
політичний місячник «Ленинград» № 2 за
м. р. приніс рецензію на книжку Петра Панча
«Без козира». (Петро Панч. Без козира. Авто-
ризований переклад с українського В. Юрези-
ського. Вступительная статья проф. А. И. Бе-
лещкого. ГИЗ, М.-Л. 1930. стр. 293).

Автор рецензії — Нікіта Панаєв.

БІБЛІОГРАФІЯ

Гр. Яковенко. Боротьба триває. Роман ДВОУ—ЛІМ, Харків 1931 р. стор. 290, ціна 2 крб. 20 коп.

Гр. Яковенко не вперше виступає в літературі. Попередня творчість його («Вербовчани», «Три елементи» й інші) позначена гонитовою за голою сюжетністю, вишуканими пригодами, надмірним психологізуванням, низьким ідейним рівнем.

Отже, з особливою цікавістю підходимо до нового твору Гр. Яковенка. Який поступ зробив автор в романі «Боротьба триває» в бік пролетарської літератури? Як і наскільки усвідомив він ті завдання, що стоять перед художньою літературою в реконструктивну добу?

Для свого нового роману автор взяв актуальну тему класової боротьби на селі й боротьбу за нові колективні форми господарювання.

Дія роману відбувається протягом 1921 — 30 років, охоплює періоди відбудовний і реконструктивний.

В першій частині автор розповідає про комуну «Провідна Зірка», засновану року 1921 в одному з степових районів колишніми наймитами — червоними партизанами, учасниками громадянської війни. Ця передова частина селянства, що в боротьбі за владу Рад загартувала свою класову свідомість, у Гр. Яковенка показана, як залякана затуркана, купка людей «Серед степу в землянках та куренях сиділи не колишні комунари, а якась особлива порода живих істот, що ззивала себе «капівці»».

Куркулі серед білого дня замордували, довели до самогубства одного з комунарів Ананія Кабанця; все село Новоспасівка, до якого належить комунa, в руках куркулів, головою сільради в Новоспасівці, син найбільшого ворога комуні — куркуля Гомінського й це не викликає жодного протесту у комунарів, вони ніяк на це не реагують, вони існують самі по собі, не б'ють на сполох, не вдаються до порадою до районних партійних і радянських організацій, а ті існують в районі й ніяк не цікавляться справами комуні.

Комуна самотужки бореться з бандитизмом. Під час кривавої сутички комунарка Софія Гавриленко, що своєю смертю рятувала комуну від розгрому, забила кількох бандитів і між ними син того ж куркуля Гомінського. Комунари спокійно відвели його трупа батькові.

— «Подивіться, діду, ваш чи ні? Люди пізнали й казали, що не інакше, як ваш...

— Сину мій, Олексю...

— Беріть своє, діду. А кінь наш, — коня не дамо, бо возовиця саме»...

Оце й усі висновки, що зробили комунари Яковенка з цієї події, замість того, щоб, зв'язавшись з районними радянськими й партійними організаціями ліквідувати банду, вирвавши її коріння.

Гр. Яковенко відірвав комуну від цілої системи Радянської влади, не усвідомив єдності часткового й загального, не показав комуну, як частину Радянської системи, як один з паростків соціалізму за побудову якого борючись й бореться цілий радянський Союз.

Наголошуючи на агресивності куркуля, він не відтворює процесу перемання елементів капіталістичних елементів соціалістичними, характеризуючи, таким чином, відбудовний період, як однобокий процес відновлення капіталізму, тоді як, характеризуючи відбудовний період, тов. Сталін в своїй книжці «Питання лєнінізму» писав:

«Насправді у нас відбувається тепер не однобокий процес відновлення капіталізму, а двосторонній процес розвитку капіталізму й розвитку соціалізму, противорічний процес боротьби елементів соціалістичних з елементами капіталістичними, процес перемання елементів капіталістичних елементами соціалістичними. Це однаково незаперечно як для міста, де базую соціалізму є державна промисловість, так і для села, де основним ґрунтом соціалістичного розвитку є масова кооперація».

Ще разючіше відірваність комуні, замкнутість в самій собі виступає в подальших розділах роману.

Пролізши до комуні, класовий ворог роз'їдає її з середини. Куркулі господарюють в комуні й вже збираються дістати майно її проміж себе, а старі комунари, організатори комуні, безпорадні винити опір, безпорадні організовано виступити проти класового ворога.

Автор згадує про організацію комсомольського осередку, про його бойовичність, але конкретно не показує ні організованої боротьби комсомольського колективу, ні окремих комсомольців борців за соціалізм на селі.

Роман Зав'ялий, організатор комсомольського осередку, діє методами героя детективного роману. Не звірлячись нікому, він потайки слідкує за злочинцями й зрештою стає жертвою їх.

Вбивство одио жакливіше іншого, неймовірне шкідництво класового ворога, — а районні, партійні й радянські організації мовчать. Все це діється року 28 — 29, цебто в той час, коли розгортається наступ на капіталістичні елементи по всьому фронту, коли основні маси селянства зрушили бік колективізації. Цього зрушення Яковенко не виявляє. Ставлення до комуні селянства не диференційоване.

Вплив комунізму на селянство, робота комунарів серед селянства, комуни, як фактор зрушення індійських наймитських шарів, не показано в романі зорсім.

«Успішно закінчивши хлібозаготівню кампанію в районі, Макаров лагодився був негайно вернутися у місто на завод, але партійна маса району перешкодила тому, обравши його собі за керівника».

Ось цей робітник, партійний керівник цілого району, не зважаючи на загострену класову боротьбу в районі, виявляє своє керівництво лише в тому, що запропонував до кабінету слідчого Борисенка, у якому він сидів, зайти йому і поговорити з ним розмовою з приводу вбивства й злочинів в комуні. Він, як і партієць Борисенко, ніяких виїздів з ним розмови з приводу вбивства й злочинів в комуні. Він, як і партієць Борисенко, ніяких виїздів з ним розмови з приводу вбивства й злочинів в комуні.

[illegible]

Не зважаючи, що в терії секретар райпарторбому визнає класову організацію все ж таки нічого не робить, щоб дослідити, розібратися, втрутитися в справи комуні, а тим часом ворог наступає, спаливши контору з усім рахівництвом і навіть з бухгалтером. В цьому обвинили старих комунарів та Тетяну. І всі жахливі подіїкінчаються лише з появою Гліба Сироти, що привозить листа, якого він одержав від Романа Зав'ялого, і з цим листом все зв'язується, комуна перемагає.

Отже, запозичивши методу буржуазного детективного роману, ганяючись за пригодами, за складним сюжетом, автор відкидає глибшу потужнішу мотивацію дій, клясову вмотивованість вчинків та ситуацій, автор піднімає карно детективщиною, розбавленою психологічною водичкою любовних та інших переживань героїв.

Тетяна Бережна, коханка Романа Зав'ялого, комсомолка — комуністка, вчителька, мати сина, слідчого Борисенка в справі убивства Романа й цілого ряду шахраїв у комуні. Виявляється, що слідчий — давній приятель Романа Зав'ялого й до того безнадійно закоханий в Гетану. На десятках сторінок автор розповідає історію його закоханості, копірсається в його відчуттях. На десятках сторінок автор розповідає історію його закоханості, копірсається в його відчуттях. На десятках сторінок автор розповідає історію його закоханості, копірсається в його відчуттях.

«Коли він згадає про покійного Романа Зав'ялого, уявляє собі, як широким плечем тисне його на груди, як вдаряє по спині, як вдаряє по плечу, як вдаряє по стегну, йому відразу бурхає кров у голову, пориває скочити, й не ззираючись, нічого не бачачи шалено тікати геть від Тетяни. Куди?.. А так, голосвіта, аби тільки не заподіяти дівчині якоїсь прикрости».

Оці почуття, гідні героя першого ліпшого бульварного роману, у Гр. Яковенка характеризують партію, радянського слідчого.

Роман Зав'ялий, його товариш, комсомолец, — вони спільно, як виходить з даних автора, цілком радянської людини, має намагатися виправдати свого героя.

Цікава та філософія, що нею автор намагається виправдати свого героя.

«Романи, драми, трагедії — це вони винні, це вони розірвали тісно минулого мистецтва, це вони відсахнули йому чуття від розуму. Огидне дрантя, насичене тільки минулого мистецтва, й на цьому мотлозі виховується нову людину. Сумно!»

За Яковенком виходить, що не соціально-класова практика формує світогляд людини, а містечтво, література, ще до того — буржуазне містечтво, на якому, за глибокими переконаннями автора, «виховується» нову людину в Радянському Союзі. Де, коли, в якому місці Радянського союзу бачив автор таке виховання, — залишається його таємницею.

Не показавши в своєму романі справжнього партійного керівництва, не відтворивши глибини соціальних процесів на селі, відірвавши комуну від всього пролетарського оточення, автор і всю пролетарську літературу виникув за борт.

В розділі «Два листи» він багато наговорив про літературу взагалі, але про пролетарську літературу викинув за борги.

«Поети нашої доби, сини нашої класи одягають на себе смішні фіглярські ковпаки і разом з Пушкіним, Бодлером стараються тікати до зір, удаватись до муз, замилуються рожевою екзотикою, або впадають у ріденький транс мізерних переживань».

Невже ж такі всі поети й письменники замилюються рожевою екзотикою? А де поділася пролетарська література, де десятки й сотні робітників ударників заводів й соціалістичних ланів, призначених до літератури, що вже дали чималеньку продукцію?

Класової боротьби на літературному фронті за Яковенком не існує, немає письменників з буржуазними настановленнями, а є просто погані й гарні письменники.

Підмогильний, якого марксистська критика кваліфікує, як буржуазного письменника, у Яковенка просто собі людина, що не зуміла «відчути сенс великої доби, осягти зміст нової людини, й зрозуміти велич сьогодинського дня».

Логічно продовжуючи цю думку, можна дійти висновків, що й буржуазія чинить опір будівництву соціалізму лише тому, що це не зрозуміла велич сьогодинського дня.

Тетяна Бережна, що її автор щедро «бодарує епітетами нової жінки, громадського робітника, найкращої комунарки, в конкретному показі виступає зовсім в іншій ролі. Вона поводить як самотнє панночка. Особисте у неї переважає над громадським. З Борисенком, закоханим у неї, вона поводить, як героїня міщанського роману, непотрібне копіювання у власних переживаннях «трагедійності» переантажують цей образ, нової жінки в образі Тетянки Бережної не пощадило показати авторові.

Класову мотивацію дії автор підміняє біологічною. Старий комунар Зав'ялий, що протягом усього роману ніяк не реагує на шкідливість класового ворога, активно виступає лише по тому, як убив його сина.

Роман не виправдує своєї назви твору про класову боротьбу, — боротьби за нові колективні форми господарювання в романі не відтворено. Давши кілька портретних зарисовок куркулів (Гомінки) автор зробив комунарів сліпими, недогадаками, нездібними логічно мислити. Показавши відбудовну оубу, як однокбий процес відновлення капіталізму, не показавши боротьби соціалістичних елементів з агресивними капіталістичними, автор не зумів відтворити й тих глибоких процесів, що характерні для села в добу реконструкції. Взавши актуальну тематику, автор конкретизував її методи буржуазного детективного роману. Маємо твір шкідливий, де протаскується куркульська контрбанду, даються гасла куркулеві для боротьби з диктатурою пролетаріату, викривляється наша дійсність.

К. Корнієнко

С. Добровольський «Маяк» — (героїка реконструктивної доби) ЛІМ. 1931. Тир. 10.000. Автор цього великого роману (це тільки перша книга) не новак. Він з'явився на літературному обрії ще 1924 року й відомий як автор десятка нарисів і оповідань, п'єси «Кров за кров» і роману «Залізний кінь».

У «Маяку» автор хоче висвітлити героїку реконструктивної доби, показати основне ведуче протиріччя її — боротьбу соціалізму і рештків капіталізму в нашій країні, що в її підспіві є протиріччя між великою соціалістичною промисловістю і розпорощеним дрібногосподарним сільським господарством, — протиріччя, що нині успішно розв'язується індустріалізацією країни, ліквідацією куркулів. С. Добровольський намагається відбити в романі процес перетворення в дійсність ідей соціалістичних агрофабрик, що створюють справжню соціалістичну революцію в сільському господарстві і водночас правлять за потужний засіб перевести трудячу масу одноосібників — незаможників середняків на рейси соціалістичної колективізації.

Автор так про це правильно говорить: «... «Організовуватиметься господарство, що рівного йому не було й немає на цілому світі. Організація й досвід його — це шлях, що ним підуть тисячі й мільйони та що буде записаний на одну з перших сторінок соціалістичної доби людства» (стор. 34). І цілком вірно робить автор, коли подає картину запеклої класової боротьби зовнішньої й внутрішньої контрреволюції проти утворення соціалістичної зернофабрики, коли змальовує настирливу, ентузіастичну боротьбу робітничо-селянських мас за її створення. Перед читачем проходить низка емігрантів — барон Мендген, колишній владар надкавказьких степів, а нині жабрак, Самойлов, в минулому великий землевласник, тепер власник лопанару, генерал Сагайдичний, колишній начальник штабу в уряді Скоропадського, провідник, хапуга і фальшивник, Волконська — білоемігрантська «благодійниця». Розкладаючись на еміграції, ворогуючи між собою, стоять вони єдиним фронтом проти країни Рад, готуючи повалення диктатури пролетаріату і для цього вони навізують зв'язки з капіталістичними урядами та з унутрішньою контрреволюцією у нас — з шкідником інженером Казасом та небіжчицею Менгденовою — Неллі.

Та автор блідо, неясково, схематично подав ці образи, більше розповідає, говорить про них, аніж показує в дії. Маємо опис явищ, фактаж, а не глибоке діалектичне розкриття сутності білоемігрантської контрреволюції.

Недостатньо подано і образи шкідників, агентів міжнародного капіталу. Приміром, шкідник на будівництві «Маяка» інженер Казас виступає загадковою постаттю, що його шкідницькі дії невідомо чим зумовлені. Про Казаса говорять емігранти, як про свого агента, про його непевні вчинки думає директор «Маяка», але сам він перед нами виступає не як жива людина, кожен вчинок якої класовозумовлений, а як бліда схема її. Отже, автор не спромігся здери маскувати з класового ворога і такий показ класового ворога пролетареві не допоможе пізнавати його, бо недостатньо показано, розкрито його багато уваги і певно вона мала б бути типовим шкідником, що в ньому лють класова поєднана з особистістю, бо «Маяк» буде створено на землі, що належала колись її дядькові. Автор подає її розбещеною жінкою, що звикла до втіх і розкошів, яка понад усе ставить задоволення себе, своїх особистих інтересів. Довго розповідаючи про її любовні пригоди, розбещеність, він подає деякі факти її самотничих нахилів (знущання з пасербиці), що затушковують класову суть її вчинків. Справді бо, з приходом білих «її тонкі вишпелені руки, що ніколи не заригалися, катувавши пасербицю Люсю (підкр-

А. К.), тепер з особливою насолодою добивали захоплених у полон робітників залізничних майстерень» (стор. 97). Отже, катування робітників зумовлено सदистичними нахилами, біологією, а не соціологією. Вона ставиться до шкідливця негативно... «Шкідливцю!». Ах, яка наївність!.. Шкідливцю у білошкіпів, де дамокловим мечем над контрреволюціонерами висить — «розстріляти!» Ні, не з того боку Неллі заїде, не з того...» (стор. 99). Вона просить дядька не зв'язувати її з шкідливцями, бо... «в нас є справа практичніша і незрівняно важливіша для персонального щастя, ніж шкідництво, для якого, до речі мовити, тут ще не утверджено й тіла» (стор. 105). Вона, визнаючи примат кохання над усім, захокується навіть у Гавеського. Отже, що це за тип класового ворога, чому письменник так багато уваги йому віддає? У плані роману цей тип неадекватний і поданий ідеалістично, не розкритого класової суті.

Але не зумів автор вірно розкрити проблему спільного і одногодичного, і тому Гаєвський став пером таким, що проти нього колектив є тільки юрба. «Гаєвський,— за автором,— вмів загартувати чужі й м'якотілих спеців, роблячи з них рішучих і сміливих пращників, умів організувати і вести перед анархією від природи (?) людський конгломерат степів, вивожуючи з нього дужий, однією силою і прагненням переїнятий, колектив» (стор.38). Не спиняючись на кількох невірних твердженнях про цю цітати, відзначимо, що для автора «Маяка» є цілком природно, що весь колектив визнає абсолютизм директорів авторитет і навіть найближчий його помічник, комуніст Штанько, вважає за найкращу нагороду думку, що він виправдав надії, покладені на нього директором (стор.38), а не партією, що його поставила на цю роботу. Основа індивідуальності Штаньки йде від Гаєвського, без нього він безпорадний, а за ним чудовий, ініціативний робітник. Безпорадні без Гаєвського і спеціалісти, які безпорадні, а за ним чудовий, ініціативний робітник. Безпорадні без Гаєвського і спеціалісти, які безпорадні, а за ним чудовий, ініціативний робітник. Безпорадні без Гаєвського і спеціалісти, які безпорадні, а за ним чудовий, ініціативний робітник.

Крім згадуваної безпорадності, автор у своїх описках клясової практики соціалістичного будівництва. Крім згадуваної безпорадності, автор у своїх описках клясової практики соціалістичного будівництва. Крім згадуваної безпорадності, автор у своїх описках клясової практики соціалістичного будівництва.

Змальованні спеців удався до дешевого засобу посвяченної помір ними дискусії на тему — що по-справді агрономія чи техніка, так викриваючи кастову їхню замкненість.

Важко сказати, чи це він показує виробничі процеси й змальовує його учасників, чи ні, але він показує виробничі процеси й змальовує його учасників, чи ні, але він показує виробничі процеси й змальовує його учасників.

Тепер — як у романі розв'язано проблему участі прикарпатців у війні радгоспів із селянством?

С. Добровольський розуміє, що радгоспи відіграють величезну роль у перебудові села, що вони не тільки джерело хлібних ресурсів. Насправді радгоспи з їхньою новою технікою, з їхньою допомогою навіколишнім селянам, з їхнім небаченим господарським розмахом були тією провідною силою, що полегшила поворот селянських мас і зрушила їх на шлях колективізації» (Сталін «Питання ленінського плану», вид. 2, стор. 639). І цю допомогу селянам «Маяк» подає. Бідного сільська бачить у допомозі радгоспу своє визволення від глибокої експлуатації, угадує Соє і укладає угоду з радгоспом на тракторний обробіток. Боротьбу бідноти з глибокою за колективізацію автор подає перекоплизом правдиво. Та не щастить авторovi подати, показати типів сільської бідноти. Через те, що подано сільську бідняцьку масу без яскравої конкретизації окремих типів, ми неясно бачимо образи бідноти — Івана Кравчука, Кліма Федоренка, Дерезу, Опару тощо.

і до провокації (Барабаш), і до шкідництва (Симоненко) і навіть до збройного виступу (усі загалом). Досить чітко подано глитая Симоненка, що ввів «по акторському» перефарбовуватися на колір оточення» (стор. 136), вайлудового пасічника Затірку і новоявленого пореволюційного глитая Барабаш. Цей останній колись був бідняком і перевернувся на глитая, певне, через кримінальну практику тизиса, а тепер присягнувся бідності на вірність, «посилаючись на те, що колись і він сам був бідняком» (стор. 138). Це тип глитая - провідисита, провокатора і хамелеона, що «часто посидався на Леніні, коли здається підпірається Леніном було аніж неприпустимо» (стор. 138). Автор здирає маску глитая історичну смерть.

Для творчої методи автора характеристичний наївний реалізм, що зумовлений світоглядом, неспроможністю розкрити суть явищ. Звідси емпіризм у поданні явищ і фактів, знайомих автору, і схематизм, надуманість там, де автор слабо на діяльності знається. Та на творчій методі Добровольського тяжать рецепти й інших ідеалістичних творчих метод, що й зумовило удавання до пригодишності (скарб Мендгенів), романтичні розмови Гаєвського з Масловим про красу степу (стор. 40 — 43). Та треба шукати й джерело символічного образу чередника Охріма Полотай, що нагадує відповідний персонаж із Черкасенкової «Казки старого млина». Охрім Полотай образ цілий «бур'янами порослий і залежалой віками» і «трактори переорали перелоги марновірства в чередниковій голові», щоб «засіяти їх насінням твердої свідомості» (стор. 379). Це той Охрім Полотай, що на перших кроках заснування «Маяка» висловлює думку таку: «Чи ж їм (будівникам «Маяка», Й. К.). зрозуміти її (землі Й. К.) таємні закони, перед якими навіть він падає ниць у містичному (і) остраці» (стор. 44). Цей «філософ» наприкінці роману визнає силу будівників «Маяка» і став «філософувати» в такий спосіб: «Чому я молюсь тим, що на небі, чим тим, що на землі?»... (стор. 378). І ці його «філософування» змушували Гаєвського висловити думку: «Піднімайте вітрила - крига скресла» (стор. 379). Отже з цим символічним образом містика Полотай, образу наскрізь ідеалістичного, пов'язана і сама назва рецензованого книги «Крига скресла».

Побіжно зауваживши, що роман є композиційно невпорядкований, розтягнутий, діалоги побудовані слабо, зауваживши про це, перейдімо до найхитріших сторін його. Автор так пояснює причини заснування соціалістичних зернофабрик: «Коли клясовий ворог, бачивши свій неминучий кінець, гноїв половину врожаю в льохах і ямах та кидав своє поле незасіяне, він добре знає, до чого це веде. Розпочалася доба хлібної кризи. Товарова продукція зерна зменшилася проти передвоєнного часу в десятки разів. Робітничі дістає майже непересіяний хліб на картки і т. д.» (стор. 37). Такі висловлювання суто перечають діяльності і тому, як та діяльність відбита в партійних документах, у виступах т. Сталіна (прим. на з'їзді аграрників - марксистів). Автор протаскує троцькістську контрбанду про кризу, про становище робітника тощо. Виходить, що наступ почав куркуль, а пролетаріят тільки примушений був відзначити, що автор допустив величезної і шкідливої помилки, що викривала начисто картину побудовання радянської зернофабрики, замазавши, знехтувавши партійний провід і роль професійної організації. За романом виходить, що вся робота йде і йде добре з волі й старання героя директором. В романі в одному місці (стор. 205 — 209) згадується за партійну конференцію і за сам будівництво — про це в романі ні слова. Так показувати ленінський партійний провід і профспілку — цю школу комунізму, недостоїно пролетарсько - колгоспного письменника.

Отже поперед сказане стверджує той висновок, що роман стоїть на низькому ідейному рівні, а відтак і на невисокому рівні художньому. Даючи іноді невірні й шкідливі політичні твердження, замазавши, знехтувавши роль партійної і професійної організації, автор тим самим поставив під сумнів цінність його у теперішньому вигляді для широкого читача, на якого він важить (10.000 тиражу).

Роман потребує корінної переробки. Треба виправити політичні зриви, треба в належний спосіб показати величезну роль пролетаріату і ленінського партійного проводу, роль професійної організації, треба подати в романі середняка, роль якого в романі знехтовано, треба стиснути цілий твір і обробити художньо, щоб він міг справді й по - ленінському відобразити героїку реконструктивної доби і пікністичне місце в пролетарсько - колгоспній літературі. Тоді і тільки тоді він буде за справжню зброю в боротьбі з куркульськими творами Нечаїв, Косинок тощо.

Членові спілки пролетарсько - колгоспних письменників С. Добровольському треба уперто й настирливо дбати не тільки за темпи написання, а за високу ідейно - художню якість. Потрібно до друкування цих перероблених своїх творів перед пролетарською суспільністю, перед ударниками-робітниками, покликаними до літератури, як це роблять наші кращі пролетарські письменники.

Отже тільки так — працюючи по - новому в нових умовах, уперто борючись за марксо - ленінський світогляд, а відтак і опановуючи діалектико - матеріалістичну творчу методу, неподільно пов'язану з боротьбою з участю в революційній практиці соціалістичного будівництва, автор спроможеться подати справжню героїку реконструктивної доби.

Й. Кубась

Ю. Шовкопляс. Завтра. Роман. Вид. «Молодий Більшовик». Харків 1931 ст. 257. Ціна 1 крб. 50 к.

Новий роман Ю. Шовкопляса «Завтра» належить до романів так званого утопічного чи, як тепер дехто з критиків зве, перспективного жанру. Перспективний жанр, на нашу думку, саме на даному етапі розвитку соціалістичного будівництва, коли намічається все нові й нові перспективні плани розвитку в усіх галузях нашого господарства, і коли їх (ці плани) з кожним роком, місяцем пролетаріат реалізує, здійснює, як конкретне, реальне завдання, — має повне право посісти почесне місце в нашій літературі. Хіба ж, скажемо, проблема переустаткування старих для капіталістичної системи виробництва пристосованих заводів на новий соціалістичний лад і в засобах виробництва, і в пля-

нуванні, проблема цілком механізованого Донбасу, проблема планування нових соціалістичних міст, проблема ефективності запроєктованих в п'ятирічному плані індустріальних велетнів, проблема хемічної промисловості, цивільної авіації, нові й нові відкриття, винаходи, удосконалення, що їх дає наша радянська наука в усіх галузях нашого господарства (Проект інжен. Свішніа для виробу губчатого заліза, що його реалізація, як повідомлялось, зробить технічний переворот в металургії і, безсумнісно, дозволить державі мільйони карбованців; текс саме мікропереховий конвеєр інж. Сахарова; і, нарешті, проблема утворення штучного дощу, що за науковим дослідом проф. Д. Педаса і проф. М. Аганіна є реально - можливим фактом), — хіба ж, повторюємо, це все не може стати за прекрасний і захватний матеріал для спроби створення синтетичного образу нашого найближчого майбутнього? За наших темпів, небувалих і незаних ніколи для капіталістичного суспільства, за творчого розмаху й ентузіазму пролетаріату, що багато недавніх мрій, неясних проєктів на сьогодні перетворив і перетворює в реальну дійсність, кожний художній твір сьогодні перспективного, чи то утопічного - фантастичного жанру, на завтра самим життям може перетворитись в реалістичний. Хіба ж, наприклад, довільна фантазія Герберта Велза, що вітіла в давньому його творі «Війна в повітрі» не стала для цього сафтаного реальною дійсністю, коли він наприкінці минулої імперіалістичної війни з жахом ховався в Лондонських льохх від налетілих численних німецьких бомбівників.

Одже, те що Ю. Шовкопляс взявся за перспективний жанр, явище позитивне; власне фантастичність його роману надто умовна, оскільки в основі її лежить цілком реальний «п'ятирічний» план реконструкції всього нашого господарства, що його сумлінно протестуввав Ю. Шовкопляс, і на ці основні борюба світового фашизму з СРСР. Дія відбувається 1930 року, коли запроєктований план основи боротьба світового фашизму з СРСР. Дія відбувається 1930 року, коли запроєктований план основи боротьба світового фашизму з СРСР. Дія відбувається 1930 року, коли запроєктований план основи боротьба світового фашизму з СРСР.

капва. ... що збудований «з претензією на англійський ренесанс»

Світ поділено на два з одного боку III-ї Комуністичній Інтернаціоналі, як і імперіалізм. Серговего пролетаріату з другого – МАЛ, що репрезентує весь світовий фазизм, як і імперіалізм. Соціалдемократія, «цей сентиментальний пережиток» зараз, як і неперіт, зліковдано. Тутим терором досягнуто, принаймні, зовнішній покори і спокою сидіт робітників. Але певности перемоги нема ніякої, бо з виконанням п'ятирічки за чотирма роками, як і неперіт, зліковдано. Наступний перехід всього господарства союзу до дальшої роботи за генеральним пляном, росте з шаленою швидкістю комуністичний рух цілого світу. Щоб приняти це остаточно, треба насамперед знищити основне джерело комуністичної отрути – СРСР. Для інформації радянських газет про якийсь надзвичайний випадок, який стався в СРСР, як і неперіт, зліковдано.

До того ж МАЛ створювала недоварена інформація радянських газет про якийсь надзвичайний винахід внутрішньої - атомної енергії, що зробить цілковитий переворот у промисловості і в хімічній обороні країни. Оже, це надто усякіснене одверту воєнну боротьбу з ССРР. Треба зірвати ССРР з середини. Треба негайно знищити й ту лабораторію, й того професора, що провадить ці винаходи. Для цього Центральне бюро МАЛ виділяє зі свого складу п'ять найнадійніших, найактивніших людей і наказує негайно з фальшивими документами вибджатися до ССРР, зв'язатися з тамтешніми розвідниками, натрапити на слід і знищити винахід. На Україну їде Юменс - американізований український розвідник, натрапити на слід і знищити винахід. Батько його робітник Уманський, що емігрував був давно в Америку. Ренега Юменс давно вже втратив будь-які зв'язки з робітничими колами, виявився своєю фашистською послідовністю в жорстокій боротьбі з ком. рухом і в такий спосіб дійшов до Чл. Центр. бюро МАЛ, а зараз дістає таке відповідальне доручення.

Така зв'язка, такий початок роману, — соціально-загострений, що акцентує увагу на двох ворожих, непримиренних соціальних системах світу-комунізму й фашизму. Як же ж далі автор розгортає роман, як показує боротьбу світового пролетаріату, зокрема пролетаріату СРСР проти воєнної зброї фашизму?

Основна увага автора надалі зосереджена на постаті Юменса. Юменс їде на Україну, зв'язується тут з усіма розвідниками і розпочинає роботу. Але знайомство з надзвичайним економічним розвитком СРСР, що залишає позаду всі капіталістичні держави світу, так паморочливо і добродично впливають на нього, що вся його фашистська антирадянська істота члена клубу катів поступово розкладається, втрачає рівновагу, капітулює від автора, християнізується, втрачає віру в фашизм, закладається, готується до всього того нового, незнамого для капіталістичного світу, що створено в СРСР. Нарешті він остаточно пориває з минулим, навіть стріляє головного керівника цієї антирадянської роботи, Олсборна, й їде в ДПУ, щоб все розповісти.

Яке ж вражіння залишається в читача після такої «діялектики» цього роману?

Розпочавши в ідеюю спрямовану правління пролетарський диктатури, Юмєнс, переконливо показує представника фашизму, що його протиставлено класового ворога. Виходячи з самого по-
роман на пацифістській рейки, приспільюючи дупекопательство, психологізуванням і переродженням
фашиста Юмєнс, чуйність пролетарського читача до його класового ворога. Виходячи з самого по-
чатку (розділ восьмий) з неправильного антимарксистського суб'єктивного погляду, автор підмі-
няє цим біологізмом боротьбу класову і соціальну. Радянська дійсність, зображена як «хвороба»
що на неї починає хворіти кожна людина, яка попадає в нього і яка не має проти неї належного
імунітету.

«Треба або перехворіти на цю хворобу, або, принаймні, зробити собі не придбала, весь час ризикує зарадитися через свою необережність своєчасного такого імунітету собі не придбала. А надто коли вона позитися, тяжко захворіти, і немає їй певности, що вона від тієї хвороби видужає.

147

трапила до місцевості, ураженої пошесною епідемією». Так філософue автор на початку восьмого розділу, перед тим, як перейти до показу, як «заражаєсь» і як ставав радянською людиною фашист Юменс. Справа, моваля, не в класовій боротьбі, справа, зрештою, не в розширванні соціальному, а справа, бачите, в тому, що цей фашист не виробив у собі належного імунітету. Який звідси висновок? А висновок такий, що, моваля, не думайте, що боротися з рал. системою справа така легка, якщо ж і починають вироблювати в собі міцний імунітет, тоді переборете.

З другого боку, ніякої класової ненависті до ворогів пролетаріату, ніякої боротьби з ними провадити не треба, ніякої чужості і настороженості до тактики і роботи ворога теж не потрібно. Це все радянське оточення, йому досить побачити той великий розмах в будівнанні соціалізму, ті перемоги і досягнення, що ми маємо, і він (класовий ворог, фашист) стане смиренним, тихим ягнятком, полюбить нас, соціалізм, відмовиться від своїх антирадянських замірів, і навіть сам приїде до нас і покається. Така пацифістська розбройовальна ідейно шкідлива тенденція роману в цілому. Такий показ класового ворога пролетаріату — фашизм зводиться на нівець все те позитивне, що роман має.

Насамперед, позитизм в романі є широка популяризація великих завоювань і досягнень пролетаріату після виконання п'ятиріччя. Реконструйований, в окремих своїх перетворенні в соціалістичне місто Харків. Переустаткований, за останнім словом техніки й соціалістичного способу виробництва, основні харківські заводи (ХПЗ, ХТЗ, ХЕМЗ, ВЕЛЬОЗАВОД), механізований Донбас, нові соціалістичні робітничі селища навколо всіх основних виробничих центрів, нове соц. місто Запоріжжя. Нечуваний розмах в продукційності тепер будованого Дніпровського комбінату заводів, нечуваний розквіт цивільної авіації та автосполучення, нове в своїх засобах виробництва і цілого життя колективізоване соціалістичне село, реконструйована в плані політехнізації і поставлена на нові соціалістичні рейки система народної освіти. Словом, все завоюване в переможніх боях за п'ятирічку, все те радісне, творче і перспективне, що створює стиль нашої епохи, показано в багатьох місцях роману з великою увагою й інтересом. Але вся біда в тому, що показ цей соціально малочинний, — через виключне підпорядкування його тій вище вже відзначеній пацифістсько-розбройовальній тенденції роману. Крім того, весь той грандіозний процес соц. будівництва — завершення п'ятиліткі й розгорнутої роботи, за генеральним планом ніби пройшов і йде поза активною ролю, поза увагою партії, комсомолу. В романі про це згадується, там можна знайти повідомлення про те, що там то керує і працює комуніст, але розгорненого художнього показу їх, як авангардного штабу пролетаріату, як керівника і надхнення грандіозної перебудови господарства нашого Союзу, в романі нема, і це в свою чергу знецінює соціальну вагу цього роману. Читачу роман, бачиш, що Юрій Шовкопляс майстер цікавого сюжету, цікавої інтриги, розповіді, але йому рішуче бракує широкого класово-пролетарського світогляду, тобто того основного, чим мусить бути озброєний письменник в своїй художній роботі на багатоглибких факторах нашої епохи. Як наслідок цього, маємо дрібнобуржуазне спецієське, а не класове пролетарське ставлення до соціалістичного будівництва й його успіхів, не партійне трактування співвідношення двох ворожих одна одній сил, маємо пацифістське ідейне спрямування роману, що не активізує класову чужість пролетаріату проти фронту антипролетарського. А звідси висновок: — об'єктивно соціальна функція книжки з усіма її позитивами шкідлива.

О. Бюлін

Кес. Андрійчук: «На зламі». Поезії ЛІМ. 1931 р. 48 стор.

Збірка поезій «На зламі», що нею дебютує Кес. Андрійчук, починається своєрідною поетичною «декларацією», в якій поет проголошує: «Я кохаю село!» (вірш «Може і так»). Ніяких сумнівів щодо спрямованості цієї формули не може бути після розшифрування її від самого автора. Село для нього, це — «розгонисті гони», «кучеряві сади», «цвіт розкішної вишні», «близькі пісні, українськi пісні»... Увесь добрий просвітянський асортимент! Коментарі, як кажуть, зайві. А книжку ж видано 1931 року, третього виршального!..

В часи, коли десятки мільйонів колгоспників порвали з ідіотизмом сільського життя, в часи соціалістичної перебудови села, коли поезія повинна мобілізуватись і мобілізувати для найкоршого й найліпшого завершення цієї перебудови — кидати «мирний погляд у за журену даль», «ховати п е ч а л ь» в грудях, і «тумани осіннього поля» кохати в протинагу новому селу соціалістичних ланів, омріяне просвітянське село — це значить виступати одержим агентом чужого, ворожого нам світогляду й світоспрямування.

Чи ж переборює поет потужний вплив класового ворога в інших поезіях збірки? Тематика більшості поезій ніби свідчить про певний курс поета включитись своєю роботою в нашу епоху. Уже заголовки поезій говорять про це: — «Перше травня», «Перше серпня», «Комсомолка», «Звід», «Екскаватор», «Будинок промисловості» і т. д. Але ж сама тематика ще не визначає тих ідей, що організують матеріал поезій, не визначає ідейно-художнього їх рівня.

Уже в згадуваній «декларації» поет зазначає, що його «думка в місто впирається вістрям». Місто «розгонисте дуже» «з твердом'язими машинами», — таке як було і за капіталізму. І от поет в місті в захваті от витворів індустрії. З піднесенням говорить про екскаватор (вірш «Екскаватор»), хоч робота екскаватора викликає в поета дивні архаїчні асоціації, забарвлені дешевою романтикою.

...Здається сотні рук,
Здається тисяча
Скальпованих голів (!)
Вилізли в постать цю,
Під дікі танки скитів,
Під їх вогнистий спів (!)

Поет зачудований роботою зводу в порту, його вражає будинок промисловості, та обмежене селянське світовідчування дозволяє поетові бачити лише, що будинок промисловості —

Верхів'ям сонце п'є,
Гойдає буйним гіллям (!)
В просторах світових.

Даремно шукати поезій насичених бойовими проблемами епохи реконструкції, проблемами боротьби за п'ятирічку. Всі поезії індустріального циклу «неутрачені», без політичної загостреності. Поет, прийшовши до міста, радянського міста в період перебудови соціалізму, — не бачить там ні кля-ршові ворожі. Спроби політизувати вірш лише виявляють намагання пристосуватись, вражаючи своїм фальшем. Кого переконують рядки у вірші «Звід», де цей звід, як каже поет,—

«Варстат, різьць і порт, і звід —
мої улюблені герої»,—

— признається поет. Для його «різьць» — творець доби нової. Всі індустріальні поезії Андрійчука просякнені безоглядним техніцизмом, машинним фетишизмом, як вияв буржуазної ідеології, пролетарітові ворожі. Спроби політизувати вірш лише виявляють намагання пристосуватись, вражаючи своїм фальшем. Кого переконують рядки у вірші «Звід», де цей звід, як каже поет,—

Здається б взяв фашиста — лорда
І притиснув би до землі (?)!

Таких брязкотелень для «ідеології» чимало розкидано у збірці. Поетові органічно чужа н а ш а сучасність і тому так фальшиво звучать поезії на бойові теми, делісний декламаційний патос, а не шире революційне чуття й свідомість в таких віршах як «І травня», «21 січня», «Ляйтсенайт Шмідт». Тому то характеризуючи воєнмору (вірш «Зустріч ескадри») поет тільки й говорить, що в нього, у (воєнмору).

«Обличчя — бронза,
Руки — сталь».

тому то комсомолка (з віршу тої ж назви) — «блискавично — струнка», тому будівля — «золота» т. д. В поезії «Перше серпня» читаємо:

... «Ні паля пісень і зростання»
«Хай корчиться в кризі
Європочка — краля».
«Ні цаля, ні скиби
Фашиста і лорда»...

Андрійчук в кількох «ширих» поезіях, де говорить на «певний голос» — виявляє вправність метричну, його вірш співучий, мова — добірна, дзвінка. Іколи вдалі образи, напр.: «внизу фронтони, блищать у день, як лисини старців» (зіставлення з будинком промисловості у віршу «Будинок промисловості»), але часом в гонитві за алітераціями втрачається всякий зміст, як в «Тріолеті» —

І здається сьогодні мені
Проповзли т а р а к а н а м и танки».

Хай, навіть, де танки ворога, таке порівняння безглузде, спотворює дійсність, а не дає її краще пізнати. Деяка формальна вправність поетова, поставлена на службу не нашій добі соціалістичного будівництва. Лише в одному вірші «Ранішні мотиви» — поет говорить не про місто взагалі, а про місто «синіх блюз», йдучи до яких обіцяє:

«Співати буду я про сталь,
про вдарні цехи, вдарні ланки».

(У нас, правда, не ланки, а бригади!). Але це — «слова» поета, «діла» ж показують, як далеко йому до розуміння нашої епохи навіть в тих одному — двох віршах, де він хотів би перешикуватись, співаючи про «червоний екстаз» тощо.

У вірші «Бунтарять дні», напр., рух мільйонів трудівників, а значить і героїчна робота нашого пролетаріату з'ясовується просто,— це — «Бунтарить кров, походом орд». (!) Буржуазія й соціал-фашисти теж вважають визвольний рух під прапором Комінтерну — за «бунти орд». І в той час, коли пролетарська молодь дає стількох героїв комуністичної праці, створює атмосферу ентузіазму на наших заводах, новобудованих колгоспах, поет для своєї молодості бажає одного:

«Нехай вітри
й закон інерції, несуть у
простір юнь мою!»

(вірш «Молодість»). Вітри омріяного просвітянського села, інерція куркульського світогляду! З таким вантажем лишається тільки звернутись до романтичних кораблів (вірш «Кораблі»), що залишають Радянський беріг,—

«Тож пливіть
до я синих берегів,
моє серце несе з собою».

Збірка має назву «На злам», справді ж — ніякого зламу, лише трансформація неусталеного світогляду в форми буржуазної ідеології міського, спеціального типу, часом з димовою заслоною при-
стосовницької «захитної» фразеології.

Ол. С.

Автор не початківцеві. В своєму доробкові він має три збірки оповідань, а це вже другий роман. Даний твір, не можна сказати, щоб висунув Качуру вперед і, попри окремі позитивні риси — твір цей слід визнати за невдалий. Маємо непоганий задум показати нову жіночку — жіночку комунарку, що пройшла школу дореволюційного підпілля, а тепер боїцца на фронті боротьби за соціалістичне село. Ця фабульна нитка переплітається з іншою — участь письменника, також революціонера, дореволюційним (до речі «хрестного» революційного батька героїні) стажем в соц. будівництві. Ідея задалося б, гарна, — адже письменник мусить також бути героєм соц. будівництва і це треба відбито в літературі, тим паче має права на місце в літературі жіночка — комунарка. Чи ж автор дійсно цю ідею реалізував у творі, чи ті герої, що їх автор подав, відповідають такому задумові?

Ми не маємо тут справу з романом із складним сюжетом — фавбулою. Це твір, що складається з окремих нарисів, епізодів, що пов'язані поміж себе тим, що в тому, або іншому епізоді бере участь «герой» і «героїня».

Насамперед щодо героїні. Автор повісті героїню показує з самої появи її в світ, що більше — він показує її оточення, що з таким напруженням чекає на її появу і то так, що читаць відразу бачить, що поява її мусить щось у світі відмінити, — одне слово має з'явитися «вундеркінд». Дальший розвиток подій не й «стверджує». Ольга росте й розвивається не так, як решта селянських дітей, і то не тільки дітей незаможників і середняків, з яких, хоч і непослідовно, автор виводить походження героїв. Це якась химерна ланочка, що носиться з думкою одружитися з янглом, піти в чернці і т. інш. Вони також виймають в гімназії, в яку попала на 14 році свого життя, бо батько хотів, щоб дочка на курсах вчилася. І тут вона стоїть обсяжком і просто при найменшій нагоді чи й без нагоди виявляє своє «революційність» — то беручи на свій карб вино інших, то просто «допускається» революційного вчинку, випишує революційні гасла на стінках гімназії, робить обструкцію дирекції, входить у підпільну організацію шкільну (в яку саме, так і не довідемося до кінця твору), попадає у в'язницю, втікає. Далі — провал і ми знов зустрічаємо авторову героїню, що цікавиться літературним життям, уже жіногородом на селі.

Причини такого розвитку Ольги, автор не дав собі труда умотивувати — він його показує як іманентний шлях героїні. Не тільки класових сил не показано, не тільки ми не знаємо, що воно за партія, яку вона й коли попала (сама попала, а не пішла, бо щонайменше автор па не звертає уваги), ми не бачимо навіть оточення. Маємо індивідуум, що родився «революціонером», і кінець. Теж саме маємо з героїнею на селі. Треба констатувати, що автор аж ніяк не обзаний партійним буттям, про яке ніби пише. За автором виходить, що можна відрядити партійця в село тільки на жиро роботу, коли в тому селі партійцю немає, автор відряджає партійця в село на постійну роботу без шеляга в кишені і т. д. Рятуючи становище партійця те, що в нього є речі, які в нього давно не повинні були бути — дорожні гроші. Це все тут підкреслюємо для того, щоб довести, наскільки автор неправдиво подає свого героя. Ми не маємо ні парт. організації, ні якоїсь іншої, що допомогла б «героїні» — ні від кого немає вона допомоги — надія тільки на свої сили й винахідливість — рента це тільки декорум, щоб випукліло показати героїню. Всю боротьбу з куркульством переносить вона на своїх плечах, щоб випукліло використовувати ворогом всілякі можливості — насамперед релігію. А боротьба заплікає як автор показав класові співвідношення на селі, — вся біднота за колективи і в колективах. Середняки ходять «індусями» — бо ж «вони середняки» — на них ніколи не завіє розкуркулення. Ну, а куркулі зникли. «Показав» нам Качура і гегемона — пролетаря: — куди не проходить — відразу соціялізм починається. Отже, розподіл села автор подав механістично, пролетарі вийшли не живі, а ляковані (м'яко кажучи про все це).

Немало місця Качура присвятив письменникам — їх побутові, умовам роботи. Як же цей «письменник» виглядає? Це суцільне міщанство, що погразло в дрібниць кухні, плітках, адюльтері, тощо, й все це відтворюється в їхній письменницькій творчості Літгромадизм — це суцільна карикатура. — Ось як виглядає за Качурою робота літературної організації: «Мушу сказати, що з того часу, як був написаний мій перший лист, життя стало пристойніше. (А що воно раніше було?). Тепер єдиний фронт, одна платформа, й деякого доводиться виштовхнути з неї силоміць. Гаслом нашого сьогоднішнього дня — ударна культбригада. Нікого поза бригадами. Усі вони (бригади ці) на варті день і ніч, зокрема наша. Маємо вже чималі, реальні наслідки».

Про які ж саме наслідки говорить автор?

«1) В справі просування в робітничі маси української пролеткультури ухвалена певна резолюція, 2) Щодо консультації і керівництва літгуртками на великих підприємствах — те ж «резолюція» і т. д. і т. п. До якого питання не підійдемо, «резолюція». І щоб це різкіше підкреслити, про таку «участь» письменників у соц. культбудівництві — автор додає: «так у цілій низці справ лєкучих, на сьогодні, виявляємо себе». Та й не тільки погана справа з громадською роботою письменника. Не краще й з його творчістю, бо більшість з них пише на штиб полішувцьківський або, як пише Качура, — «Білоденний поцілунк в голі груди на вулиці Лібкнехта», Щоправда, автор, чи то пак герой, — письменник, згадує, що «поодинокі диваки, що відійшли від цього, правила, але їх дуже мало». Слава аллаху, що хоч і мало, а все ж є хоч кілька письменників, що дійсно відповідають вимогам класів — гегемонів. Що ж вони, ці одиниці, пишуть? «Пишуть вони, здебільшого об тім, що бачать» — каже далі автор, а це значить: «А робітники підвищують свою продукцію» — оповідання, «Суцільна колективізація» — роман і т. д. «Не чекають, поки наблизить тема...» «це люди, що товчуться, як чорти по пеклі і встигають за життям...», а що це встигання висловлюється в тім, що вони пишуть повісті «Новий побут запроваджується» тощо, — значить, творчість «кращих» пролет. письменників виглядає в кращому разі, як халтура. Нам здається, що ця величезна цитата коментарів не потребує. Найбільший ворог пролетарської літератури не міг би написати гіршої карикатури — пашківля на радянську літературу, ніж це зробив чл. ВУСПП'у Я. Качура.

Сам герой — письменник досить неясна фігура. Він являється «хресним» революційним батьком Ольги, але змісту його революційності, крім того, що його так називає Качура, аж ніяк з книги не

зданастесь. Що біляте — цей «революціонер» на 13 році революції приходить до переконання, що «радянська форма не протиприродна, — як то визначають пороги, і зміст її не заперечує людського поступу вперед!» І питається, чи не дивно є те, що в рев. гуртках, якими (за автором) керував цей герой читалося «Что делать?» Ленина? Нам здається, що Ленін тут ні до чого, ще більше притаманним є для цього «революційного» гуртка дебати «про Україну, як багатенішу націю» в «географічних межах», про свою українську «мішну інтелігенцію» — національний мозок», що керував би нацією, коли вона коньється всім тілом і покаже зуби, щоб відгратися».

[illegible]

Яр.

Альберт Еренштайн. «Вбивці із справедливости». Роман зкитайського життя. 2-ге видання «Deutsche Buch-Gemeinschaft». Берлін, 1931 р. стор. 348.

Матеріал, на якому будовано «Висвітлі сім» поета Хі - Пай - Нган, який жив у 13 столітті в тайських «розбійницьких» романах. «Острів на ріці» роман з історії Китаю, феодальних воєнницького володіння. Роман цей виріс на ґрунті досить далекому в історії Китаю, феодальних воєнницького володіння. Роман цей виріс на ґрунті досить далекому в історії Китаю, феодальних воєнницького володіння.

Еренштайн підходив до своєї роботи (про що він каже в післямові), як естет, прихильник і знавець китайської поезії (він випустив за останні роки три збірнички: «Китай жаліється», вірші з Пе-Ло-Тун та По-Шо-І), а не як письменник-соціолог, що взявся викрити один з найцікавіших етапів боротьби Китаю за національне та соціальне визволення.

Як же написаний цей роман?

Із 140 великих розділів — епізодів китайського оригіналу — Еренштайн побудував по-своєму менш «невкладисту» булову, спростив конструкцію китайського роману, сконцентрував матеріал, надавши роботі єдності, зосередив головну увагу на постаті героя, переможця тигра, Бу - Сунге.

Звичайно, чимало в «спрощувальній» роботі А. Еренштайна є для нас спірне, що належить до особливого обмірковування. По лінії видання китайської класичної прози, безумовно, бажано дотримуватися точного художнього перекладу (в російському виданні це пристойно виконано, напр. шод Штадена «Chinesische Neuellen»).

Але, так чи інакше, можливе співіснування такого роду літературної роботи, яка зветься «Nachdichtung», чим, власне, і є «Вбивці із справедливості» Еренштайна.

Події цього пригодницького роману розгортаються серед дрібних торговців, продажних урядових чиновників, дуздників — губернаторів, зводників і невинників «гертов», похитливих ченців і їхніх працівників — послухників, салдатів і розбійників з Жовтої гори й т. інш.

Сіро починається «Новий рік» (перший розділ роману) для сім'ї бідного китайського сільського вчителя Яо - Сім'я — дочка Мунглан і дружина голодають. Два сини Яо - Бу - Та і Бу - Сунг давно вже кинули кривий притулок і місто. Яо проти нового року вирішує прохати допомоги в заможньому Ванга, свого родича, але як всі змислені родичі, і цей безпосередній і байдужий до прохання Яо, і у Яо в житті якого вся любов — до сім'ї і до літератури, зостається один вихід — смерть. І він іде до найближчого лісу й там вшпашається.

Перший розділ послужить автором для «розгону», для одштовхання, щоб в подальшому показати «вбивню із справедливості» героя цього роману.

В цей час Бу - Сунг — син учителя Яо мандрює, і на одному з своїх переходів він зустрічається з непереможним тигром, що багато робив шкоди місцевому селянству, спустошуючи місцевість і уносячи останню живність у селян, вваляти образ китайського феодала.

Бу - Сунг, майбутній герой всталає у, здавалось би, нерівну боротьбу з тигром й перемагає його. Так Бу - Сунг стає народним героєм.

Від грошових народод він відмовляється, але дістає звання офіцера. Перебуваючи на височині слави, згадує про своє рідне місто, і йому хочеться побачити рідних, про яких він давно уже нічого не знає. Бу - Сунг потрапляє в м. Хінг - Хе, тут зустрічає на вулиці свого рідного брата Бу - Та, який торгує пірижками із сої.

Бу - Та одружений з красунею «Золотий лотос», вона не кохає свого мізерного чоловіка й зраджує його.

В «Золотому лотосі» подано образ жінки - лисиці, хитрої й злої спокусниці, образ дуже близький до народного епосу Китаю.

Бу - Сунг одержує доручення від губернатора відвести скарб в інше місто і він розлучається з сім'єю брата.

В третім розділі («Золотий Лотос»), показано сімейне життя в домі Бу - Та. В дружину Бу - Та закоханий побожний і похитний чернець Пе - І, з глушливою назвою «Зуб - Фо», він всякими шляхами добивається успіху і нарешті стає її коханцем. На сторожі любовних втіх китайського Дон - Хуа стоїть молодий чернець, послухник, цей китайський Лепорелло.

Зводниця Чекала Ванг, сусідка Бу - Та, бере активну участь в улаштуванні любовних справ ченців. Але являється на кін Сі - Мен - Хінг, власник м'ясної крамниці, суперник багатіший, він бажав мати «Золотий Лотос» за дружину, коли не коханням, то за допомогою товстого гаманця. І тут, як і сама зводниця Ванг й цього разу стає на допомогу злій красуні і м'ясникові. Але ж треба з шляху усунути обох ченців. Сі - Менг - Хінг вдало улаштовує вбивство ченців і «Золотий Лотос» стає за його покурні коханку.

Але є ще одна завада — це чоловік Бу - Та. Сі - Мен - Хінг підчас випадкової зустрічі з Бу - Та завдає йому удар і бідинок — невдаха Бу - Та тяжко занеджує. Хвороба Бу - Та використовується для того, щоб отруїти його. Ролю отруйника взяла на себе «Золотий Лотос», вона хорому дає замість ліків — яд.

В роман введено й допоміжні дієві особи, що відіграють ролю «вісників», в іншому разі «скрепи» для сюжету, розвиток якого дано, слід відмітити, майстерно.

Отже, Бу - Та вбитий не лише як особа, що з'являлась завадою для Сі - Мен - Хінга, а й з побоювань — щоб Бу - Та не викликав свого брата «Переможця Тигра».

Бу - Сунг нічого не знає, що робиться в домі покійного брата, мужньо йде на чолі загону, що охороняє губернаторові скарби. Трудний і далекий шлях через гори. Скрізь підстерігають в межиріччях ватаги розбійників.

Один з епізодів походить: в лісі торгівці фініками підполюють салдат із загону й викрадають скарби. Бу - Сунг, кидаючи свій загін іде в ліс. На шляху він зустрічає старого свого приятеля й бреттера Лі - Хунга; побачивши, що Бу - Сунг сумний, Лі - Хунг веде його у «Веселий домок». Тут несподівано зустріч з сестрою, тепер вуличною співачкою Мунглан, запропадною якомусь дідкові. Бу - Сунг впізнає сестру, але для неї він залишається невідомим. Він допомагає їй вирватись з пазурів м'ясника Хенга, в ситуації з ним «Переможця Тигра» забирає злодія і Мунглен стає вільною. Це перша помста Бу - Сунга, який стане тілеленням справедливості і борцем за правду. Бу - Сунгу треба тікати з міста, де він забив м'ясника. Попереду в нього ще багато праці — йому треба помститись за смерть батька та матері; довідуватись, про смерть брата. Складний вузол злочину розплутує він на зразок Клейстофського Міхаеля Кольгааса — спочатку він подає скаргу до суду, але суд в Китаї, як правило, продажний. Бу - Сунг хоче будь-що-будь, встановити справедливість і сам улаштовує суд.

Дії двох наступних глав «Суд» і «Людське м'ясо» розгорнуті швидким темпом, строкато й живаво. За допомогою салдатів Бу - Сунг силком збирає сусід на поминки по братові в будинок покійного брата, погрожуючи смертю дружині брата й зводниці Ванг, він скоро дізнається про всю правду. Вги

мститься на «Золотому Лотосі», Ванг і Сі - Мен - Хінгу, він псіх їх забиває, відтвєши їм голови, потім разом з сусідами з'являються в суд, тримаючи відтіті голови злочинців. Складність злочину Ву - Сунга вимагає вишого суду, і для цього «Переможа Тигра» відправляють в інше місто. На шляху судові урядовці намагаються забити Ву - Сунга, але на допомогу вчасно приходить давній приятель Ву - Сунга — Лі - Хунг. Ву - Сунг відмовляється шім разом, мститься на дрібних судових виконавцях, які в сліпим знаряддям, що виконують накази вищих, й вони йдуть даліше. Чинювники все ж побюються помісти з боку Лі - Хунга і ведуть Ву - Сунга до міста, але дійшовши майже до мети, в одній корчмі намагаються впоїти Ву - Сунга, підмїшавши у вино снотворного порешка. Але Ву - Сунг помічає це й не п'є вина, в пей час чинювники, втомившись від довгого переходу, засипають; господарка пропонує їх забити, вона впізнала в Ву - Сунгові героя «Переможа Тигра», й згодна йому допомогти, але Ву - Сунг відмовляється від цього. Чинювники ше раз переконаються в шляхетності Ву - Сунга й спокисившись вільним життям розбійницьким, і кажуть, — «бути маленькими чинювниками, все одно, що бути розбійниками», — залишаються жити в корчмі. Так Ву - Сунг знов на свободі.

І останній розділ «Сумерки», — це фантастичні мандри й пригоди Ву - Сунга, казкові варіації на реальну тему, про дальнішу долю героя і його самотність. Герої лишаються на роздоріжжі.

В них як будто дрімать сили, які ше не усвідомили себе в класовому розумінні. Це середньовіччя, що стоїть на порозі соціальних перетворень. «Переможець Тигра» — герой - одинок, якому не має шляху, бо він не зв'язаний з трудящими масами Китаю, і він гостро відчуває свою велику самотність, яку затоплює у вині й пісні.

Вечер. Усталых птиц
Лес приютит,
над ними — облака
Плывут домой на горы.
Внизу среди людей я одинок,
Путник длинных дорог,
Никогда не идущий назад.

В цілому — цей зразок Еренштайнівської переробки народнього роману, — що в своєрідній формі мібто показує цікаві риси із життя старого Китаю, не може задовольнити вимог пролетарського читача.

Гр. Петніков

На мовознавчому фронті. Редагують: Г. Ткаченко (відповідальний редакт.) та (О. Курило. Кк. І. Державне Видавництво «Радянська Школа», Київ 1931 (Науково-Дослідний Інститут Мовознавства при Всеукраїнській Академії Наук) Стор. 176. Ціна 2 крб. 50 коп.

Переважає більшість змісту першої книжки журналу присвячена всебічному критичному переглядові — основної частини «лінгвістичної спадщини» зліквідованих мовознавчих установ ВУАН — словникової роботи їхньої. Отже виноситься тут на широке громадське обговорення: 1) надруковані випуски Російсько - Українського академічного словника, 2) надруковані термінологічні словники кол. Інституту Наукової Мови; 3) перший випуск «Історичного словника українського язика». Як видно із «Звідолення про доповіді НДМ», надрукованого наприкінці книжки, критичні статті, що вміщені тут, складають лише частину доповідей та реценцій на що тему, зачитаних уже на прилюдних зборах Інституту Мовознавства — почасти за участю київського робітництва (у клубі заводу «Більшовик»).

Навряд чи доводитись підкреслювати тут величезну вагу цього критичного підходу до попередньої лексикологічної праці ВУАН (коротко й влучно схарактеризовану у вступній нотатці Г. Ткаченка «Словникову роботу на широке громадське обговорення», стор. 5 — 9) адже кожне критичне зауваження набирає тут не тільки вузько «практичного» значення, бо, виявляючи не гативні й шкідливі риси в попередньому складанні академічних словників, вказує тим самим, як слід реорганізувати й надалі проводити що конче потрібну роботу. що вона має «справляти українську мову на ті шляхи, що їх проказує пролетаріат». (стор. 9). З другого боку, слід зазначити, що в статтях, присвячених критиці російсько - українського словника ВУАН (про три статті, присвячені іншим словникам, говоримо окремо), маємо фактично справу з першою частиною попередніх наслідків обговорення — обговорення, яке ще проводиться й провадитиметься; отже, можна сподіватись, що в дальшому процесі цього обговорення і в методологічно - організаційних висновках своїх щодо реорганізації словникової роботи Інституту Мовознавства спроможуть не тільки використати належну мірою силу силлену цінних критичних зауважень, що є в цих статтях, а й заповнити певні прогалини та виправити певні хибні тенденції, що вони безперечно знижують позитивну вартість критичного матеріалу, опублікованого саме в цьому томі «На мовознавчому фронті».

Насамперед, впадає на очі брак найелементарнішої наукової організації. Якщо автори цих критичних розвідок (зокрема, О. Сіявський; М. Калинович) правильно підкреслюють — серед сили інших не гативних рис російсько - українського словника ВУАН — брак «належної наукової організації й принципності» (стор. 64), «науковий примітивізм і практичний безпорадність» (стор. 67) — то доводитись визнавати, що ці критичні розвідки, як що взяти їх в цілому, свідчать про ті самі хибні в справі критичного перегляду «лексикологічної спадщини» ВУАН на тому, принаймні, етапі цієї справи, який відбувся в надрукованих тут статтях. Досить перелічити заголовки їхні, щоб упевнитись, в який індивідуально - імпровізаційний спосіб складалось їх;

О. Курило. Про Російсько - Український словник ВУАН (том II, випуск I);

В. Якимів Російсько - Український словник, том. I;

С. Марковський Російсько - український словник, том. I;

О. Сіявський Російсько - український словник ВУАН;

М. Калинович. Методологічні хибні Російсько - Українського Словника ВУАН.

Що це значить? Це значить, насамперед, що автори перелічених розвідок працювали коло тієї самої теми, перебуваючи у стані взаємної «суворості ізоляції»: одні з них використали попередні свої нотатки з приводу тих чи тих негативних рис словника та й подали їх отут в більш-менш систематизованому (М. Калинович) або навіть в несистематичному (О. Синявський) вигляді; інші — а це є найхарактернішіше! — розподілили роботу між собою по окремих випусках словника, тобто, фактично, по окремих фрагментах принципово — одностайного матеріалу — аджеж кожному, хто хоч трохи користувався з цього словника, відомо, що принципівих розходжень між окремими випусками його нема зовсім, та й розходження технічного характеру (переважно — між першим томом та всіма іншими) аж ніяк не набувають великої якості ваги. Так само можна було брати за матеріал критичної розвідки «Російсько-український словник ВУАН, том. III, стор. 100-400», або «Перші тридцять сторінок кожного випуску Російсько-українського словника ВУАН». Чи можна уявити примітивніший, «кустарніший» організаційний підхід до критичної роботи величезної громадської ваги, до роботи, яка безперечно вимагала розподілу праці за тематичним принципом, — аж ніяк не за фрагментами розгляданого твору?

До чого це спричинилося? Поперше, до необмеженого зайвого паралелізму. Мабу п'ятдесят відсотків змісту кожної статті повторюють те саме, що сказано в інших статтях, викривають ті самі хиби, подають ту саму політично-ідеологічну аналіз цих хиб і різняться одне від одного тільки лише прикладами та цитатами (і, звичайно, зовнішньою рубрикацією матеріалу). На прилюдних зборах Інституту Мовознавства такий «послідовний» паралелізм спричиняв мабу до досить ефективних наслідків (адже різні дослідники працюють, незалежно один від одного, коло того самого матеріалу й доходить тих самих висновків). Але ця зовнішня ефективність негативно компенсується самою лише марною тратою наукової праці (що її слід було використовувати з продуктивнішої метою: триразове, чотириразове, ба навіть п'ятиразове угрупування тих самих тез), а й значно гіршими методологічними рисами, найцілініше зв'язаними з цілим «індивідуально-імпровізаційним» підходом до організації критичної роботи.

Поперше, поряд зайвого паралелізму подибуємо величезну нерівномірність в опрацюванні певних конкретних питань — в виявленні певних конкретних хиб словника ВУАН. Цілком натурально, рідко кожен із критиків підходив до свого матеріалу цілком індивідуально — так, нібито він перший здійснив критично підходить до «Російсько-українського словника ВУАН» — кожен із них опрацьовував передовсім, те, що само собою впадає на очі, наслідків своєї роботи з наслідками роботи інших критиків колективно не зиряв і не погоджував — отже й сталося, що деякі технічні, методологічні, ідеологічні хиби словника заналізовано чи не в усіх критиків найдокладніше, а деякі інші — хиби цілком зачеплені в двох, ба навіть в одній лише статті. Досить детально виявлено й висвітлено з класово-ідеологічного боку — чи не в усіх статтях — такі очевидні хиби словника: архаїзми (переважно літературно-літературні, почасти — нелітературні, зокрема етнографічні й діалектологічні), характер українського лексичного та фразеологічного матеріалу, навмисне зловживання зворотом в цитаті релігійного змісту: послідовне ігнорування сьогоднішньої революційної мови (навіть художньої літературної, не кажучи вже про публіцистичну та загальнонародну); непослідовне й великою мірою недоцільне вживання ілюстративного (цитатного) фразеологічного матеріалу; невизначення джерел користування з невідповідних джерел; захоплення синонімікою (зокрема — етнографічно-діалектологічною), що її подається без належної класифікації, без визначення специфічної семантичної та соціально-експресивної ваги окремих синонімів; врешті — зовсім непослідовне ставлення до наукової (інтернаціональної) термінології, що її в російському реєстрі подається або не подається якось випадково, і українською мовою перекладається якось кустарно, без погодження з відповідними термінологічними словниками.

Звичайно, детальна критична аналіз всіх зазначених пунктів становить уже чималий крок уперед і надає відповідним статтям безперечної наукової та практичної ваги. Проте, інші хиби словника, мабу — не такі помітні з першого погляду, хоч і це менш характерністичні стосовно до класово-ідеологічного настановлення дописувачів словника, залишаються нерозробленими, здебільшого з огляду на зачеплені в тій чи тій статті, наприклад, «нахил до спрощування й вульгаризації української мови» (див. приклади в М. Калиновича, стор. 74); перекладання «тих чужих слів, що вже ввійшли в обіг і в українській літературній мові, здобувши собі всі права громадянства» (Є. Марковський, стор. 55), і зокрема — «намірний, передбачений страх запозичити з російської мови, тим часом як з неї найприродніше джерело для запозичення чи наслідування в багатьох з тих випадків, коли українській мові бракує певного слова, граматичної форми або фразеологічного звороту» (М. Калинович, стор. 72) а на такий надто характерністичний з ідеологічного боку пункт, як запровадження де-не-де власних неовтворів — здається, сам лише О. Синявський звернув увагу, та й те з приводу одного лише слова (стор. 66).

Автори критичних розвідок, викривши силу сильну окремих огріхів і хиб у словнику ВУАН, правильно зв'язавши переважну більшість цих хиб із «виявленою в подібних прикладах ідеологією спрямованою не на користь пролетаріату» (О. Курило, стор. 26 — порівн. аналогічну оцінку в інших статтях, стор. 32, 44, 55, 64, 71) разом з тим надто мало уваги звернули на ту проблему, яка чимале значення має для продуктивної дальшої роботи коло науково-практичного російсько-українського словника — на проблему цілісної типізації словника та залежності цієї типізації від фактичного соціального функціонування його, від реальних лексикографічних потреб української сучасності рдянської.

Врешті, якщо в надрукованому наприкінці збірки «Звідомленні про доповіді НДІМ» відповіді критичні доповіді О. Курилової, Є. Марковського, В. Якимова (що стали за основу розглянутих вище розвідок) схарактеризовані так: «Подано значну кількість цінних зауважень, що допоможуть при наступній роботі, а особливо викрито й яскраво підкреслено ідеологічні збочення та шкідливість у роботі кол. мовознавчих установ ВУАН (стор. 174)» — то ця кваліфікація є, в основі правильна; але слід не забувати, що цього не досить; бо доки критика окремих хиб словника ВУАН та викривлення класової

еквіваленту їхнього не піднесеться до правильних методологічних висновків щодо принципової реорганізації словникової роботи — вона залишатиметься на стадії акумуляції попередніх «критичних матеріалів».

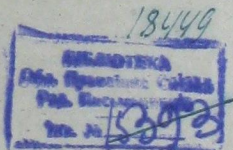
Про статті, присвячені іншим словникам, висловимось коротше. Термінологічний словник в цьому томі «На мовознавчому фронті» висвітлено ще занадто мало. Стаття М. Трохименка «Викриємо виправом помилки в роботі коло термінологічних словників» — має «вступний» характер: в ній детально викладається й політично виразно оцінюється сумна історія «зовнішньої» організаційної та видавничої діяльності кол. Інституту Української Наукової Мови, сповненої хаотичності, безплатності, ідеологічної шкідливості. Стаття В. Фаворського «Словник технічної термінології (загальний)» інш. Т. Садовського та І. Шелудька» дає в цілому, позитивну оцінку цілого словника (здається, надрукованих досі термінологічних словників він — найкращий), підкреслюючи, що «попри всі свої вади технічний словник дав для користування суспільству 10.000 нідє до того не зафіксованих термінів». Він дав змогу утворити українську технічну літературу і українізувати технічну школу». Втім, автор сам визнає, що «13% слів чужомовних мають розв'язання тільки українські, без інтернаціональних», що «до цієї групи потрапило чимало й «мокроступів», так само, як і «мокроступи», збудованих логічно правильно, але від того не «кращих» (наприклад, «застувач» — екран, «спадоміряти» — нівелювати). Отже, словник в усякому разі потребує виправлення.

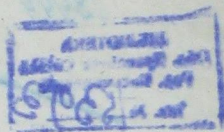
І. Бойків у статті «Історичний словник українського языка» (випуск I, під редакцією С. Тименка) виразно й переконально викриває великі методологічні хибі цього видання, як от сліпе наслідування польського словника Карловіча, Криńskiego й Недзведського, невикористання українських історичних пам'яток, ідеологічна невтриманість (а почасти й шкідливість визначень, нехтування класового характеру мови).

З іншого змісту збірки зазначено (обминаючи дрібніші рецензійні, хронологічні й т. п. нотатки — згадки А. В. Міртова «Східна межа української мови», і О. Баранікова «Український вплив на циганські говірки України» — дуже цінний матеріал до проблем двомовності та мовного схрещення. Інформаційно-критична стаття М. Груського «Реформа російського правопису» — чудово зазначає моменти непослідовності, суб'єктивізму, невизначеності основних принципів у «Протє Главнауки о новом правописании», але сама хибує на ті самі негативні якості — надто в галузі пунктуації, де автор додержує суб'єктивно-психологічного (інтонаційного) напрямку.

Якщо в передмові до цілої збірки («Від редакції») зазначено, що «треба якнайбільше уваги в нашому органі приділяти питанням теорії та практики застосування методи діалектичного матеріалізації дослідів XI—XIII століть, суб'єктивний добір лексичного матеріалу, мовних явищ та в критичному огляді мовознавчих праць» — то це побажання в першому числі «На мовознавчому фронті», зперечню, ще не виконано; в найкращому разі подибуєм тут саме лише відштовхування від найгірших (самперед — від націоналістичних) виявів буржуазного мовознавства. «Протє шукання в нас початися, зі спільними силами, передусім молодими силами, сподіваємось й певних наслідків» (стор. 3).

В. Державін

Річний зміст журналу „Червоний Шлях“

за 1931 рік.

Поезія

	МНГ
Григор'єва Христя; 26 комісарів	9
Білицький, В.; Маршал	3
„Der Bluthund.“	10
Петер Погансен; Я співаю п'ятирічний план (з нім.)	11—12
„Комуні	3
Гайдайло, Я.; Кривий Ріг	7—8
Гудницька, М.; Кривий Ріг	6
Григор'єв, Еміль; Ринок праці (з нім.)	1—2
Григор'єв, Михайло; 905	7—8
Григор'єв, Ю.; Весняний Дніпро	7—8
„Ударне депо	1—2
Григор'єв, В. і Віктор Вер; Прорив за горло	1—2
Григор'єв, А.; Антидегія	9
Григор'єв, Ів.; Після читання Ремарка	5
Григор'єв; Із книги «Тракторний цех	3
Григор'єв Павло; Наступ	9
„Фрагменти (з циклу «На морі»)	5
Григор'євський, Ст.; Пожежа на коксобензолному	6
„Шахта Марія	4
Григор'єв, Т.; Степовий комуні	9
„Подорож до Лисьви	10
Григор'єв, Б.; Китайський жовтень горить у небесах (з англійського)	5
Григор'єв, Д.; Перша вправа	6
Григор'єв, В.; Модельний цех	7—8
Григор'єв Степан; Гаражі	5
Григор'єв, М.; Шахтар ударник	3
Григор'єв, В.; Похід праці Перспективний марш	11—12
Григор'єв Андрій; Місто Коцюбинського	8
Григор'євський, Л.; До нових рейдів і боїв	7—8
Григор'єв Натан; Сплатили борг	9
Григор'єв, С.; В похід	4
Григор'єв, Г.; Слово	6
Григор'єв, Л.; Батарея кучі	3
Григор'єв, В.; Ворошилов	11—12
„518» та «1040»	11—12
Григор'єв, В.; Баляда про місь	6
„Новий цех	1—2
Григор'єв, П.; Чернігів	4
Григор'єв, Г.; Трибунал	5
Григор'єв - Малотийченко; Травневий марш	11—12
Григор'єв, М. На Донбас	

Романи, повісті, оповідання та драматичні твори.

Григор'єв, П.; Біля Врубівки. Оповід	3
„Товариш Поган	5
„На плита	10
Григор'єв, В.; Глибокі розвідки	4
Григор'єв Гельмут; Колоса, Оповід. (з німецької)	9
Григор'єв, К. Артіль (уривок з повісті)	10
„Політниця	11—12
Григор'єв, Д.; Табір Араслан - Бека. Новела	11—12
Григор'євський, І.; Фаланга. Повість	3—4
Григор'євський, І.; Кривавий яр. Ур. з ром. «Контр-удар	5
Григор'євський, О.; Серед літераторів (урив. з ром.)	6

Епік, Гр.: Перша весна (уривки з книги)	6
Кулик, І.: Чотирнадцята люлька. Опов.	1—2
» Поразка	1—2
Коцюба, Г.: Дорогою змагань. Опов.	1—2
Кузьмич, В.: Турбіни. Роман	1—2—15
Кундаїч Олексій Пилипий склад. Оповід.	9
Ліляшов, Ст.: Тасмичий Дунаю. Уривок із оповід. (з болгарської)	3
Марчевський, М.: Чотинки. Уривок із оповід. (з болгарськ.)	3
М'якота, С. Дружба. Повість	5—9
Мар'янов, О. Право на літературу (Монтаж)	1—2
Мікуніє, А. В боротьбі за 8.000	11—12
Панч, Петро Мамо, вмирайте. Новеля	1—2
» Помилка Мухи Макара	6
Слісаренко, О.: Горбате життя. Оповід.	1—2
Хоткевич, Г.: Із сім'ї геніїв Урив. із опов.	4
Хвилювий, М.: З лабораторії	7—8
» Оповідання про Степана Трохимовича	9—10
Штангей, В. Поза пляном. Новеля	7—8

Нариси

Антопенко - Давидович, Б.: Окрилені обрії.	7—8
Алешко, В.: У боях за бавовник	6
Гільдін, Х.: На Дніпрельстані (з вкр.)	6
Дубинська, Т.: Таджикистанські нариси	11—12
Зедайн, В.: По Молдавії	10
К. П.: На Зах. Україні. Тюрма	9
Кандиба, Ф.: Бетюнова революція	9
Кальницький, Я.: Спиридон Павлович Циба	10
Мар'янов, О.: Тайван	5
Полторацький, Ол.: Місто Червоного велетня	9
Стамбулов, В.: Менемеське повстання	4
Трубаїні, М.: На білому морі	2
» Третя база	11—12
Юрезанський, В. На половецькому полі	3
» Степовий велетень	7—8

Література, Критика, Мова.

Бакалов, Г. Революц. література Булгарії	3
Березинський, А. Гупальщина в укр. літературі	9
Городський, Я. На правильну путь	7—8
Гнатюк, В. Критичні уваги до історично літературних курсів В. Коряка	3
Державін, В. Французька художня література за 30 р.	1—2
» Пролетарське й непростетарське в белетристиці М. Андерсена Нексе	11—12
Доленго, М. Гордій Коцюба	6
Коряк, В. До проблеми літератури	1—2
» Художня література на сучаснім етапі соцібудівництва	5—6
» Богданівщина	9—10
Костенко, П. Роман Ю. Смолича «По той бік серця»	1—2
» Образ нової жінки в сучасній літературі	3
Мпейск, В. Роберт Бернс	4
Машкін, А. Проблеми літературного стилю	10
Немировська, А. Шляхи розвитку американської новелі	4
Перзін, С. М. Горкий, — пролетарський письменник	5
Панч, П. Моя доповідь	11—12
Річицький, А. Матеріали до консолідації української пролетлітератури	5
Твачук, І. Пролетарська література в добу соціалістичної реконструкції	3
» Революційно - пролетарська література на західн. Україні	5
Фіхтнер, Г. Радянська німецька література	7—8
Хвилювий, М. За консолідацію	4
Цукер, Б. Годінер (до характеристики літературного портрету)	5
Яцимирський За марксистське озброєння мовознавчих кадрів	11—12

Наукові й політичні Статті.

Величко, Л. Міжнародний огляд	7—8
Демчук, П. Неогегеліянство як зброя фашизму	3
Міраа - Авак'янц, Н. Українська селянина в рев. боротьбі 1905 року	1—2

Мистецтво

Гордєєв, Д. Ніко Піросманашвілі	3
Грудина, Дм. Шевченко в пам'ятниках	4
Зуммер, В. М. Художник Михайлов	4
Іванченко, Ф. Бойчуків в світі російської критики	9
Бакков, В. За пролетарське мистецтво	3
Іванатко, А. За пролетарську гегемонію в просторовому мистецтві	5

Бібліографія

Поетія

Державин, В. Збірник радянської німецької поезії	10
Крани, З. С. Крижанівський, — «Вугілля на - гора»	6
Пятковський, І. Ст. Крижанівський, — «Енергія»	4
«Любомир Дмитерко — «Іду»	6
Ветников, Г. Йоганнес Р. Бехер, — «Голодне місто»	6
«Еміль Гінкель — «Відпочинок коло пневматичного молота»	1
Сайко, М. Ведмицький — «Вугілля»	1

Проза

Винниченко, Ст. і Т. Зікєєв Ол. Полторацький, — «Людина з монблян»	6
Державин, В. М. Гоголь, — т. II. «Миргород»	3
«Мольєр - Вибрані комедії»	9
«Хрестоматія з історії захід. літератури ред. Білецького та М. Плевака»	11—12
Дубровський, Віктор. М. Тардов «Шанці»	6
«П. Мельчик «Трамвай у ярах»	10
«К. Станюкович, — «Пасажирка»	4
Горюшков, Г. Вячеслав Езерний, — «Т. Шевченко»	11—12
Іванман, М. М. Альбертон, — «Біро - Білжан»	11—12
Іванов, І. Чарлз Діккенс, — «Домбі й син»	5
Іоєв, Ю. Д. Первотомський, — «В повітовому масштабі»	7—8
«Гайворонський, П. — Нотатки Оборонця»	5
Іванович, М. «Альманах современной украинской литературы» под ред. Поступальського	1—2
Іванець, Ів. Ле - «Поэза Килимами»	6
Іваниць, Бруно Ясенський, — «Палло Париж»	9
Іваницький, І. В. Юрезанський — «Алмазная свита»	3
«П. К. Гордієнко — «Повість про комуни»	5
Іваниць, В. М. Романівська, — «Марійка»	5
«П. Вільховий — «Зелена фабрика»	7—8
«Лев Крайний, — «Лицо врага»	9
Іваниць, Гр. Віллі Бредель «Машинобудівний завод Ніко». Роман	7—8
«К. Наталія Забіла. «Тракторобуд»	9
Іваниць, О. О. Соколовський, — «Богун». Роман	11—12
Іваниць, С. Анатоль Франс, — «Пінгвінський острів»	11—12
«Віктор Гюго «Останній день засудженого»	7—8
Іваниць, І. Дм. Гордієнко, «Тинда»	1—2
Іваниць, М. Болеслав Прус, — «Оповідання»	4
Іваниць, Л. Загорунок, П. «Манівцями»	5
Іваниць, О. Ю. Шовкопляс, — «Проникливість лікаря Піддубного»	1—2
Іваниць, І. П. Куліш, — «Шукачі щастя»	11—12

Огляд журналів, мова, критика й інш.

Іваниць, І. «Харківська школа романтиків». За редакцією А. Шамрая	1—2
Іваниць, А. «Нові шляхи» — на новий шлях	3
Іваниць, Шоденний відривний календар на 1931 р.	3
Іваниць, Журнал «Західна Україна в 30 році»	4
Іваниць, М. «На чатах» Літературно - мистецький альманах Укрлочафу	7—8
Іваниць, Ол. Поль Лафарг «Язык и революция»	7—8
«Е. Поліванов: — «За марксистское языкознание»	11—12
Іваниць, Я. Невдала спроба пуск справу	10
Іваниць, І. А. Машкін «Методика літератури»	4
Іваниць, «Методика»	4
Іваниць, М. П. Петренко «І. Котляревський»	11—12

608

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!
ЧИТАЙТЕ!
ПОШИРЮЙТЕ!

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІЙ ТА КРИТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Г А Р Т

Рік видання шостий

ОРГАН ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СПІЛКИ ПРОЛЕТАРСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ
(ВУСПП)

РЕДАГУЮТЬ: І. КИРИЛЕНКО, Б. КОВАЛЕНКО, В. КОРЯК, І. КУНИК,
І. МИКИТЕНКО, Г. ОВЧАРОВ, С. ЩУПАК.

ГАРТ СВОЕЧАСНО ЗНАЙОМИТЬ ЧИТАЧА З НОВИМИ ХУДОЖ-
НИМИ ТВОРАМИ ПРОЛЕТАРСЬКИХ, ПИСЬМЕННИКІВ ТАК УКРАЇНИ
І РАДСОЗ'ЮЗУ, ЯК І ЗАКОРДОНУ, МІСТИТЬ ГРУНТОВНІ СТАТТІ З ГО-
РИ ЛІТЕРАТУРИ, ДАЄ КРИТИЧНІ РОЗВІДКИ ПРО СУЧАСНЕ УКРАЇН-
СЬКЕ ПИСЬМЕНСТВО, РОЗРОБЛЯЄ ПИТАННЯ СТИЛЮ ДОБИ, ПІСЬ-
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ РОБІТНИКІВ-УДАРНИКІВ, ПРИЗВАЄ
У ЛІТЕРАТУРУ, ДРУКУЄ ЇХНЮ ТВОРЧІСТЬ, ДАЄ БАГАТУ ЛІТЕ-
РАТУРНО-МИСТЕЦЬКУ ХРОНІКУ ТАК РАДЯНСЬКУ, ЯК І ЗАКОРДОН-
ГАРТ ПОВИНЕН БУТИ НАСТІЛЬНИМ ЖУРНАЛОМ КОЖНОГО
РОБІТНИКА-АКТИВІСТА, КОМСОМОЛЬЦЯ, КУЛЬТРОБІТНИКА І ВІ-
СНИКА КОЖНОГО, ХТО ХОЧЕ БУТИ В КУРСІ СПРАВ УКРАЇНСЬКОЇ
ПРОЛЕТАРСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

ПЕРЕДПЛАТА: на 1 рік — 6 крб., на 6 міс. — 3 крб., на
3 міс. — 1 крб. 50 коп. Ціна окремого числа — 75 коп.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

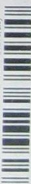
Харків, вул. Карла Лібкнехта, 11, кімн. 3, телефон 51-30

V.S. Karazin Kharkiv National University

00566843

0